

Proef ingediend met het oog op het behalen
van de graad van Master in de Agogiek

ONDERWIJS IN 'DE HUIZEN'

**Een kwalitatief onderzoek gericht naar het
onderwijsaspect in kleinschalige detentie.**

**SOFIE MARIE CARBONEZ (00557549)
2019-2020**

Aantal woorden: 16.007

Psychologie & Educatiewetenschappen
Promotor: Prof. Dr. Dorien Brosens
Begeleider: Flore Croux

Student : Sofie Carbonez
Rolnummer : 00557549
Opleiding : Agogische wetenschappen
Academiejaar : 2019-2020

Masterproef

Titel : Onderwijs in 'De Huizen'. Een kwalitatief onderzoek gericht naar het onderwijsaspect in kleinschalige detentie.

Promotor : Prof. Dr. Dorien Brosens

De masterproef waarvoor de student een examencijfer van 14/20 of meer behaalt, en waaromtrent geen 'non disclosure agreement' (NDA of geheimhoudingsovereenkomst) werd opgesteld, kan kosteloos worden opgenomen in de vubis-catalogus van de centrale universiteitsbibliotheek mits expliciete toestemming van de student.

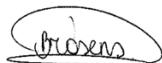
De student kiest in het kader van de mogelijkheid tot kosteloze terbeschikkingstelling van zijn/haar masterproef volgende optie:

- OPEN ACCESS: wereldwijde toegang tot de full tekst van de masterproef
- ENKEL VANOP DE CAMPUS: enkel toegang tot de full tekst van de masterproef vanop het VUB-netwerk
- EMBARGO WAARNA OPEN ACCESS VOLGT: pas wereldwijde toegang tot de full tekst van de masterproef na een opgegeven datum, met name ...
- EMBARGO WAARNA ENKEL TOEGANG VANOP DE CAMPUS VOLGT: enkel vanop de campus toegang tot de full tekst van de masterproef na een opgegeven datum, met name ...
- FULL TEKST NOOIT TOEGANKELIJK: geen toegang tot de full tekst van de masterproef
- GEEN TOESTEMMING voor terbeschikkingstelling

De promotor bevestigt de kennisname van het voornemen van de student tot terbeschikkingstelling van de masterproef in de vubis-catalogus van de centrale universiteitsbibliotheek.

Datum:

Handtekening promotor:

Dit document wordt opgenomen in de masterproef. De student die het formulier niet voegt aan de masterproef en/of geen keuze heeft aangeduid en/of het formulier niet ondertekend heeft en/of geen kennisgeving aan de promotor heeft gedaan, wordt geacht geen toestemming tot openbaarmaking te verlenen; in dat geval zal de masterproef enkel worden gearhiveerd, maar is deze niet publiek toegankelijk.

Opgesteld te Brussel op 8 juni 2020.

Handtekening student

Disclaimer Corona

Disclaimer masterproef – COVID-19 academiejaar 2019-2020

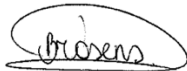
Deze masterproef is (ten dele) tot stand gekomen in de periode dat het hoger onderwijs onderhevig was aan een lockdown en beschermende maatregelen ter voorkoming van de verspreiding van het COVID-19 virus. Het proces van opmaak, de verzameling van gegevens, de onderzoeksmethode en/of andere wetenschappelijke werkzaamheden die ermee gepaard gaan, zijn niet altijd op gebruikelijke wijze kunnen verlopen. De lezer dient met deze context rekening te houden bij het lezen van deze masterproef, en eventueel ook indien sommige conclusies zouden worden overgenomen.

Motivatie overschrijding woorden

Geachte lezer,

Het onderwerp van deze kwalitatieve masterproef omvat vele aspecten vanuit verschillende standpunten. De benutte ruimte was nodig om alles correct weer te geven in de resultaten. Omwille van de uitgebreidheid van het onderzoek en de uitgebreide analyses, is de opgelegde norm van het aantal woorden met ongeveer 1.000 woorden overschreden.

Dorien Brosens - promotor

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Brosens', enclosed within a hand-drawn oval shape.

SAMENVATTING MASTERPROEF
(na het titelblad inbinden in de masterproef)

Naam en voornaam: Carbonez Sofie

Rolnr.: 00557549

KLIN
AO
ONKU
AGOG

Titel van de Masterproef: Onderwijs in 'De Huizen'. Een kwalitatief onderzoek gericht naar het onderwijsaspect in kleinschalige detentie

Promotor: Prof. Dr. Dorien Brosens

Samenvatting:

Deze masterproef focust op de verwachtingen, cruciale elementen en noden van het onderwijs in kleinschalige detentie volgens leerkrachten, onderwijscoördinatoren en experts. De experts zijn betrokken bij onderwijs in detentie en/of kleinschalige detentie. Deze vorm van detentie maakt het mogelijk om de veelheid aan problemen en negatieve invloeden (bv. overbevolking, statische beveiliging, weinig contact met de buitenwereld) in de huidige gevangenissen, te beperken door middel van differentiatie. Het doel van deze differentiatie is om het detentietraject beter te laten aansluiten bij de gedetineerden door in te spelen op de noden van de veroordeelde. Aangezien onderwijs een belangrijke factor is richting re-integratie zal dit onderzoek zich toespitsen op het onderwijs in kleinschalige detentie.

In dit kwalitatief onderzoek zijn leerkrachten, onderwijscoördinatoren en experts geïnterviewd. Door middel van semi-gestructureerde interviews zijn de verwachtingen en cruciale elementen met betrekking tot educatie in detentiehuisen, van de eerder genoemde betrokkenen, in kaart gebracht. Daarnaast is er gepeild naar de noden van de leerkrachten bij deze vorm van detentie. Deze resultaten zijn vertaald in een aantal aanbevelingen.

Dankwoord

Deze masterproef vormt het einde van mijn masteropleiding Agogische Wetenschappen aan de Vrije Universiteit Brussel. Dit onderzoek is tot stand gekomen dankzij de inzet van verschillende personen die ik via deze weg graag wil bedanken.

Allereerst wil ik mijn begeleidster mevrouw Flore Croux bedanken. Ze heeft mij steeds op de beste manier gestuurd, begeleid en feedback gegeven gedurende het volledige verloop van mijn thesis. Ook mijn promotor Prof. Dr. Dorien Brosens wil ik bedanken om mij goed op weg te helpen bij de keuze van mijn thesisonderwerp. Prof. Dr. Liesbeth De Donder wil ik ook graag bedanken om steeds op mijn vragen te antwoorden en een verklarende en duidelijke theoretische achtergrond mee te geven.

Daarnaast zou deze thesis niet tot stand gekomen zijn zonder de inbreng van het kopstuk van vzw De Huizen, Hans Claus. Ook de drie leden van De Huizen die mij ondersteunden bij dit onderzoek wil ik van harte bedanken voor hun bijdrage en de verschillende besprekingen om het thema te verduidelijken.

Verder wil ik alle 21 respondenten enorm bedanken voor hun enthousiaste deelname aan mijn interviews. Ook de verschillende contactpersonen die mij in verbinding brachten met mogelijke respondenten ben ik zeer erkentelijk.

Mijn dank gaat ook uit naar de verschillende personen die op hun manier een bijdrage geleverd hebben aan deze masterproef. Mijn vriend, Jef, om mij continue te motiveren en te steunen. Patrice, bedankt voor de vele gesprekken, ideeën en de hulp bij de interviews. Ook mijn nicht, Liesa, wil ik bedanken voor de feedback op een deel van deze thesis.

Aan mijn vrienden van de VUB ook een dikke merci om te luisteren en tips te geven wanneer ik het nodig had en om samen de ups en downs door te maken.

Ten slotte wil ik nog graag mijn ouders bedanken om mij deze kans te geven en mij hierin te blijven steunen. De grootste bedanking gaat ongetwijfeld uit naar mijn mama. Een dikke merci voor alle hulp en onvoorwaardelijke steun!

Inhoudsopgave

Disclaimer Corona	III
Motivatie overschrijding woorden	IV
Samenvatting masterproef	V
Dankwoord	VI
Deel 1. Inleiding	1
1 Probleemstelling	1
2 Literatuurstudie	3
2.1 Onderwijs in detentie	3
2.1.1 <i>Het wettelijk kader</i>	3
2.1.2 <i>Organisatie van het onderwijs</i>	3
2.1.3 <i>Sterktes van onderwijs in detentie</i>	4
2.1.4 <i>Moeilijkheden van onderwijs in detentie</i>	5
2.1.5 <i>Noden bij onderwijs in detentie</i>	7
2.2 Kleinschalige detentie.....	8
2.2.1 <i>Wat is kleinschalige detentie?</i>	8
2.2.2 <i>Kleinschalige detentie in het buitenland</i>	9
2.2.3 <i>Kleinschalige detentie in België</i>	10
2.3 Onderwijs in kleinschalige detentie.....	11
2.3.1 <i>Internationaal</i>	11
2.3.2 <i>Nationaal</i>	12
3 Onderzoeksvragen	13
Deel 2. Data & Methode	14
1 Deelnemers.....	14
2 Algemene onderzoeksopzet	15
3 Materiaal	15
4 Analyseprocedure	16
Deel 3. Resultaten	17
1 Verwachtingen organisatie onderwijs	17
1.1 Aanbod op maat	17
1.2 Organisatie onderwijs: binnen of buiten de detentiehuisen?	18
1.2.1 <i>Gesloten detentiehuisen</i>	18
1.2.2 <i>Open detentiehuisen</i>	19
1.3 Informatiekanalen.....	20
1.4 Inschrijven.....	21

1.5	Rol onderwijscoördinator bij kleinschalige detentie	21
2	Cruciale elementen organisatie onderwijs	22
2.1	Binnen de muren van de detentiehuizen.....	22
2.1.1	<i>Onderwijsaanbod in een gesloten detentiehuis</i>	22
2.1.2	<i>Infrastructuur</i>	23
2.1.3	<i>Les- en studiematerialen</i>	24
2.2	Buiten de muren van de detentiehuizen	25
2.3	Vormen van ondersteuning	25
3	De leerkrachten	26
3.1	Competenties en vaardigheden	26
3.2	Noden	27
3.3	Invulling takenpakket	28
3.4	Verwachtingen: inspelen op (de huidige) beperkingen.....	28
3.5	Profiel buiten detentie	29
	Deel 4. Discussie en conclusie.....	31
1	Bespreking.....	31
2	Beperkingen eigen onderzoek	34
3	Aanbevelingen verder onderzoek.....	35
4	Praktische en beleidsaanbevelingen	35
5	Conclusie	36
	Referentielijst	37
	Bijlagen	42
	Bijlage 1: Rekrutering respondenten.....	42
	Bijlage 2: Informed Consent respondenten	43
	Bijlage 3: Interviewschema	45
	Bijlage 4: Een uitgeschreven interview.....	50

Deel 1. Inleiding

1 Probleemstelling

Sinds midden jaren tachtig hebben verschillende gevangenissen in Vlaanderen en Brussel te kampen met overbevolking (Claus et al., 2013). Volgens Maes & Scheirs (2014) is de toename te verklaren door een combinatie van de instroom en de detentieduur. Ze stelden vast dat de detentieduur sterk is toegenomen tussen 1980 en 2004. Om dit probleem aan te pakken werd in 2008 het 'masterplan 2008-2012 voor een gevangenisinfrastructuur in humane omstandigheden' door de regering goedgekeurd (Janssens & Beyens, 2009). Om dit beeld vorm te geven startte H. Claus, directeur van de gevangenis in Oudenaarde, in 2011 een project rond kleinschalige detentie in samenwerking met de Liga voor Mensenrechten. Dit werd gedoopt tot 'vzw De Huizen' (Claus et al., 2013). Deze vorm van kleinschalige detentie is gebaseerd op het normaliseringsprincipe dat werd opgenomen in het masterplan (Janssens & Beyens, 2009). Om dit principe te realiseren wordt er door 'vzw De Huizen' gestreefd naar een gedifferentieerde strafuitvoering i.f.v. een verantwoorde re-integratie van gedetineerden. De beoogde differentiatie uit zich op elk domein van de detentie. Dit wordt gevat in een persoonlijk 'oplossingsplan' voor iedere gedetineerde (Claus et al., 2013).

Uit de literatuur blijkt dat educatie binnen detentie een belangrijke rol speelt wanneer wordt gestreefd naar een efficiënte re-integratie. Zo bewijst Davis e.a. (2013) door middel van een grondige analyse van data, verspreid over 32 jaar, dat gedetineerden die deelnemen aan correctionele onderwijsprogramma's minder kans maken op recidive dan zij die hier niet aan participeren. Ook in onderzoek van Aiello & Duffy-Comparone (2019) vinden we niet alleen verschillende voordelen (bv. herwonnen zelfvertrouwen, een positieve houding t.o.v. leren) maar ook de uitdagingen (bv. de constant wisselende klasgroep) van onderwijs in detentie terug.

Szifris, Fox & Bradbury (2018) werkten drie theorieën uit over onderwijs in detentie: (1) educatie als 'haak' (engels: 'hook') voor verandering, (2) educatie voor het behalen van attesten en kwalificaties, en (3) onderwijs als 'safe place'. Deze drie stellingen passen binnen de visie van kleinschalige detentie waarbij gestreefd wordt naar kleinschaligheid, differentiatie en nabijheid. Deze principes worden dan ook opgenomen in het 'oplossingsplan' dat streeft naar een vlotte re-integratie (Claus et al., 2013). Uit onderzoek blijkt dat zinvolle invulling van de detentieduur bijdraagt tot het beperken van detentieschade en fungeert als hefboom richting sociale re-integratie. Educatie aan gedetineerden is dus een belangrijk onderdeel binnen kleinschalige detentie i.f.v. het oplossingsplan met sociale re-integratie als doelstelling (Tournel, 2009).

In de Scandinavische landen en in Nederland bestaan reeds vormen van kleinschalige detentie. Onderzoeken in deze landen hebben reeds de effectiviteit van kleinschalige detentie, i.f.v. een positieve re-integratie, bewezen (Weltjens, 2011; Kenis, Kruyen, Baaijens & Bern, 2010; Roeck, 2011). Op het vlak van educatie binnen detentie deed men reeds onderzoek naar de sterktes (bv. Tewerkstelling, 'safe place') en de gebreken ervan (bv. Differentiatie, aanbod) (Davis e.a. 2013; Aiello & Duffy-Comparone 2019; Tournel 2009). Er werd echter nooit onderzoek verricht naar de organisatie van het onderwijs in kleinschalige detentie. Er is reeds een prospectief onderzoek uitgevoerd naar de organisatie van hulp- en dienstverlening in een transitiehuis, waarin geconcludeerd werd dat de bekomen inzichten de verdere ontwikkeling van de hulp- en

dienstverlening in kleinschalige detentie kunnen bevorderen maar dat er nood is aan verdere opvolging en uitwerking van het onderzoek (Tilley 2017).

Het doel van dit onderzoek is om bovenstaande onderzoeksleemte op te vullen en in kaart te brengen hoe het onderwijs in kleinschalige detentie georganiseerd kan worden volgens leerkrachten, onderwijscoördinatoren en experts (ervaring bij onderwijs in detentie en/of kleinschalige detentie). Er wordt getracht een inzicht te krijgen op (1) de verwachtingen van leerkrachten, onderwijscoördinatoren en experts over het onderwijs in kleinschalige detentie, (2) de elementen die door leerkrachten, onderwijscoördinatoren en experts als cruciaal worden ervaren bij de organisatie van het onderwijs in kleinschalige detentie en (3) de noden van leerkrachten op het vlak van onderwijs in kleinschalige detentie.

2 Literatuurstudie

2.1 Onderwijs in detentie

In dit deel wordt gekeken naar het wettelijk kader en de organisatie van het onderwijs in reguliere gevangenissen.

2.1.1 Het wettelijk kader

Op internationaal niveau is in de 'Body of Principles for the Protection of All Persons under Any Form of Detention or Imprisonment' bepaald dat een gedetineerde steeds recht heeft op het volgen van onderwijs in de mate van de beschikbare middelen (General Assembly, 1988). De 'European Prison Rules', voor de behandeling van gedetineerden, bevatten concrete richtlijnen i.f.v. het onderwijs aan gedetineerden. In de eerste plaats moet elke gevangenis in onderwijs voorzien en dient dit zo veel mogelijk geïntegreerd te worden in het externe onderwijssysteem. Er dient extra aandacht besteed te worden aan ongeletterde en jonge gedetineerden. Daarnaast wordt er gemeld dat gedetineerden die onderwijs volgen niet benadeeld mogen worden op financiële of andere vlakken (Council of Europe, 2006).

Naar aanleiding van de internationale en Europese wetgevingen heeft een gedetineerde in België volgens de Basiswet betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van gedetineerden (2005) steeds recht op het volgen van een zinvolle vormingsactiviteit van degelijke kwaliteit (bijv. alfabetisering, beroepsopleiding of voortgezette beroepsopleiding, sociaal-culturele vorming, sociale vaardigheidstraining). De doelstellingen voor het organiseren van hulp- en dienstverlening in de gevangenis zoals het onderwijs zijn opgenomen in het Decreet betreffende de organisatie van de hulp- en dienstverlening aan gedetineerden (2013). Er moet volgens dit decreet onder ander ingezet worden op de zelfontplooiing van de gedetineerde en de kans op herval moet beperkt worden.

2.1.2 Organisatie van het onderwijs

Onderwijs in de Vlaamse en Brusselse gevangenissen wordt gecoördineerd door het Vlaams ondersteuningscentrum voor volwassenonderwijs (Vocvo). Hun opdracht bestaat ten eerste uit het coördineren en ondersteunen van de aanbodverstrekkers. Dit gebeurt op vlak van de uitbouw van een onderwijs- en vormingsbeleid, de coördinatie van het detecteren van onderwijsbehoeften van gedetineerden en de begeleiding van het onderwijstraject van gedetineerden. Daarnaast moeten ze optreden als intermediair aanspreekpunt tussen de onderwijsverstrekkers, de gevangenisdirecties en de beleidscoördinatoren (Vocvo, z.d.). Praktisch wordt dit gerealiseerd door een onderwijscoördinator in iedere Vlaamse en Brusselse gevangenis. Hun kerntaak bestaat uit het optreden als verbindingsfiguur en het bieden van praktische en beleidsmatige ondersteuning (Van Acker, 2016).

Om de opdracht van Vocvo te realiseren wordt er samengewerkt met verschillende onderwijspartners: de Centra voor basiseducatie (CBO), de Centra voor volwassenonderwijs (CVO), de Examencommissie secundair onderwijs, Vlaamse universiteiten en hogescholen en andere onderwijs- en opleidingsverstrekkers. Verder is er een partnerschap met de afdeling Welzijn en Samenleving en de beleidscoördinatoren, alsook het Directoraat-Generaal Penitentiaire Inrichtingen en de gevangenisdirecties. Tot slot is er een samenwerking met de verschillende Vlaamse partners binnen de hulp-

en dienstverlening (bv. De Rode Antraciet, VDAB) aan gedetineerden (Vocvo, z.d.). Allen spelen een rol in het uitbouwen van een onderwijsaanbod in de Vlaamse en Brusselse gevangenissen en de organisatie hiervan. Om eenheid te bewaren wordt er gestreefd naar enkele gezamenlijke doelstellingen. Iedere partner moet er voor zorgen dat onderwijs kansen creëert voor gedetineerden, dat er een efficiënte besteding is van de ingezette middelen en moet de kwaliteit van het onderwijsaanbod bewaken (Vlaamse leidraad voor het onderwijsaanbod in de gevangenissen, 2014).

Om te komen tot een kwalitatief aanbod voor het onderwijs aan gedetineerden wordt er vertrokken van vier basisprincipes, beschreven in de Vlaamse leidraad voor het onderwijsaanbod in de gevangenissen: (1) Er moet een basisaanbod zijn in elke gevangenis. Om dit te concretiseren wordt er gesteund op drie pijlers. Ten eerste moet er in elke gevangenis een uitgebouwd geletterheidsaanbod aanwezig zijn. Als tweede pijler moet er de kans zijn tot open leren. Zo moet er toegang zijn tot een open leercentrum en de mogelijkheid om te leren op zelfstandige basis, onder professionele begeleiding en eventueel met toegang tot multimedia. De begeleiding van individuele trajecten is een derde pijler. (2) Er dienen beroepsopleidingen voorzien te worden in welbepaalde gevangenissen. (3) Het aanbod moet voldoende gespreid en afgestemd zijn over de muren heen. Gedetineerden moeten in de mate van het mogelijke beroep kunnen doen op een educatieve transfer om een gekozen opleiding te kunnen volgen. (4) Het laatste basisprincipe staat in voor autonomie en verantwoordelijkheid bij de partners (Vlaamse leidraad voor het onderwijsaanbod in de gevangenissen, 2014).

2.1.3 Sterktes van onderwijs in detentie

Onderzoek wees op volgende sterktes van onderwijs in detentie: (1) educatie als 'haak' voor verandering, (2) het behalen van attesten en kwalificaties, (3) onderwijs als een 'safe place', (4) educatief consulent en (5) het open leercentrum.

Szifris, Fox, en Bradbury (2018) deden onderzoek naar het belang en de sterktes van onderwijs in detentie. De onderzoekers bewezen drie hypotheses die de positieve effecten op lange en korte termijn aantonen in combinatie met de motivatie van de gedetineerden. Deze drie theoriën zijn in wisselwerking met elkaar (educatie als 'haak' voor verandering - het behalen van attesten en kwalificaties - onderwijs als een 'safe place').

Een eerste sterkte van onderwijs in detentie sluit aan bij de eerste theorie van Szifris et al. (2018): **educatie een 'haak' voor verandering**. Dit houdt in dat wanneer een gedetineerde de intentie heeft om deel te nemen aan vormingen hij een eerste stap zet richting een positieve re-integratie en de mogelijks opgelopen detentieschade beperkt (Tournel, 2009). Gedetineerden die inzien dat er een zekere verandering moet plaatsvinden, staan verder dan zij die dit niet beseffen. In verschillende gevallen is onderwijs de eerste, vaak onbewuste, stap richting deze verandering (Szifris et al., 2018).

Een tweede sterkte is, volgens de tweede theorie, educatie voor **het behalen van attesten en kwalificaties** (Szifris et al., 2018). In de Vlaamse en Brusselse gevangenissen wordt het onderwijs georganiseerd in modules. Dit zorgt ervoor dat gedetineerden werken aan de hand van korte termijn doelen. Het behalen hiervan draagt bij aan een positieve ervaring, wat op zijn beurt het bereiken

van lange termijn doelen ook haalbaar maakt. De mogelijkheid tot het behalen van **deelcertificaten** wordt ook als een sterkte ervaren. Bij eventueel falen moet de cursist enkel de gefaalde module hernemen (Hendrickx et al., 2013). Dit is ook voordelig voor de continuïteit van het leerproces van de gedetineerde. Het bevordert het verderzetten van de opleiding buiten de muren (Tournel, 2009). De mogelijkheid tot het behalen van erkende diploma's en attesten binnen de muren van detentie en de kans om een opleiding buiten de muren van een gevangenis te volgen zorgt eveneens voor het gewenste neveneffect dat onderwijs fungeert als brug tussen binnen en buiten (Halimi, 2012). Dit sluit aan bij de eerste theorie: gedetineerden die het behalen van een attest als doel hebben maakten de stap naar verandering. Deze motivatie voor het volgen van educatie in detentie zorgt voor een job. Bijgevolg is de kans op herval bij re-integratie in de maatschappij kleiner (Szifris et al., 2018). Dit blijkt ook uit een onderzoek in de Verenigde Staten waarbij de kans op recidive bij gedetineerden die niet deelnamen aan educatie binnen de gevangeniscontext 38,1 procent hoger ligt dan gedetineerden die wel een opleiding volgden tijdens detentie (Nally et al., 2012).

Daarnaast wordt de derde hypothese dat verschillende gedetineerden het **onderwijs zien als een 'safe place'**, ook als een sterkte gezien (Szifris et al., 2018). Het is een moment dat ze niet in hun cel zijn en ook niet beschouwd worden als gedetineerden maar als leerlingen. Het zorgt voor een zekere ontspanning bij de voortdurende spanning van het leven in de gevangenis. Gedetineerden kijken uit naar de lessen omdat het de mogelijkheid biedt tot een moment van vrijheid en zelfvertrouwen. Ze worden in de klas niet gezien als nummer maar als mens (Triangle & Mattens, 2010).

Vervolgens wordt de aanstelling van een **educatief consulent** gezien als een sterkte van het onderwijs in detentie. Een educatief consulent werkt als aanspreekpunt en gaat met iedere gedetineerde die deelneemt aan onderwijs verschillende gesprekken aan, voor, tijdens en na de opleidingsmodule. Dit zou een positief effect hebben op de motivatie en volharding van de gedetineerden (Hendrickx et al., 2013).

Tenslotte wordt een **open leercentrum** (OLC) in de gevangenis ook als een sterkte ervaren. Gedetineerden appreciëren de mogelijkheid tot educatie en de inzet van de leerkrachten (Hendrickx et al., 2013). Daarnaast krijgen gedetineerden waarvoor het niveau van de cursus uit het regulier onderwijs nog te hoog is, of die slechts voor een korte periode in de gevangenis verblijven, de mogelijkheid om zich bij te scholen in het OLC. Ook hoger opgeleide gedetineerden kunnen hier terecht. Het OLC is een laagdrempelige vorm van onderwijs waar gedetineerden onder begeleiding, op hun eigen tempo en niveau en met de beschikbare media aan zelfstudie kunnen doen (Cuypers, 2008).

2.1.4 Moeilijkheden van onderwijs in detentie

Uit onderzoek blijken volgende elementen moeilijkheden te zijn bij onderwijs in detentie: (1) focus op veiligheid en controle, (2) het onderwijs aan gedetineerden met een kort verblijf in detentie, (3) het tijdstip van de lessen en (4) de hoeveelheid cursisten.

Een eerste deel van de moeilijkheden bij onderwijs in detentie blijkt een link te hebben met de **focus op veiligheid en controle** binnen de gevangenis. Zo is het brengen van een gedetineerde van en naar het leslokaal een eerste drempel (Aertsen, 2012). Ook tijdens de lessen moet er gewaakt worden over de veiligheid. Dit zorgt voor extra werklast bij de penitentiaire beambten (Triangle & Mattens, 2010). De beperkingen in mogelijkheden door het primeren van de veiligheid beaamt ook Cuypers (2008). Volgens dit artikel is het regime in de strafinrichtingen en arresthuizen nog steeds te uitsluitend gefocust op veiligheid en controle. Daarnaast ervaren leerkrachten de houding van de penitentiaire beambten ten opzichte van het onderwijs soms als negatief. Aangezien zij toch een schakel zijn in de mogelijkheid tot het volgen van onderwijs voor gedetineerden, veroorzaakt dit een atmosfeer die niet bevorderend werkt voor het onderwijs (Triangle & Mattens, 2010).

Een volgende barrière blijkt de organisatie van het **onderwijs voor gedetineerden die slechts kort verblijven in de gevangenis**. Veel gedetineerden zouden het aangewezen vinden om een beroepsopleiding te volgen tijdens detentie (Van Haegendooren et al., 2001). Echter doen velen niet de moeite om zich in te schrijven aangezien de inschrijvingsprocedure (gespreken, screening, aanvang cursus) relatief lang duurt vooraleer ze effectief mogen deelnemen aan de lessen (Hendrickx et al., 2013) en er onzekerheid is over hun verblijfsduur. Ook voor leerkrachten is dit een moeilijke zaak, voornamelijk in arresthuizen. De onzekerheid van het aantal leerlingen tijdens de cursus door bijv. vrijlating, uitval, een transfer zorgt voor een extra uitdaging (Aiello & Duffy-Comparone, 2019).

Daarnaast vormt ook het **tijdstip van de lessen** een drempel tot deelname van sommige gedetineerden. In vergelijking met het reguliere onderwijs zijn er bij onderwijs in detentie vaker en meer afwezigen tijdens de lessen (Triangle & Mattens, 2010). Alternatieve lesmomenten kunnen er voor zorgen dat gedetineerden andere activiteiten zoals wandelingen, werk en bezoek niet moeten afwegen ten opzichte van het volgen van een cursus (Hendrickx et al., 2013). Om gedetineerden toch te motiveren om een opleiding te volgen in plaats van te werken binnen de muren krijgen ze een toelage. Toch blijft er een zeker loonverlies en zijn de voorwaarden tot toekenning van deze premies te hoog (Tournel, 2009). Verder is er de vraag van gedetineerden om de lesmomenten in te korten of een pauze in te lassen. Voor velen duren de lessen te lang en kunnen ze zich niet blijven concentreren. Ook met het niet naar het toilet mogen hebben ze het moeilijk. Andere gedetineerden zeggen dat ze zich kunnen aanpassen aan de uren en regels (Hendrickx et al., 2013). Ook voor lesgevers is het zwaar om drie uur aan één stuk les te geven zonder pauze, drinken of toilet. Er wordt aangegeven dat het efficiënter zou zijn indien de lesmomenten van kortere duur zijn (Triangle & Mattens, 2010).

Een laatste moeilijkheid bij het onderwijs in detentie heeft betrekking op de **hoeveelheid cursisten**. Er moet een minimum aantal cursisten zijn om de cursus te laten doorgaan. Deze omkaderingscoëfficiënt beperkt de mogelijkheden van onderwijs in detentie (Vlaamse Regering, 2000). Voor een aantal cursussen (bv. sportlessen) blijkt de vraag groter te zijn dan het aanbod. Hierdoor komen gedetineerden op een wachtlijst terecht (Brosens et al., 2013). In sommige gevallen kunnen ze later inspringen of zelfs helemaal niet deelnemen aan de gekozen cursus (Donckers, 2013).

2.1.5 Noden bij onderwijs in detentie

Onderzoek wijst op een aantal noden bij onderwijs in detentie. Deze noden hebben betrekking tot (1) leerkrachten, (2) het onderwijsaanbod, (3) de infrastructuur en het materiaal, (4) vormen van educatieve ondersteuning.

Uit verschillende studies blijken **leerkrachten noden** te hebben m.b.t. doelgerichte opleidingen en een contactpersoon. In de conclusie van Aertsen (2012) staat te lezen dat leerkrachten ook vaak een faciliterende functie hebben. Meer dan bij de lessen buiten de muren moeten leerkrachten gedetineerden sturen in hun leerproces en praktische hulp bieden zoals het verduidelijken of vertalen van een document. Om les te kunnen geven in detentie dient een leerkracht dus over een aantal specifieke competenties te beschikken. Er worden een aantal modules georganiseerd rond agressiebeheersing en omgaan met moeilijke cursisten maar er is nog geen *doelgerichte opleiding* die leerkrachten voorbereid op het lesgeven in de gevangenis. Voornamelijk de mogelijkheid om *formeel of informeel contact* te hebben met collega's die ook lesgeven in detentie blijkt een nood bij de leerkrachten. Dit zou hen de mogelijkheid geven om te communiceren over hun aanpak, problemen, lesmateriaal etc. (Triangle & Mattens, 2010).

Vervolgens zijn er ook enkele noden op het vlak van het **onderwijsaanbod**. In het bijzonder hebben deze noden betrekking op de informatiekkanalen, het aanbod per gevangenis en differentiatie. Zo is er nood aan een betere bekendmaking van het onderwijsaanbod. Een recent proefschrift vertelt dat er weldegelijk *informatiekkanalen* bestaan om het onderwijsaanbod over te brengen maar dat deze onvoldoende bekend zijn bij de gedetineerden (El Marchouhi, 2016). Verder blijkt er nood te zijn aan een ruimer onderwijsaanbod. Er wordt reeds een brede waaier aan cursussen in de Vlaamse en Brusselse gevangenissen voorzien. Toch is het *aanbod per gevangenis* eerder beperkt (Van Acker, 2016). De keuze van een gedetineerde voor onderwijs, is voor een deel afhankelijk van de gevangenis waar hij terecht komt (Baerten, 2010). De onduidelijkheid over de onderwijsbehoeften van gedetineerden zorgt daarbij voor het risico dat er te veel aanbodgestuurd gewerkt wordt in plaats van vraaggestuurd (Vlaamse Regering, 2000). Zo blijkt het basisaanbod over het algemeen onvoldoende uitgebouwd te zijn en is er te weinig geletterdheidsaanbod (Vocvo, 2017). Ook aan de lessen voor gedetineerden die het Nederlands niet voldoende beheersen is er een grote nood. Volgens de gedetineerden zelf, moet er meer ingezet worden op deze doelgroep aangezien ze toch ook een groot deel van de gevangenispopulatie uitmaken (Hendrickx et al., 2013). Ook aan diplomagerichte vormingen is er nog een duidelijk tekort (Baerten, 2010). Hierop sluit aan dat er vraag is van de gedetineerden om meer te *differentiëren* of meerdere niveaus binnen éénzelfde cursus aan te bieden (Hendrickx et al., 2013).

Verder wijst de literatuur op noden op het vlak van **de infrastructuur en het materiaal** m.b.t. onderwijsparticipatie. Over het algemeen wordt de *infrastructuur* van de leslokalen als voldoende ervaren. Toch zijn er een aantal elementen die leerkrachten aanhalen om het onderwijs te faciliteren. Het komt erop neer dat het grootste deel van de lokalen niet is aangepast aan het onderwijs. Slechte akoestiek bemoeilijkt het lesgeven, net als de beperkte mogelijkheid om *materiaal* mee te brengen. Zo moet er voor al het materiaal, behalve de cursussen, dat leerkrachten willen gebruiken tijdens hun les eerst toestemming gevraagd worden alvorens ze dit kunnen meenemen (Triangle & Mattens, 2010). Daarnaast is er de vraag om de leslokalen functioneel in te

kleden. Educatieve posters, kaarten, voorbeeldcertificaten zouden een positieve bijdrage leveren aan de 'leersfeer' (Hendrickx et al., 2013).

Daarnaast blijken uit de literatuur een aantal noden die betrekking hebben op verschillende **vormen van educatieve ondersteuning**. Deze noden doen zich voor bij het open leercentrum, de individuele trajectbegeleiding en een internetaansluiting. Onderzoek geeft aan dat er van de lerende in het *open leercentrum* vraag is naar meer lesdagen, meer opleidingskeuzes en extra leerkrachten. Daarnaast wordt er verzocht om meer in groep en/of klassikaal te werken. Dit laatste is specifiek van toepassing op het OLC en dus niet relevant voor de eigenlijke lessen (Hendrickx et al., 2013). Aangezien het OLC zich voornamelijk richt op laaggeschoolde gedetineerden is het billijk om de nood aan differentiatie in acht te nemen. Deze doelgroep heeft baat bij intensievere begeleiding, wat moeilijk is in een OLC (Tournel, 2009). Daarnaast staat er in de Vlaamse leidraad voor het onderwijsaanbod in de gevangenissen (2014) dat er ingezet moet worden op *individuele leertrajectbegeleiding* aangezien de meerwaarde hiervan bewezen is. Bij een evaluatie van het onderwijsaanbod in de gevangenissen van Vlaanderen en Brussel blijkt dit echter ruim onvoldoende (Vocvo, 2017). Ook een *internetaansluiting* blijkt nog een lacune in de mogelijkheden van leren in de gevangenis (Hendrickx et al., 2013). In drie Vlaamse gevangenissen is er wel al een online leerplatform, Primo (Prison Moodle), aanwezig. Dit geeft de leerkrachten de mogelijkheid om vanop afstand te werken, te differentiëren, lesmateriaal door te sturen etc. Het maakt gecombineerd onderwijs toegankelijker. Hoewel dit veelbelovend klinkt blijven de functies beperkt. De educatieve en pedagogische voordelen die de digitalisering met zich meebrengt moeten onderdoen voor het veiligheidsaspect (Van Acker, 2016).

2.2 Kleinschalige detentie

2.2.1 Wat is kleinschalige detentie?

Kleinschaligheid is een concept dat reeds in verschillende toepassingen, over de hele wereld, wordt gebruikt vanwege de vele voordelen (bv. beter sociaal contact, meer verantwoordelijkheid, focus op het individu). Voorbeelden hiervan zijn o.a. terug te vinden in de bijzondere jeugdzorg en de psychiatrie. We vinden dit nu ook steeds meer terug in detentie (bv. in Noorwegen) (De Roeck, 2011). Toch bestaat er in de literatuur nog geen geconstrueerde definitie die kleinschaligheid in een detentiesituatie omschrijft. Hieronder worden twee begripsomschrijvingen weergegeven die het nauwst aansluiten bij het doel en de kenmerken van kleinschaligheid in detentie:

In een onderzoek van De Roeck (2011) staat een definitie, afkomstig uit de hulpverlening:

- De leefeenheid kent een maximum aantal deelnemers van tien personen;
- De leefeenheid is gevestigd in een gewone (woon)wijk en is ook op andere wijze geïntegreerd in het maatschappelijk gebeuren;
- De leefeenheid is grotendeels autonoom en zelf ondersteunend;
- De leefeenheid kent een genormaliseerd klimaat, waarbij voorbeelden worden ontleend aan de normale leef- en werksituatie in de maatschappij;
- Iedere eenheid is verbonden aan een grotere managementorganisatie die begeleiding en het zakelijk support (bv. administratie) verzorgt;
- Leefeenheden zijn onderling verbonden met elkaar ter ondersteuning.

Het boek van de Huizen (2013) haalt drie principes van kleinschalige detentie aan: 'kleinschaligheid, 'differentiatie' en 'nabijheid'. Respectievelijk lezen we drie slagzinnen die deze elementen omschrijven: (1) "Stoute jongens, kleine klassen", (2) "De detentie sluit beter aan op het leven van de gedetineerden en (3) " 'Community-detentie', waarbij detentie vervlochten is in de maatschappelijke weefsels, sluit beter aan bij de doelen die de Basiswet aan detentie geeft".

2.2.2 *Kleinschalige detentie in het buitenland*

In het buitenland vinden we enkele praktijkvoorbeelden van kleinschalige detentiesystemen. De organisatie van de verschillende systemen kan verschillend zijn, maar de argumenten waarop de kleinschaligheid gebaseerd is blijven steeds dezelfde: het centraal zetten van de mens, begeleiding op maat en zo geïntegreerd mogelijk handelen (Van Belle, 2017). Hieronder worden drie concrete voorbeelden besproken.

In Nederland zijn er de **Exodushuizen**. Exodus is een organisatie die (ex-)gedetineerden ondersteunt i.f.v. een succesvolle re-integratie. Er zijn twee vormen van deze ondersteuning. (Ex-)gedetineerden kunnen terecht in een Exodushuis voor een 'begeleid wonen' traject of kunnen beroep doen op de aangeboden ambulante hulpverlening. Hun werkwijze steunt op een persoonlijke kleinschalige aanpak (Exodus Nederland, z.d.). Het aantal bewoners per huis varieert van negen tot zestien deelnemers. De huizen tonen een aantal praktische verschillen (bv. het type huis, personeel) (Moerings et al., 2006) maar de vier sleutelementen van het begeleidingsprogramma (wonen, werken, relaties en zingeving) blijven steeds dezelfde (van Wingerden et al., 2017).

Een ander detentiesysteem dat handelt volgens de principes van kleinschaligheid is de **APAC-methode** (the Association for the Protection and Assistance of Prisoners) en is afkomstig uit Brazilië (Macaulay, 2013). In dit Zuid-Amerikaans land zijn er 51 APAC gevangenissen met een gemiddelde van 70 gedetineerden per gevangenis (Cabral, 2019). Het algemeen doel is om bij te dragen tot de bevordering van de mensenrechten (AVSI Brasil, z.d.). Dit model steunt op de principes van menselijkheid, zorg en verantwoordelijkheid waarbij vertrouwen het kernbegrip is. In deze gevangenissen is er geen bewakend personeel. De bewoners van de APAC's zijn zelf verantwoordelijk voor de administratie, schoonmaak en het onderhoud van de gevangenis (Van Belle, 2017). De gedetineerden worden ondersteund door werknemers en vrijwilligers van verschillende vzw's (Macaulay, 2013). De APAC-methode heeft zijn ingang gevonden in andere landen (bv. Portugal, Italië) (Van Belle, 2017).

Ook in Noorwegen bestaan er kleinschalige detentiesystemen waar naar verwezen wordt als '**pe-naal exceptionalism**'. Deze voorzieningen hebben een open en flexibel regime met een gemiddelde van 40 bewoners. De normalisering is hierbij het belangrijkste uitgangspunt (Van Belle, 2017). Om dit te realiseren wordt er gewerkt aan de hand van het 'import model' waarbij er voor de hulp- en dienstverlening i.f.v. re-integratie op lokale voorzieningen wordt gesteund (Kriminalomsorgen, z.d.). Het doel is om de gedetineerden optimaal te integreren in de buurt (Van Belle, 2017). Om dit te bereiken wordt de nadruk gelegd op de individuele begeleiding en de terugkeer naar de samenleving door netwerking (Kriminalomsorgen, z.d.). Daarnaast komen er in Noorwegen ook '**halfway houses**' voor. Een concreet voorbeeld is het 'halfway house' in Lyderhorn met 18 bewoners (De Hantsetters, 2017). Dit zijn gedetineerden die op enkele weken voor hun invrijheidstelling staan en die voldoen aan de voorwaarden om overdag buiten te gaan (Langelid, 2009).

2.2.3 Kleinschalige detentie in België

Kleinschalige detentie is een concept dat in België slechts recent ontwikkeld werd. Sinds de opstart van het project 'Gedifferentieerde strafuitvoering' in maart 2011 is het doel van o.a. de Liga voor Mensenrechten om meer gedifferentieerde gevangenisstraffen te realiseren met het oog op een positieve re-integratie in de maatschappij (Huizen, 2013). Dit is ook één van de vier pijlers in het Masterplan gevangenen en internering. Er moet gestreefd worden naar een gedifferentieerd detentiebeleid, met transitiehuizen. Concreet staat er in het masterplan vermeld dat de transitiehuizen 100 plaatsen moeten creëren voor gedetineerden die aan het einde van hun straf zitten. De geselecteerde gedetineerden krijgen de kans om het einde van hun straf door te brengen in het kleinschalig project van een transitiehuis (Masterplan gevangenen en internering, 2016). Op 9 oktober 2019 werd deze pijler van het masterplan uitgevoerd door de oprichting van het eerste **transitiehuis** in Mechelen (dehuizen.be, z.d.). In een transitiehuis wordt er gesproken over 'deelnemers' en niet over bewoners of cliënten (Huishoudelijk reglement transitiehuis Mechelen, 2019). Daarnaast is er een specifieke methodologische en operationele aanpak binnen een transitiehuis. Dit wil zeggen dat er geen sprake is van opsluiting. Er wordt maximaal ingezet op de re-integratie van de deelnemers binnen het lokaal sociaal weefsel (B. Claes, persoonlijke communicatie, 27 maart 2020). Minister Geens vermeldde in een persbericht dat, anders dan in een gewone gevangenis, de bewoners voortdurend begeleid worden door sociaal werkers, psychologen en criminologen zodat de gedetineerden terug autonoom deel kunnen uitmaken van de maatschappij (Geens, 2019). Het tweede transitiehuis bevindt zich in Edingen in Wallonië en wordt sinds 1 januari 2020 in gebruik genomen (dehuizen.be, z.d.).

De besproken pijler van het masterplan focust voornamelijk op gedetineerden aan het einde van hun straf. De duurzame penitentiaire aanpak van vzw De Huizen heeft als doel om de gedetineerden reeds van in het begin van hun straf op te nemen in **detentiehuizen**. Deze tweede vorm van kleinschalige detentie is nog niet gerealiseerd. De beoogde uitwerking van deze huizen is gebaseerd op de drie principes die de visie van kleinschalige detentie verwoorden: 1) kleinschaligheid, 2) differentiatie en 3) nabijheid (Claus et al., 2013). Om dit te verwezenlijken steunt het project op vier kernelementen, die de missie van de detentiehuizen concretiseert. In de eerste plaats moet er meer de nadruk gelegd worden op het (1) gemeenschappelijke doel. Niet enkel de gedetineerde maar ook penitentiaire bewakingsassistenten, de overheid en iedere andere betrokken partij moeten hun verantwoordelijkheid dragen bij de re-integratie van veroordeelden. Ten tweede is het (2) architectuurplan ook een belangrijk element voor kleinschalige detentie: "De ruimte waarin we ons bewegen, bepaalt immers heel sterk hoe we ons gedragen, voelen en denken" (Claus et al., 2013, p.35). Verdere elementen zullen steeds uitgewerkt worden volgens de architecturale mogelijkheden van de zorgvuldig gekozen panden of bouwgronden. Ten derde moet er een grote belangstelling komen voor het individueel (3) 'oplossingsplan'. Dit plan wordt opgesteld tijdens de arrestfase en is een samensmelting van een reclasseringsplan en een detentieplan. Hierin worden de sterktes en de doelen van de gedetineerden vermeld met de bedoeling om een sociaal netwerk op te bouwen rond de gedetineerde en hem een rol in de samenleving te geven i.f.v. constructieve re-integratie. Ten slotte moet er rekening gehouden worden met het (4) personeelsplan. Dit personeelsplan bevat de functies die voorzien worden in een kleinschalig detentiehuis om het oplossingsplan van iedere gedetineerde te realiseren. Deze functies behelzen de portier, de huisbegeleider, de individuele

planbegeleider, de uit de samenleving gecontracteerde begeleider en de directeur van de detentiestreek (Huizen, 2013).

Om deze principes en kernelementen in de praktijk te brengen wenst vzw De Huizen verschillende soorten huizen per detentiestreek in te richten: een crisishuis, een arresthuis, drie gesloten goed beveiligde detentiehuisen, vier gesloten (normaal) beveiligde detentiehuisen en zes open detentiehuisen. Per huis wordt er een capaciteit van tien bewoners voorzien. Vzw De Huizen heeft voor ogen dat gedetineerden in de loop van hun detentie, meerdere detentiehuisen kunnen doorlopen, volgens hun individueel oplossingsplan. Belangrijk is dat elk huis steeds een toegevoegde waarde heeft voor de buurt (bv. hondenasiel, fietsenwerkplaats, groentewinkel) (Claus et al., 2013).

2.3 Onderwijs in kleinschalige detentie

2.3.1 *Internationaal*

In de internationale literatuur is in beperkte mate terug te vinden hoe het onderwijs in kleinschalige detentiesystemen georganiseerd wordt. We bekijken het onderwijs in de kleinschalige detentiesystemen die eerder als voorbeeld gegeven werden (2.2.2 Kleinschalige detentie in het buitenland).

Voor deelnemers van de **Exodushuizen** wordt zo snel mogelijk een dagbesteding gezocht. Dit wordt bepaald aan de hand van de kwaliteiten en de leerdoelen van de gedetineerde. Bewoners van het Exodushuis in Den Haag kunnen deelnemen aan leerwerkprojecten (Moerings et al., 2006). Dit omvat trajecten van organisaties die moeilijke doelgroepen ondersteunen bij het behalen van bepaalde kwalificaties i.f.v. het vinden van werk (Berden & Kok, 2013). Voor de deelnemers van het Exodushuis in Rotterdam bestaat er de mogelijkheid om cursussen te volgen via het Albeda College (Moerings et al., 2006). Dit is een regionaal opleidingsinstituut voor middelbaar beroepsonderwijs met een ruime keuze aan richtingen van korte of lange duur (Over Albeda, 2016). Bij de overige Exodushuizen wordt er gefocust op werken of vrijwilligerswerk (Moerings et al., 2006).

Informatie over de organisatie van het onderwijs in gevangenen die werken volgens de **APAC-methode** is gering. Het onderwijs wordt hier gezien als één van de drie (samen met gezondheid en zelfrespect) belangrijkste hoekstenen van deze sociale re-integratiemethode (Van Belle, 2017). Het volgen van een opleiding is een verplicht onderdeel van de APAC-methode. De gedetineerden volgen lessen uit het lager, secundair of hoger onderwijs (Gray, 2018).

Voor het onderwijs in de Scandinavische landen werd een uitgebreid onderzoek gedaan naar o.a. de mogelijkheden om meer samenwerkingsprojecten op te starten i.f.v. het onderwijs in detentie. Hiervoor zijn de onderwijsmogelijkheden in kaart gebracht maar er is geen duidelijk onderscheid gemaakt tussen de kleinschalige en grote gevangenen. De **'halfway houses'** worden wel vermeld. Bij deze detentiesystemen moet ingezet worden op de samenwerking met 'the state education system'. Dit wil zeggen dat de gedetineerden van de 'halfway houses', net als bij de open detentiesystemen, opleidingen volgen in het regulier onderwijs (Langelid, 2009).

2.3.2 Nationaal

Ook betreffende onderwijs in Belgische kleinschalige detentie is er weinig informatie te vinden in de literatuur aangezien dit een recent opgekomen concept is.

In het **transitiehuis** in Mechelen worden er geen activiteiten of onderwijs georganiseerd. Deelnemers worden doorverwezen naar het reguliere aanbod buiten het transitiehuis. Gedetineerden kiezen in de eerste plaats voor werk in plaats van onderwijs. De beperkte interesse voor een opleiding gaat voornamelijk naar de opleidingen bij VDAB of opleidingen (arbeidszorg) die mogelijks een vorm van vergoeding aanbieden (B. Claes, persoonlijke communicatie, 27 maart 2020).

In het boek de Huizen (2013) is een idee te lezen over het onderwijs in de open en gesloten **detentiehuisen**. Vzw de Huizen wil zo veel mogelijk gedetineerden onderwijs laten volgen in het regulier aanbod. Dat kan voor gedetineerden die voldoen aan een aantal voorwaarden, of verbonden zijn aan een open detentiehuis. Er wordt voorgesteld dat in de gesloten detentiehuisen een beroepsopleiding binnen de muren kan voorzien worden. Er wordt niet geduid hoe deze voorstellen georganiseerd zullen worden.

Vanuit de Koning Boudewijnstichting vond er reeds een onderzoek plaats naar de architecturale vereisten van kleinschalige detentiehuisen. Ook aan onderwijs werd kort aandacht besteed. Hieruit leiden we voornamelijk af dat de lokalen ingericht moeten zijn volgens de opleiding die er zal plaatsvinden. Voor eerder theoretische opleidingsmodules volstaat een standaard klaslokaal zoals in de reguliere scholen. In dit onderzoek houdt men rekening met het feit dat er minstens 15 mensen moeten deelnemen aan eenzelfde opleiding van het Centrum voor Volwassenonderwijs. De lokalen moeten dus voldoende groot zijn. Daarnaast stellen de respondenten van dit onderzoek voor om meerdere lokalen te voorzien zodat activiteiten gelijktijdig kunnen plaatsvinden. Voor de praktische opleidingen is er vraag naar vakspecifieke lokalen zoals een uitgebreide keuken, een muzieklokaal, informaticalokaal, etc. Ook voor de beroepsopleidingen moet er kunnen geleerd worden in specifiek ontworpen lokalen. In dit onderzoek komt enkel het inrichten van onderwijs binnen de muren aan bod (Gilbert, 2011).

3 Onderzoeksvragen

Verschillende onderzoeken tonen aan dat het deelnemen aan onderwijs in de gevangenis voordelen heeft voor gedetineerden, zowel tijdens het detentieverloop als op het vlak van re-integratie (Aiello & Duffy-Comparone, 2019; Davis et al., 2013; Szifris et al., 2018; Tournel, 2009). Ook de voordelen (bv. de focus op het individu) van een concept zoals kleinschalige detentie werden reeds in verschillende onderzoeken aangetoond (Weltjens, 2011; Kenis, Kruyen, Baaijens & Bern, 2010; Roeck, 2011). Binnen de detentiehuisen zou educatie aan gedetineerden dus een belangrijk onderdeel zijn i.f.v. het oplossingsplan met sociale re-integratie als doelstelling. Volgens Tilley (2017) is het noodzakelijk om bij de uitbouw van de transitiehuizen, en bijgevolg ook de mogelijks toekomstige detentiehuisen, aandacht te besteden aan de hulp- en dienstverlening, waaronder ook onderwijs behoort, om mogelijke knelpunten te vermijden. Tot op heden zijn er slechts in zeer beperkte mate studies die focussen op het onderwijs in kleinschalige detentie.

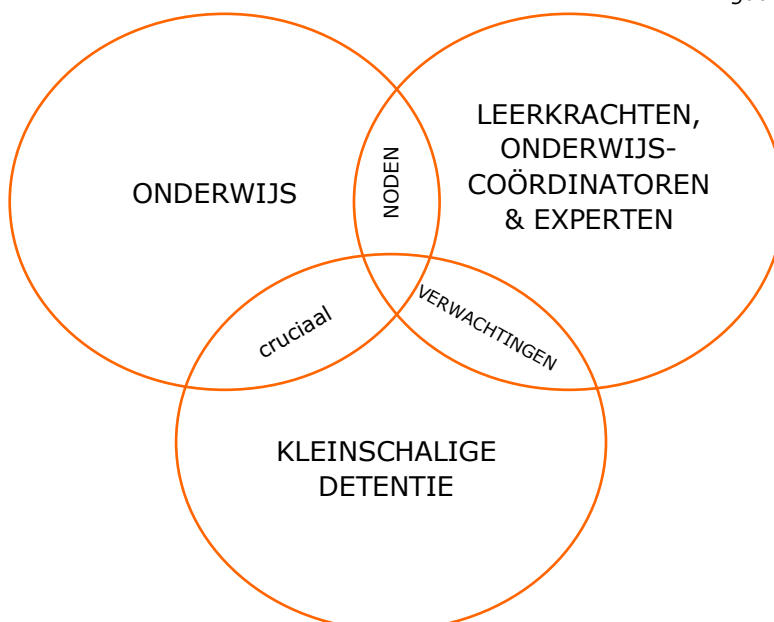
Om in te spelen op eerder genoemde onderzoekslacune wordt een antwoord gezocht op volgende onderzoeksvraag:

“Hoe kan het onderwijs georganiseerd worden in kleinschalige detentie volgens leerkrachten, onderwijscoördinatoren en experts?”

Om een antwoord te kunnen formuleren op de centrale onderzoeksvraag worden volgende drie deelvragen onderzocht:

- Wat zijn de verwachtingen van leerkrachten, onderwijscoördinatoren en experts op het vlak van onderwijs in kleinschalige detentie?
- Welke elementen ervaren leerkrachten, onderwijscoördinatoren en experts als cruciaal voor de organisatie van het onderwijs in kleinschalige detentie?
- Wat zijn de noden van leerkrachten op het vlak van onderwijs in kleinschalige detentie?

Figuur 1: Conceptueel model onderzoeksvragen

Deel 2. Data & Methode

Het onderwerp van deze masterproef komt voort uit het voorstel van Hans Claus, oprichter van vzw De Huizen, om de mogelijkheden van het onderwijs in de detentiehuisen te onderzoeken. Teneinde een antwoord te formuleren op de eerder gestelde onderzoeksvragen werd een kwalitatief onderzoek uitgevoerd. Deze onderzoeksmethode werd gekozen omwille van de diepgaande informatie die verworven kan worden over de redeneringen en meningen van de mensen (Baarda et al., 2013).

1 Deelnemers

Voor dit onderzoek werden i.f.v. de onderzoeksvragen, leerkrachten, onderwijscoördinatoren en experts bevestigd. De leerkrachten en onderwijscoördinatoren moesten werkzaam zijn in een Vlaamse of Brusselse gevangenis. De experts hadden een link met onderwijs aan gedetineerden en/of kleinschalige detentie.

Het werven van leerkrachten verliep via de pedagogisch ondersteuner van lesgevers aan gedetineerden bij Vocvo. Er werd een mail verstuurd naar verschillende leerkrachten die lesgeven in detentie. Geïnteresseerden konden zelf contact opnemen met de onderzoeker. Uiteindelijk werden 9 leerkrachten geïnterviewd. Deze kwamen uit verschillende vakgebieden zoals bijvoorbeeld 'Frans' en 'lassen'. De ervaringsduur van de leerkrachten varieerde van enkele maanden tot meer dan twintig jaar. De uiteenlopende vakken en het verschil in ervaring van de lesgevers zorgde voor een diverse groep.

Een tweede doelgroep binnen het onderzoek waren de onderwijscoördinatoren. Alle onderwijscoördinatoren van de Vlaamse en Brusselse gevangenissen kregen een mail (zie bijlage 1) met de vraag om deel te nemen aan het onderzoek. Acht onderwijscoördinatoren reageerden positief op de mail om deel te nemen aan een interview.

Ten slotte werd contact opgenomen met enkele experts. Dit zijn respondenten die eveneens betrokken zijn bij het onderwijs aan gedetineerden en/of relevante kennis hebben van kleinschalige detentie en bijgevolg een eigen visie hebben op de mogelijke organisatie van het onderwijs in kleinschalige detentie. Met deze doelgroep vonden 4 interviews plaats.

In totaal werden 21 individuele interviews afgenomen met de beoogde doelgroep. Tabel 1 biedt een beperkt overzicht van de kenmerken van de geïnterviewde respondenten. Om de anonimiteit strikt te bewaren worden exacte kenmerken van de respondenten achter gehouden. Ook de ervaring van de respondenten is bewust niet gedetailleerd weergegeven.

Tabel 1: Overzicht deelnemers

	Leerkracht	Onderwijscoördinator	Expert
Aantal vrouwen	5	6	1
Aantal mannen	4	2	3
Totaal	9	8	4
Ervaring	Enkele maanden tot meer dan 20 jaar	Enkele weken tot meer dan 10 jaar	Enkele maanden tot meer dan 15 jaar

2 Algemene onderzoekopzet

De data werden verzameld d.m.v. semigestructureerde, individuele interviews. Er werden verschillende doelgroepen bevroegd, namelijk leerkrachten, onderwijscoördinatoren en experts, om vanuit ieder perspectief een duidelijk beeld te krijgen.

Er werd in de eerste plaats gekozen voor semigestructureerde interviews om verschillende onderwerpen te kunnen aanhalen. Verder gaf deze dataverzamelmethode de kans om dieper in te gaan op elementen of vragen waar de respondent een bepaalde waarde aan hecht (Baarda et al., 2013). Daarbij kwam de keuze voor individuele interviews vanuit het idee om de respondent maximale anonimiteit te garanderen, wat bevorderlijk kan zijn bij het uiten van noden of meningen (Bryman, 2016). Dit was voor een deel ook uit praktisch overweging, aangezien de respondenten afkomstig zijn uit verschillende regio's van Vlaanderen en Brussel.

Oorspronkelijk zouden de interviews face-to-face doorgaan op een locatie die haalbaar was voor de respondent. Naar aanleiding van de Corona maatregelen werd er voor gekozen om alle interviews via videobellen te laten doorgaan. De programma's die hiervoor werden gebruikt zijn: Zoom, Whatsapp, Facetime, Skype en Google Hangouts. Een interview d.m.v. videobellen is sterk vergelijkbaar met een face-to-face interview. Daarnaast zijn er nog een aantal bijkomende voordelen. Een interview via bijvoorbeeld Skype gaf meer flexibiliteit aan de gesprekspartners en is daarbij kosten- en tijd besparend. Uit onderzoek blijkt dat respondenten soms sneller geneigd zijn om deel te nemen aan een onderzoek wanneer dit online kan doorgaan, in vergelijking met een face-to-face interview (Bryman, 2016).

De interviews werden afgenomen in een periode van drie weken. Het eerste interview ging door op 25 maart, het laatste werd opgenomen op 14 april. De interviews hadden een gemiddelde duur van ongeveer één uur. Het kortste gesprek had een tijd van 35m 21s. Het langste interview duurde 1u 40m 12s.

3 Materiaal

Om de nodige kwalitatieve data te verzamelen werd de techniek van een semigestructureerd interview gehanteerd. Het interviewschema (zie bijlage 3) bestaat uit een aantal hoofdvragen en subvragen. Deze subvragen dienden ter verdieping. De vraagvolgorde lag grotendeels vast maar er was ruimte om hiervan af te wijken om beter in te spelen op de respondent (Bryman, 2016).

Bij ieder interview werd het informed consent (zie bijlage 2) eerst mondeling overlopen. Ten gevolge van de corona maatregelen gingen de interviews niet face-to-face door en kon de respondent dit niet ter plaatse ondertekenen bij aanvang van het interview. Dit werd dus via mail bezorgd. Een aantal deelnemers kozen ervoor om mondeling toestemming te geven. Dit staat duidelijk op de datarecorders. Anderen vulden het document online in en stuurden dit ondertekend terug via mail.

Het interviewschema bestond uit 4 delen: (1) een inleiding, (2) functie respondent, (3) kleinschalige detentie en (4) onderwijs in kleinschalige detentie. Bij de interviews werd er gestart met een (1) inleiding waarbij, indien nodig, kort toegelicht werd wat het project 'De Huizen' inhoudt. Daarna werd de respondent gevraagd naar zijn of haar (2) functie. Respondenten konden vervolgens hun mening geven over (3) kleinschalige detentie. Tenslotte werd er dieper ingegaan op (4) het

onderwijs in kleinschalige detentie. In de eerste plaats werden hun *verwachtingen* van dit onderwijs bevraagd. Hierna volgden enkele vragen over de elementen die volgens de respondenten als *cruciaal* worden ervaren i.f.v. het onderwijs in kleinschalige detentie. Vervolgens werd bekeken welke *noden leerkrachten* zouden ervaren bij dit onderwijs. Ten slotte is er bij onderwijscoördinatoren dieper ingegaan op hun mogelijke *rol binnen kleinschalige detentie*.

4 Analyseprocedure

Elk interview werd opgenomen met twee datarecorders, een gsm en een dictafoon. Vervolgens werden ze volledig en letterlijk uitgetypt en geanonimiseerd. In bijlage 4 is een voorbeeld van een getranscribeerd interview terug te vinden (zie bijlage 4). Er werd gebruik gemaakt van het analyseprogramma MAXQDA om de data te analyseren. Aangezien dit onderzoek vanuit de deductieve methode vertrokken is, werd een thematische analyse gehanteerd (Vaismoradi et al., 2013). De label en sublabel voor de analyse werden zowel deductief als inductief vastgelegd. Bij de meeste hoofdlabels en sublabels, bijvoorbeeld de noden van leerkrachten met als sublabel competenties, is er deductief tewerk gegaan. Deze werden op voorhand vastgelegd a.d.h.v. voorkennis uit de literatuur, de onderzoeksvragen en het interviewschema. Enkele sublabels en sub-sublabels werden inductief bepaald tijdens het analyseproces. Bijgevolg werden de interviews een tweede maal gecodeerd om zo veel mogelijk data te verzamelen. Gedurende het analyseren werden de structuren duidelijk. Er werd axiaal gecodeerd om de gevonden, bij elkaar horende thema's en elementen, te ordenen en concepten te vormen (Bryman, 2016). Tenslotte is in Excel een overzicht van de labels en sublabels bekomen met de bijpassende tekstdelen en citaten. Hiermee werden de resultaten uitgeschreven.

Deel 3. Resultaten

De resultaten van het kwalitatief onderzoek worden hier neergeschreven. De structuur is gebaseerd op de onderzoeksvragen. De onderwerpen die tijdens de semigestructureerde interviews behandeld werden, kwamen uit de literatuur en worden hier ook gebruikt als onderverdeling. Eerst worden de verwachtingen van de respondenten over de organisatie van het onderwijs in kleinschalige detentie uitgeschreven. Vervolgens wordt er gekeken naar de cruciale elementen i.f.v. het onderwijs in kleinschalige detentie. Als antwoord op de derde onderzoeksvraag worden de noden van de leerkrachten in kleinschalige detentie besproken.

1 Verwachtingen organisatie onderwijs

1.1 Aanbod op maat

Verscheidende respondenten vonden niet dat er aanpassingen nodig zijn aan de organisatie van het onderwijs naargelang de doelgroep. Anderen haalden echter onmiddellijk aan dat er wel verschillen zijn waardoor het onderwijs anders zal georganiseerd worden: *"Qua aanbod, de interesses zullen zeer verschillend zijn en ik denk ook dat de behoeftes zeer verschillend zullen zijn"* (Leerkracht). De meeste respondenten gaven aan dat er niet moet gekeken worden naar de doelgroep maar naar het **individu**: *"Ik vind het moeilijk om een bepaalde doelgroepen te stellen (...) ik denk dat we daar gaan moeten van afstappen dat we meer moeten gaan inspelen op euh hetgeen wat de gedetineerde wil denk ik hé"* (Onderwijscoördinator). Verschillende andere respondenten waren het er mee eens dat er zo veel mogelijk op maat van de gedetineerde moet gewerkt worden.

Enkele respondenten betrokken bij vzw De Huizen gaven aan dat er recent verder nagedacht was over de mogelijke organisatie van het onderwijs in kleinschalige detentie. Wanneer een gedetineerde veroordeeld wordt, stellen ze onmiddellijk een **'oplossingsplan'** op. Er wordt onder andere gekeken naar de onderwijsnoden van de gedetineerde:

We kunnen echt op voorhand screenen wat die persoon zijn doelen zijn, zijn toekomst, en stel dat hij zegt, bijvoorbeeld, ik wil werken aan mijn wiskunde ofzo (...) dan gaat hij misschien ook in een detentiehuis terecht komen die voorzien is om die lessen te geven. Stel dat het iets zeer technisch is, die persoon zegt "ik wil echt graag lasser worden" dan gaat hij misschien naar een detentiehuis die daarop voorzien is. (Expert)

Een andere expert gaf aan dat dit een proces is en dat dit plan steeds kan evolueren. Zo kan een gedetineerde **verhuizen naargelang zijn leernoden** en het proces dat er doorgemaakt wordt. Deze casus, namelijk de flexibiliteit om te verhuizen tussen detentiehuisen, werd voorgelegd aan een aantal andere respondenten. Een deel van hen vond dit een goed idee. Verschillende respondenten stelden voor om de basisopleidingen in de gesloten detentiehuisen te organiseren waarna de gedetineerde kan doorgroeien naar een open detentiehuis. Anderen reageerden dat deze situatie enkel focust op het onderwijs. Volgens een expert (niet verbonden met vzw De Huizen) zullen elementen zoals familie of hulpverlening meer doorwegen bij de keuze van een detentiehuis. Een onderwijscoördinator zei hierover het volgende: *"Ik kan me voorstellen dat ge al heel veel geluk moet hebben dat juist die mensen die in aanmerking komen om in dat huis geplaatst te worden, dat die ook allemaal dezelfde interesses gaan hebben op gebied van beroepsopleiding van onderwijs."* Ook andere onderwijscoördinatoren, leerkrachten en experts haalden kritische argumenten

aan zoals de mogelijkheid dat gedetineerden snel afhaken, verschillende opleidingsniveaus en de moeilijkheden van het verhuizen.

Door de respondenten werd ook gewezen op het **verschil tussen een transitiehuis en een detentiehuis** op vlak van de organisatie van onderwijs. Een leerkracht en een expert haalden aan dat het in een transitiehuis interessant is om in te zetten op tewerkstelling ter voorbereiding van de invrijheidstelling. In een detentiehuis, wanneer gedetineerden van in het begin van hun straf in kleinschalige detentie zitten, is het o.a. volgens een onderwijscoördinator mogelijk om meer algemene vakken aan te bieden. Een leerkracht zou van in het begin actief willen inzetten op sociale vaardigheidstraining. Verschillende respondenten waren van mening dat de mogelijkheid om een langdurig onderwijstraject aan te gaan in een detentiehuis het verschil zal maken met de huidige transitiehuizen.

1.2 Organisatie onderwijs: binnen of buiten de detentiehuizen?

Het idee van vzw De Huizen is om open en gesloten detentiehuizen te organiseren. Aan de respondenten werd gevraagd hoe zij het onderwijs in deze regimes zouden organiseren.

1.2.1 Gesloten detentiehuizen

Voor de organisatie van het onderwijs in de gesloten detentiehuizen, werd door een aantal leerkrachten, onderwijscoördinatoren en experts voorgesteld om te werken aan de hand van **individuele leertrajecten en afstandsonderwijs**. Dit kwam meestal vanuit de bezorgdheid dat er niet voldoende cursisten zullen deelnemen aan een cursus i.f.v. het financieringsdecreet. Volgens een aantal respondenten is het werken aan de hand van afstandsonderwijs niet haalbaar: "*Afstandsonderwijs moet je niet mee afkomen hé, zeker voor een gedetineerdenpopulatie die bestaat uit 80% van laaggeschoolden*" (Expert).

Daarnaast hield één van de onderwijscoördinatoren ook vast aan een **groepsaanbod**: "*Daarnaast vind ik groepstrajecten zeker ook interessant, zeker ter ondersteuning, dus ik zou het eigenlijk hand in hand willen laten gaan. Omdat ik vind dat je ook door een groepsaanbod andere vaardigheden traint.*" Ook een leerkracht zag een mogelijkheid om groepslessen te organiseren, voornamelijk i.f.v. van algemene vakken.

Verschillende leerkrachten, onderwijscoördinatoren en experts benadrukten dat de organisatie van het onderwijs binnen de muren zo nauw mogelijk moet **aansluiten met de samenleving**. Eén onderwijscoördinator stelde voor om de gesloten detentiehuizen te koppelen aan een soort werkhuis waar de opleidingen kunnen georganiseerd worden en om de buurt te betrekken (bv. i.f.v. de opleiding fietsenmaker). Een ander voorstel was om de gedetineerden samen met reguliere cursisten een opleiding (theoretische en/of praktisch) binnen de muren van het gesloten detentiehuis te laten volgen. Een expert besloot dat niet alle praktijkgerichte opleidingen mogelijk zijn binnen de muren, er moet gekeken worden welke cursussen praktisch haalbaar zijn en daarbij nuttig zijn voor de omgeving. Ten slotte stelde een andere expert voor om in te zetten op flankerend onderwijs. Dit betekent dat er één leerkracht zijn vak onderricht en een andere leerkracht tijdens deze les de cursisten ondersteunt bij moeilijkheden zoals taal en sociale vaardigheden:

Een soort van duaal traject dat je met twee lesgevers werkt waar de ene heel sterk met een technische component werkt en de andere heel sterk op die flankerende component onder andere die sociale vaardigheden die daar zijn bijgenomen want die blijken ook heel belangrijk te zijn. (Expert)

1.2.2 Open detentiehuizen

Voor het organiseren van het onderwijs in de open detentiehuizen gaven alle respondenten aan dat ze de gedetineerden **onderwijs buiten de muren** van het open detentiehuis zouden laten volgen: *"Absoluut ja absoluut ja ik zie geen verschil tussen iemand die uit detentie komt of iemand die gewoon bij mij in de klas zit"* (Leerkracht). In de woorden van een andere respondent: *"Ik vind dat moeilijk (...) ik weet gewoon niet praktisch of dat dan haalbaar is maar in een droomwereld vind ik dat dat zou moeten kunnen"* (Leerkracht).

De respondenten verwachtten dat gedetineerden in open detentiehuizen de mogelijkheid hebben om deel te nemen aan het volledige **reguliere aanbod** buiten het detentiehuis. Eén respondent zag dit anders: *"Ik denk dat er een heel nauwe samenwerking nodig is, dat gevangenen best keuzes maken, bijvoorbeeld, voor bachelor opleidingen, kies een hogeschool waar je nauw mee samenwerkt, omdat het heel specifiek is om met die mensen om te gaan"* (Leerkracht).

Sommige respondenten gaven aan dat gedetineerden uit open detentiehuizen die onderwijs zullen volgen in het reguliere systeem mogelijks enkele **moeilijkheden** zullen ondervinden op vlak van: (1) privacy/stigmatisering, (2) sociale contacten, (3) financiën en materiaal, (4) stage. De respondenten meldden dat deze beperkingen beïnvloed worden door de graad van vrijheid die de gedetineerden zullen krijgen. Er moet rekening gehouden worden met een avondklok, locatieverbod en internet. Voornamelijk de avondklok werd door meerdere respondenten besproken: *"Avondlessen zitten er dan misschien niet in ja omdat hij dan op een bepaald uur binnen gaat moeten zijn"* (Onderwijscoördinator).

Het aspect van de **privacy** werd aangehaald als een mogelijke moeilijkheid voor gedetineerden wanneer ze onderwijs buiten de muren van de detentiehuizen gaan volgen. Volgens een leerkracht is het beter om de medestudenten hier niet van op de hoogte te brengen. Twee andere respondenten haalden aan dat de medecursisten dit vanzelf te weten zullen komen.

Een leerkracht verklaarde dat gedetineerden moeilijker **sociale contacten** zullen kunnen leggen met medecursisten: *"Bijvoorbeeld je lesuren zijn van (...) 8 tot 4 na 4 uur kom je rechtstreeks terug naar het huis, dan wil dat het sociaal leven euh zelfs als dat bij het volwassenonderwijs is dat je met je medecursisten weinig contact zult hebben."* Volgens een onderwijscoördinator zullen de gedetineerden problemen ondervinden met de soft skills waardoor ze het moeilijker zullen hebben met de manier van communiceren tijdens de cursussen.

Enkele respondenten haalden aan dat gedetineerden **financiële moeilijkheden** kunnen ervaren bij het volgen van een opleiding: *"Ze zijn vrijgesteld van inschrijvingsgeld maar dan heb je waarschijnlijk, als gij dan meubelmaker gaat worden dan hebt ge toch nog wat meer materiaal nodig"* (Onderwijscoördinator). Volgens een leerkracht kan het materiaal zelf (bv. messen), dat ze moeten aankopen voor een opleiding, ook een drempel zijn.

Onder andere twee leerkrachten verwachtten dat gedetineerden moeilijkheden zullen hebben bij het vinden van een **stageplaats**. Een respondent zei dat ze te maken zullen krijgen met een hoop vooroordelen.

1.3 Informatiekanalen

In het interviewschema werd er gevraagd naar de manier waarop gedetineerden geïnformeerd moeten worden over de onderwijsmogelijkheden en welke betrokkenen daar mogelijk een rol in spelen.

De meeste respondenten gaven aan dat het informeren van de gedetineerden **mondeling** kan gebeuren door middel van een persoonlijk gesprek. Tijdens een één op één conversatie kan het aanbod toegelicht worden en de interesses en motivatie van de gedetineerde in kaart worden gebracht. Enkele leerkrachten, onderwijscoördinatoren en experts zouden hier ook een screening van het onderwijsniveau van de gedetineerde aan toevoegen om de gedetineerde te kunnen verwijzen naar het best passende aanbod. Volgens sommigen is het interessant om een infomoment in groep te organiseren: *“Op een infomoment of zoiets iedereen samenroepen en uitleggen wat er allemaal is dat ze daar eens kunnen over nadenken, brochures meegeven bijvoorbeeld en dan misschien individuele gesprekken organiseren met die mensen”* (Leerkracht).

Daarnaast beduiden enkele leerkrachten en onderwijscoördinatoren dat het ook goed zou zijn om op de **schriftelijke bekendmaking** (bv. een brochure) in te zetten, bovenop het mondelinge. **Andere methoden** die aangehaald werden zijn: individueel opzoekingswerk via internet, het op hangen van affiches, of via een buddy systeem, waarbij een ‘ervaren’ gedetineerde een nieuwkomer op weg helpt door o.a. de mogelijkheden van het onderwijs toe te lichten. Het organiseren van proeflessen werd ook voorgesteld. Zo kan een gedetineerde kennismaken met de aangeboden opleidingen en het niveau van de cursussen alvorens er een keuze moet gemaakt worden. Eén onderwijscoördinator voegde er nog aan toe dat er op verschillende kanalen ingezet moet worden maar dat de informatie zo laagdrempelig mogelijk moet zijn zodat elke gedetineerde, ook bijvoorbeeld anderstaligen, dit kunnen begrijpen.

Sommige respondenten zouden de bekendmaking van het onderwijsaanbod **organiseren** in het detentiehuis zelf. Concreet stelden ze voor om iemand een aantal keer in een aantal weken naar het detentiehuis te laten komen. De voorgestelde frequentie is verschillend. Zo zou een onderwijscoördinator dit laten afhangen van het aantal nieuwe gedetineerden die per week binnenkomen. Aan de andere kant opteerden enkele experts om de bekendmaking van het onderwijsaanbod te laten doorgaan voordat een gedetineerde in een detentiehuis intrekt, als voorbereiding op de transfer van de gevangenis naar het detentiehuis.

Voor de **verantwoordelijke functie** voor de bekendmaking van het aanbod werd er door verschillende respondenten verwezen naar de onderwijscoördinator. Ook penitentiaire bewakingsassistenten en trajectbegeleiders werden aangehaald. Eén leerkracht vond dat deze functie van buiten uit dient ingevuld te worden (bv. een CLB medewerker). Iemand anders was van mening dat de bekendmaking zowel vanbinnen als vanbuiten uit moet gebeuren. In de woorden van één van de experts:

De partners die in huis aanwezig zijn denk ik dat er daar een rol [op vlak van bekendmaking] is weggelegd euhm ja en dan anderzijds denk ik ook wel dat de aanbodverstrekkers in de regio (...) dat men een infosessie doet euh naar een detentiehuis of dat men minstens hé een detentiehuis informeert of een infosessie die bij hen doorgaat. (Expert)

1.4 Inschrijven

Wanneer gedetineerden **onderwijs buiten de muren** van een detentiehuis zal volgen, was de meerderheid van de respondenten ervan overtuigd dat de gedetineerden zelf de inschrijvingsprocedure kunnen doorlopen. Een onderwijscoördinator gaf dan ook te kennen dat dit niet anders moet zijn voor gedetineerden dan voor een ander mens in de maatschappij. Een groot aantal van hen voegde eraan toe dat er iemand moet zijn om de gedetineerde te ondersteunen. Deze ondersteuning kan onder andere bestaan uit een begeleider voor de gedetineerde op het moment van de inschrijving, informatieve ondersteuning of hulp bij het online inschrijven:

"Als het open is (...) vind ik eigenlijk zoveel mogelijk de gedetineerde zelf; ik denk dat de onderwijscoördinator daarin een ondersteunende rol heeft, een informatieve rol, maar dat de gedetineerde ook een belangrijke rol heeft, om zelf initiatief te nemen, want het doen in de plaats van vind ik eigenlijk niet zo een goed idee." (Onderwijscoördinator)

De Leerwinkel, een leerloopbaanbegeleider, een trajectbegeleider, een tussenpersoon of een medewerker van hulp- en dienstverlening worden als andere voorbeelden aangehaald om de ondersteunende taak op te nemen.

Voor de inschrijvingsprocedure bij het volgen van **onderwijs binnen de muren** van het detentiehuis werd er voorgesteld om dit via mondeling contact te regelen. Hiermee werd bedoeld dat een gedetineerde simpelweg kan zeggen tegen een contactpersoon dat hij wil deelnemen aan een les of lessenreeks. Hier kan de onderwijscoördinator mogelijk terug een rol spelen. Enkele andere respondenten zagen dit eerder digitaal gebeuren: *"Inschrijven daarvoor dat kan via een digitaal systeem, als dat geïmplementeerd geraakt in een detentiehuis, dat kan via een overleg, met alle gedetineerden rond tafel, dus ja, noem maar op"* (Expert).

1.5 Rol onderwijscoördinator bij kleinschalige detentie

Aan de onderwijscoördinatoren werd gevraagd hoe zij hun **rol** zien i.f.v. kleinschalige detentie. Elke onderwijscoördinator bevestigde dat dit zal veranderen. De meesten maakten een onderscheid tussen de open en gesloten detentiehuisen: *"In een open instelling zou dat [de functie van onderwijscoördinator] dan meer echt leertrajectbegeleider zijn, want je bent dan niet echt meer aan het coördineren, je hebt geen eigen aanbod"* (Onderwijscoördinator). In een gesloten detentiehuis, waar er wel een aanbod moet voorzien worden binnen de muren, zal er volgens een andere onderwijscoördinator eerder vraaggestuurd gewerkt worden (in de huidige gevangenissen is het eerder aanbodgestuurd). Er werd telkens benadrukt dat er meer ingezet zal worden op individuele trajecten en minder op het groepsaanbod.

Bij de vraag of er zich **nieuwe moeilijkheden** zullen voordoen bij de functie van onderwijscoördinator werd er steeds een positief antwoord geformuleerd. Twee onderwijscoördinatoren haalden aan dat deze drempels voornamelijk afhankelijk zullen zijn van de beslissingen van justitie. Enkele

voorbeelden van moeilijkheden en drempels die aangehaald werden zijn: digitalisering, opsplitsing en timemanagement van het aanbod, beperkter aanbod per detentiehuis... Over het algemeen zeiden de respondenten moeilijk te kunnen voorspellen welke nieuwe moeilijkheden er zich zullen voordoen.

2 Cruciale elementen organisatie onderwijs

Om onderwijs te organiseren in kleinschalige detentie moeten een aantal praktische elementen bekeken worden. Hieronder wordt besproken wat volgens de respondenten cruciaal is om onderwijs te organiseren in een kleinschalige context en waar zeker rekening mee moet gehouden worden bij de uitwerking ervan.

2.1 Binnen de muren van de detentiehuisen

2.1.1 Onderwijsaanbod in een gesloten detentiehuis

Bij het bespreken van het mogelijke onderwijsaanbod voor gedetineerden merkten enkele respondenten op dat er in de eerste plaats moet gekeken worden naar de behoeften van de gedetineerden, maar ook naar knelpuntberoepen en de maatschappelijke noden: *"Wat dat nodig is dat het aansluit bij de arbeidsmarkt (...) op het moment dat ze vrijkomen moeten ze dat meteen in een resultaat kunnen omzetten"* (Leerkracht).

Het merendeel van de respondenten vond dat gedetineerden de kans moeten hebben om een **diploma** te behalen. In de eerste plaats werd er voorgesteld om in te zetten op het diploma secundair onderwijs: *"Ik denk dat dat voor de meesten de beste springplank is om weer deftig euh te functioneren binnen de maatschappij"* (Leerkracht). Elke respondent had zijn eigen visie op de mogelijke concretisering hiervan. Volgens sommigen moeten zowel de theoretische vakken (bv. (financiële) geletterdheid, wiskunde) als de praktijkvakken (bv. mechanica, keukenopleidingen, elektriciteit, metaal, hout) volledig binnen de muren van kleinschalige detentie kunnen gevolgd worden. Een belangrijke kanttekening hierbij is dat o.a. een onderwijscoördinator beweerde dat het pas realistisch is om een beroepsopleiding binnenshuis te organiseren wanneer een groep bewoners voor dezelfde richting en opleiding wil gaan. Hieruit volgt dat er voorgesteld werd om de theoretische vakken in de gesloten detentiehuisen te organiseren waarna de praktijkvakken buiten de muren kunnen gevolgd worden. Verder werd er voorgesteld om cursussen te organiseren waarmee op een korte tijd een diploma kan behaald worden (bv. webdesign). Ook het behalen van een hogeschool of universitair diploma moet mogelijk zijn.

Daarnaast werden andere mogelijke **cursussen** voorgesteld. Zo vonden verschillende respondenten het aanbieden van talen (bijv. Nederlands, Frans, Engels, Spaans) en praktische vakken i.f.v. re-integratie (bv. administratie, schulden, huisvesting) belangrijk. Enkele respondenten opperden om ICT-opleidingen te organiseren. Dit moet voorzien worden voor verschillende niveaus. Digitaal ongeletterde gedetineerden kunnen een basisopleiding volgen. Daarnaast moet er ook ingezet worden op meer gevorderde ICT-opleidingen om aan te sluiten op de arbeidsmarkt.

Enkele respondenten rapporteerden dat er ook een sportief aanbod moet zijn in de gesloten detentiehuisen: *"Ik vind dat heel heel belangrijk voor uw, ja voor uw mentale gezondheid, fysiek euh, ja ik vind dat zeer belangrijk om dat te integreren, dat ge bijvoorbeeld ook leert fietsen, dat ge leert*

zwemmen" (leerkracht). Een expert haalde het belang van cultuur aan: "*Cultuur in de breedste zin van het woord absoluut noodzakelijk dat is geen luxe, dat is absolute noodzaak.*"

Een leerkracht rapporteerde dat sollicitatietraining een belangrijke cursus is voor gedetineerden. Verschillende respondenten vermeldden dat het eveneens waardevol is om in te zetten op attitude- en sociale vaardigheidstraining. Er moet de nodige aandacht zijn voor **communicatieve vorming** bij gedetineerden. Dit zou als een afzonderlijke module kunnen gegeven worden of verwerkt in een bestaande cursus. Een respondent gaf een concreet voorbeeld:

Ik zou voorstellen om in te zetten, zelfs tijdens die technische opleiding op de social skills. Leer dat ze tijdens die technische opleidingen dat ze materiaal terug leggen op de plaats waar het is, en in ere houden, dat ze op tijd beginnen, dat ze daar werkpostfiches volgen, dat ze durven kritiek aanvaarden van degene die zegt dat ze het niet goed gedaan hebben.
(Expert)

2.1.2 Infrastructuur

Voor het inrichten van de **open detentiehuisen**, waar gedetineerden onderwijs buiten de muren zullen volgen, rapporteerden de respondenten dat het noodzakelijk is om de onontbeerlijke studieruimte binnen de muren te voorzien. De respondenten vroegen om een stille ruimte met computers waar gedetineerden samen kunnen studeren. Een expert gaf aan dat wanneer gedetineerden buiten de muren onderwijs volgen, er minimaal kan geïnvesteerd worden in infrastructuur i.f.v. onderwijs. Een andere respondent stelde ook een studieruimte buiten de muren van het detentiehuis voor: "*Desnoods een studieruimte van een bepaalde school in de buurt die ze ook kunnen gebruiken he*" (Leerkracht). Enkele respondenten haalden aan dat gedetineerden ook op de kamer kunnen studeren op voorwaarde dat deze individueel is.

Bij de **gesloten detentiehuisen** met onderwijs binnen de muren werd eveneens voorgesteld om de gedetineerden op hun kamer te laten studeren en om een gemeenschappelijke studieruimte te voorzien. Enkele respondenten zouden die studieruimte ook gebruiken als leslokaal. Sommigen zagen dit als een multifunctioneel lokaal: "*Toch ook wel een aangenaam leslokaal maar dat kan ook een lokaal zijn die voor andere dingen ook gebruikt kan worden, dat mag multifunctioneel zijn*" (Onderwijscoördinator).

Er werd gerapporteerd dat één lokaal voldoende is. Eén leerkracht zou twee ruimtes voorzien zodat er twee lessen tegelijk kunnen doorgaan. Verschillende respondenten raden aan om het leslokaal aangenaam in te richten: "*Ge wilt een plaats waarin dat ze er uitstappen (...) dat ze op en plaats kunnen komen met een bloemetje en een plantje in hoe stom dat het ook klinkt*" (Leerkracht). Voor het materiaal noemden de respondenten voornamelijk een (white)bord, een computer en een beamer. Sommigen stelden voor om een smartboard te installeren. De materialen die voorhanden zijn in het regulier onderwijs zouden ook beschikbaar moeten zijn in de gesloten detentiehuisen: "*Ik denk dat je eigenlijk de lijn van de leslokalen buiten de muren kunt doortrekken naar binnen de muren*" (Onderwijscoördinator).

Ten slotte werd er kort gesproken over de praktijklokalen in de gesloten detentiehuisen. Voor het inrichten van de ateliers moet er voldoende ruimte zijn om bijvoorbeeld machines te kunnen plaatsen.

2.1.3 Les- en studiematerialen

Elke respondent verkondigde dat er **internet** aanwezig moet zijn in de open en gesloten detentiehuisen. Enkele van hen zouden dit internet aanbieden zonder restricties: *"Je moet er van uitgaan: we geven je vertrouwen, maar als je het misbruikt, staat er voor jou persoonlijk iets tegenover, maar niet van, we sluiten het d' office voor iedereen af"* (Leerkracht). Volgens een andere leerkracht is het begrijpelijk dat voor bepaalde gedetineerden internet niet is toegestaan, aangezien dit soms deel uitmaakt van hun straf. Andere respondenten gaven aan dat er beperkingen moeten zijn aan de toegang tot het internet. Sommigen stelden voor om dit te realiseren in verschillende gradaties. Dit zou kunnen aan de hand van een white list, waarbij gedetineerden toegang hebben tot een aantal vooraf gecontroleerde websites. Een onderwijscoördinator stelde voor om te werken met een blacklist. Wanneer een bepaalde vorm van internet toegankelijk zal zijn in detentiehuisen meldden een aantal respondenten dat hier een zekere controle op moet zijn: *"Daar heb je natuurlijk materiaal voor nodig en een zeer goede, onderlegde ICT-afdeling voor nodig. Hackers die gepakt worden komen ook in de gevangenis terecht hé"* (Leerkracht).

Er werd door alle respondenten geopperd dat de gedetineerden toegang moeten hebben tot **leerplatformen**. Dit kunnen de bestaande leerplatformen zijn van bijvoorbeeld het CVO of de hogescholen. Een leerkracht verwoordde dat er met alle niveaus rekening moet gehouden worden:

"Er wordt vaak vergeten dat er natuurlijk helemaal niet alleen laaggeletterde cursisten in de gevangenis zitten euhm wij hebben ook wel echt hooggeschoolde cursisten in de gevangenis die moeten ook de kans krijgen om 'Open University' te volgen of cursussen op hun niveau."

Veel respondenten noemden de toegang tot leerplatformen een voorwaarde om een goede manier van onderwijs te kunnen geven en volgen. Volgens een andere respondent is dit een handige tool maar geen noodzaak: *"Ja die digitale geletterdheid en toegang tot leerplatformen das eigenlijk voor mij het belangrijkste. Ik denk ook niet dat je 101 dingen moet gaan voorzien, ik denk beter beperkte leermiddelen maar wel diepte en dan echt de goeie uitkiezen"* (Leerkracht).

Alle respondenten gaven aan dat het noodzakelijk is om de gedetineerden van **moderne elektronica** te voorzien om toegang te hebben tot het internet en leerplatformen. De praktische elementen (bv. locatie, toegang, vorm) van deze media zijn verschillend. Sommigen zouden computers lokaliseren in de studieruimte met beperkte toegang. Voor anderen kon dit steeds beschikbaar zijn in een gemeenschappelijke ruimte. Enkele respondenten rapporteerden dat de bewoners van een detentiehuis idealiter een computer of laptop op de kamer zouden moeten hebben. Volgens een andere respondent zou een tablet voor elke gedetineerde ideaal zijn:

Ja alles in pdf vorm zet waarin dat ge leert met die gasten Word die erop zit mee werken en als ze online moeten dat ze een bepaalde ruimtes hebben waar ze online kunnen (...) met dienen tablet kunt ge alles doen hé op dat moment al uw boeken, al uw dingen zitten erin, het is heel handbaar. (Leerkracht)

Ten slotte werd door een andere leerkracht nog enkele studiematerialen opgesomd voor gedetineerden die een taalcursus volgen. Er kan een televisie aanwezig zijn om bijvoorbeeld een voetbalmatch in een andere taal te volgen en een koptelefoon om oefeningen te maken op de computer.

2.2 Buiten de muren van de detentiehuisen

Verscheidende respondenten meldden dat het cruciaal is dat er **aanpassingen** gebeuren aan de organisatie van het **regulier onderwijs** i.f.v. gedetineerden. Ze meenden dat één van de aanpassingen extra **flexibiliteit** moet zijn. Dit kan bijvoorbeeld betrekking hebben op de evaluatie: *"Dat er op andere competenties beoordeeld wordt misschien ook, competenties waar dat ze tijdens hun detentie aan gewerkt hebben"* (Onderwijscoördinator). Deze respondent had daarbij ook het idee dat het reguliere onderwijs, als aanpassing i.f.v. gedetineerden, attesten kan voorzien per gevolgd opleidingsonderdeel. Zo kan een gedetineerde een individueel haalbaar leertraject volgen. Er werd door andere respondenten (één leerkracht en twee onderwijscoördinatoren) voorgesteld om bij het hoger onderwijs het concept van studiepunten anders te bekijken of af te schaffen voor gedetineerden zodat zij niet verbonden zijn aan de beperkingen die het met zich mee brengt (bv. studiepunten verliezen). Een leerkracht verwoordde dit gelijkaardig en stelde voor om te werken volgens een modulair systeem zodat gedetineerden de modules op hun eigen tempo kunnen afwerken.

Enkele respondenten zeiden dat de nodige aanpassingen (bv. extra flexibiliteit vanuit de onderwijsinstelling, afschaffen studiepunten) zeer **individueel** moeten onderzocht worden. Volgens o.a. een expert zijn de nodige aanpassingen afhankelijk van het regime waarin de gedetineerde verblijft en de visie van justitie op de uitgaansvergunningen. Ook hun persoonlijk programma (bv. therapieën) kan hier invloed op hebben.

Een aantal respondenten rapporteerden dat er **geen aanpassingen** moeten gebeuren aan het regulier onderwijs i.f.v. gedetineerden uit kleinschalige detentiehuisen. Een leerkracht haalde aan dat de gedetineerden zo veel mogelijk in aanraking moeten komen met normaliteit. Verder werd er gemotiveerd door een onderwijscoördinator dat het onderwijs reeds voldoende flexibel is. Studenten kunnen zelf kiezen hoeveel studiepunten ze opnemen, ook voor werkende cursisten zijn er genoeg mogelijkheden.

2.3 Vormen van ondersteuning

Verder werd er tijdens de interviews bevraagd in welke mate dat de gedetineerden die onderwijs volgen tijdens kleinschalige detentie ondersteund moeten worden, en wie hiervoor kan instaan. Volgens de meeste respondenten is ondersteuning aan gedetineerden tijdens een leertraject cruciaal.

Enkele respondenten beweren dat dit **individueel** bekeken moet worden. Iedere gedetineerde heeft andere en specifieke noden en behoeften op vlak van ondersteuning en begeleiding. Een leerkracht stelt voor om de mate van ondersteuning te bepalen aan de hand van het zelfvertrouwen en de vaardigheden van een gedetineerde.

Een aantal andere respondenten stelden voor de cursist voortdurend op te volgen tijdens zijn studie. Eén van die respondenten, een leerkracht, beschreef dit als een **permanente ondersteuning**: *"Er moet permanent gecoacht worden, opgevolgd worden, hen helpen met leren studeren, sociale vaardigheden helpen ontwikkelen (...) kijken van wat is er elke keer weer nodig om te kunnen evolueren"*. Ook andere respondenten halen aan dat er begeleiding moet zijn op het vlak van (1) oriëntatie, (2) motivering, (3) leerstoornissen en (4) 'leren leren'. Een onderwijscoördinator deelde mee

dat de mogelijkheden die gedetineerden ter beschikking krijgen i.f.v. ondersteuning identiek moeten zijn aan die van de reguliere studenten. De gedetineerde moet dus gebruik maken van het **reguliere aanbod** aan ondersteuning. Er moet wel actiever op ingezet worden door hen, bij het begin van een leertraject, met deze diensten te verbinden. Gedetineerden moeten beroep kunnen doen op de beschikbare hulp wanneer zij dit nodig achten.

Een aantal respondenten gaven een beschrijving van het **profiel** dat kan instaan voor de ondersteuning van de gedetineerden op vlak van onderwijs. Een element dat meermaals aangehaald werd, is dat deze persoon kennis moet hebben van het onderwijs in het algemeen en een goede motivator moet zijn. Tevens moet dit volgens een onderwijscoördinator een vertrouwenspersoon zijn. Een expert vermeldde dat de begeleider de beperkingen (bv. vrijheid) van de gedetineerde kan opvangen. Meerdere respondenten gaven een concreet voorbeeld van mogelijke begeleiders. Er werd aangegeven dat dit de leerkracht zelf kan zijn of dat deze vanuit de school waar de gedetineerde les volgt kan komen. Meerdere respondenten zouden beroep doen op vrijwilligers. De onderwijscoördinator zelf, werd ook een aantal keer voorgesteld. Een respondent meldde dat dit kan opgevangen worden door de 'warme bewaking'. Deze expert verklaarde dat er in elk detentiehuis continue begeleiders aanwezig zouden zijn die instaan voor zowel de veiligheid als de opvolging en ondersteuning van de gedetineerden op alle vlakken (bv. ondersteunen i.f.v. zelfontplooiing). Ten slotte werd door meerdere respondenten geadviseerd om de Leerwinkel hierbij te betrekken: "*Dat zijn lokale initiatieven die er in bepaalde regio's in Vlaanderen maar zijn euh waar dat men inzet op vooral dan laaggeschoolde volwassenen vaak ook anderstaligen maar euh en vaak ook jongeren*" (Expert). In de woorden van een andere respondent: "*Die [de Leerwinkel] een veel grotere inzet hebben voor individuele opvolging te doen en dat is eigenlijk wel noodzakelijk*" (Onderwijscoördinator).

3 De leerkrachten

Om een volledig beeld te krijgen van de mogelijke organisatie werd ook de rol van de leerkracht grondig bevraagd bij elke respondent.

3.1 Competenties en vaardigheden

Ongeveer de helft van de respondenten gaf aan dat een leerkracht in kleinschalige detentie over dezelfde competenties moet beschikken als een leerkracht in het regulier onderwijs. De meeste respondenten zagen ook geen verschil tussen een leerkracht die les geeft in de huidige gevangenissen of in kleinschalige detentie. Toch haalde de meerderheid van de respondenten enkele competenties en vaardigheden aan die specifiek betrekking hebben op het lesgeven aan gedetineerden. De competentie die het meeste terugkwam en waar vaak de nadruk op werd gelegd is **flexibiliteit**. Dit geldt zowel voor de praktische elementen (bv. beperkt materiaal) als voor het lesgeven zelf (bv. de aanpak, klasmanagement).

Daarnaast beklemtonen verschillende respondenten dat een leerkracht in detentie absoluut **open minded** moet zijn: "*Ik denk dat je heel erg open moet staan voor het idee dat het niet aan jou is om een oordeel te vellen, over niks, over iemand zijn uiterlijk, over iemand zijn gedragingen, over iemand zijn religie, zijn achtergrond*" (Leerkracht).

Verder moet een leerkracht in detentie in staat zijn om een **professionele afstand** te bewaren met de cursisten: *“Wat specifiek binnen de gevangeniscontext euh nodig is (...) een soort euh ingebouwde antenne voor bullshit en een ingebouwde afstand”* (Leerkracht). Een respondent vermeldde daarbij het belang van zelfvertrouwen. Ook andere respondenten lieten weten dat een leerkracht die les geeft aan gedetineerden sterk in zijn schoenen moet staan.

Ook het belang van een goede **vakkennis** werd door een aantal respondenten benadrukt. Daarbij merken ze op dat je als leerkracht **gedifferentieerd** moet kunnen werken. Een leerkracht verwoordde dit als volgt: *“Eerst en vooral uw vak goed beheersen en kunnen inschatten na enkele weken wat de noden zijn van die bepaalde leerling.”*

Twee leerkrachten beklemtonen dat een leerkracht in kleinschalige detentie goed zal moeten kunnen **samenwerken** met alle betrokken partijen.

3.2 Noden

Tijdens de interviews werd duidelijk dat er een aantal noden zijn die leerkrachten ervaren bij het lesgeven in de reguliere gevangenissen. Ze hopen dat hier rekening mee kan gehouden worden bij het organiseren van het onderwijs in kleinschalige detentie.

Iets wat bij verschillende leerkrachten naar boven kwam, was de vraag naar **een klankbord**. Ze hebben nood aan een persoon bij wie ze terecht kunnen om bijvoorbeeld een klassituatie te bespreken of een bepaalde vraag te stellen:

Ik zou ook voor leerkrachten een bepaalde omkadering willen, niet alleen dat er een trajectbegeleider is voor een gedetineerde maar dat die ook een aanspreekpunt is voor een leerkracht, (...) dat zou wel een werkpunt zijn een beetje extra begeleiding ook voor euh leerkrachten. (Leerkracht)

Daarnaast meldden een aantal leerkrachten dat ze nood hebben aan **extra ondersteuning** in de vorm van workshops of een opleiding. Dit i.f.v. de specifieke aanpak en situatie bij het lesgeven in detentie. Enkele mogelijke onderwerpen die terugkwamen zijn (1) de nood aan voorkennis, (2) omgaan met gedragsproblemen, (3) praktische elementen bij het lesgeven in de gevangenis en (4) psychologische ondersteuning voor leerkrachten.

Verder rapporteerde een leerkracht dat er nood is aan een nauwere **samenwerking** tussen de leerkrachten en de andere begeleiding die aanwezig is. Er zou meer als een team gewerkt moeten worden:

Met de andere begeleiding die in de gevangenis aanwezig is, ook eens mee in de klas komen zitten, zo een zaken, dat wij als docent ook eens een aantal gesprekken kunnen volgen die zij met de gedetineerde in een andere context, een andere omgeving hebben. (Leerkracht)

Ten slotte haalde een leerkracht aan dat er meer moet ingezet worden op de **rekrutering** van leerkrachten in detentie. De respondent stelde voor dat er bij de organisatie van het onderwijs in kleinschalige detentie een rekruteringsproces opgezet kan worden om onder andere het verloop van leerkrachten te vermijden.

3.3 Invulling takenpakket

In de interviews werd het takenpakket opgesplitst in primaire en secundaire taken. Er werd voornamelijk bevraagd of er al dan niet een verschil zal zijn voor de invulling van dit takenpakket wanneer een leerkracht lesgeeft in kleinschalige detentie t.o.v. het lesgeven in de reguliere gevangenissen.

Enkele respondenten antwoordden dat er **geen verandering** zal zijn aan dit takenpakket. De reden die hiervoor gegeven werd, is dat de doelgroep gelijk blijft en dat het takenpakket rechtstreeks met deze doelgroep te maken heeft.

De meerderheid van de respondenten zei dat er wel aanpassingen aan het takenpakket zullen gebeuren. Volgens ongeveer de helft van deze respondenten zullen leerkrachten in kleinschalige detentie **meer secundaire taken** (bv. luisterend oor, coachen) opnemen. In een kleinschalige context zal de leerkracht dichter bij de cursisten staan waardoor er meer ruimte zou zijn om een luisterend oor aan te bieden en *"de rol inderdaad veel meer coachend zal moeten zijn dan het klassieke lesgeven"* (Leerkracht).

Daarnaast geven enkele respondenten juist aan dat een leerkracht in kleinschalige detentie **minder secundaire taken** zal moeten verwerken. Zij motiveerden dit aan de hand van het oplossingsplan van vzw De Huizen. De gedetineerde zal omringd worden door verschillende profielen (Huisbegeleider, individuele planbegeleider) en zal specifieke ondersteuning krijgen waar nodig, waardoor zij minder beroep dienen te doen op de lesgevers: *"Als men daar [vertalen en verklaren van brieven, coachen...] ondersteuning euh in krijgt door iemand anders dan gaat die vraag veel minder bij lesgevers terecht komen"* (Expert)

Ten slotte zag een leerkracht de mogelijkheid om leerkrachten in kleinschalige detentie **meer coördinatie uren** te laten volbrengen. Dit zijn extra uren die voorzien worden voor leerkrachten om bijkomende taken (bv. vakgroep voorzitter, vergaderingen) te volbrengen. Er werd bedoeld dat sommige secundaire taken een deel van het primair takenpakket zullen worden: *"Als men dan kiest om zo een teamwerking op te zetten, dan zal dit ook een primaire taak worden om deel uit te maken van een team"* (Leerkracht)

3.4 Verwachtingen: inspelen op (de huidige) beperkingen

Tijdens de interviews werd bevraagd welke beperkingen leerkrachten ondervinden bij het lesgeven in reguliere gevangenissen en werd geïnformeerd naar hun verwachtingen hieromtrent in kleinschalige detentie.

De beperking die frequent gerapporteerd werd gaat over het gebruik van **materiaal** tijdens de lessen. Om materiaal te kunnen gebruiken moet dit in de meeste grootschalige gevangenissen op voorhand aangevraagd worden. Verschillende respondenten kaartten aan dat dit een gecompliceerd en tijdrovende opdracht is. Ze verwachtten dat dit in kleinschalige detentie vlotter zal verlopen: *"De afstand nu, tussen de leerkracht en de persoon die de beslissingen neemt zijnde de directeur is heel groot, (...) in een kleinschalige detentiecontext gaat die afstand ook verkleinen en gaat dat ook rechtstreeks kunnen gevraagd worden"* (Expert). Daarnaast werd vermeld dat het personeel

dankzij de kleinschalige context dichter bij de gedetineerden zal staan, waardoor het vertrouwen om met bepaald materiaal te werken groter zal zijn.

Daarnaast is de afwezigheid van **internet** in de reguliere gevangenissen voor veel respondenten, voornamelijk leerkrachten, een frustratie. Ze rekenen er op dat dit in kleinschalige detentie wel aanwezig zal zijn zodat het lesgeven binnen de muren van kleinschalige detentie genormaliseerd wordt: *“Met die digitalisering en internet (...) ik hoop het, ik denk dat wij anders gedetineerden niet echt de kans of de volledige kans geven om zich te integreren in de maatschappij”* (Onderwijscoördinator).

Verder werd gerapporteerd dat de samenwerking met de **penitentiaire bewakingsassistenten** ook voor moeilijkheden zorgt voor leerkrachten. In sommige gevangenissen zijn de gedetineerden afhankelijk van de penitentiaire bewakingsassistenten om naar het leslokaal te gaan. In kleinschalige detentie moeten de gedetineerden volgens de respondenten zelfstandig naar de les kunnen komen. Een leerkracht verwacht dat de kleinschalige context hier een positieve invloed op zal hebben: *“Ik hoop dat kleinschalige detentie euh, de druk van de ketel haalt in die zin dat alle niveaus euh opnieuw naar waarde worden geschat en hun job in alle rust en sereniteit goed kunnen uitvoeren.”*

3.5 Profiel buiten detentie

Alle respondenten gaven aan dat bewoners van de open detentiehuisen toegang moeten krijgen tot het onderwijs buiten de muren van het detentiehuis. Een gedetineerde zal dan les volgen in het aanbod van het regulier onderwijs. Er werd gevraagd aan de respondenten in welke mate het profiel van een leerkracht in het regulier onderwijs zal veranderen. Ook de eventuele nieuwe moeilijkheden voor deze leerkrachten werden besproken.

Bijna alle leerkrachten, onderwijscoördinatoren en experts rapporteerden dat er **niets moet veranderen** aan het profiel van een leerkracht in het reguliere onderwijs. Een motivering hiervoor die een aantal keer terugkwam, is dat ervan uitgegaan wordt dat differentiëren steeds nodig is. Eén respondent stelde voor om toch rekening te houden met het vereiste profiel van een leerkracht in detentie bij het aanwerven van nieuwe leerkrachten. Een andere respondent gaf aan dat het een meerwaarde zou zijn indien er een nieuw opleidingsprofiel aangeboden wordt in de lerarenopleiding i.f.v. tweedekansonderwijs en lesgeven aan gedetineerden: *“Als afstudeeroptie, zeg maar, omdat het zo specifiek is. (...) Als je plannen maakt om dat soort dienstverlening zo te wijzigen, dan denk ik dat de opleiding ook moet gewijzigd worden”* (Leerkracht).

Een deel van de respondenten gaf ook aan dat de leerkracht niet op de hoogte moet zijn indien er een gedetineerde les komt volgen. Andere respondenten vonden dat de leerkracht hier wel kennis van moet hebben. Dit zou voornamelijk betrekking hebben op de mogelijke beperkingen die de gedetineerde kan ondervinden (bv. beperkt internet, beperkte uitgangen). Hier moet de leerkracht zeker **begrip** voor opbrengen. De meeste respondenten vermeldden dat het een moeilijke afweging is of de leerkracht al dan niet op de hoogte moet zijn:

Je wil eigenlijk net dat die gedetineerde ook gewoon zonder dat iemand anders daarvan op de hoogte is de kans krijgt om zijn leven opnieuw op orde te krijgen. Anderzijds kan je ook niet maken van leerkrachten te overvallen ja er zit plots een gedetineerde in jouw les euh

omdat veel mensen daar op af zullen knappen of zullen schrikken of in paniek misschien zullen slaan en dat mag je eigenlijk ook niet doen hé. (Leerkracht)

Deel 4. Discussie en conclusie

In dit deel wordt een antwoord geformuleerd op de onderzoeksvragen. Daarnaast worden de beperkingen van dit onderzoek besproken en zijn er een aantal aanbevelingen i.f.v. verder onderzoek besproken. Verder worden praktische en beleidsaanbevelingen geformuleerd. Dit onderzoek sluit af met een conclusie.

1 Bespreking

Het doel van dit onderzoek is om zicht te krijgen op hoe het onderwijs in kleinschalige detentie kan georganiseerd worden, volgens leerkrachten, onderwijscoördinatoren en relevante experts, met ervaring in kleinschalige detentie en/of onderwijs in detentie. De focus ligt voornamelijk bij de detentiehuisen. Deze huizen zijn nog niet in praktijk gebracht. Het doel is om gedetineerden bij aanvang van hun detentietraject in een detentiehuis met open of gesloten regime te laten verblijven. De recent opgerichte transitiehuizen huisvesten gedetineerden die op enkele maanden van hun invrijheidstelling staan. In de bespreking worden de resultaten uit de interviews teruggekoppeld naar de literatuur.

1.1 Wat zijn de verwachtingen van leerkrachten, onderwijscoördinatoren en experts op het vlak van onderwijs in kleinschalige detentie?

Alle respondenten verwachten dat bij de organisatie van het onderwijs in kleinschalige detentie zo veel mogelijk **op maat gewerkt wordt**. Het *individu* zal centraal staan. De Vlaamse regering (2000) stuurt ook aan op het duidelijk stellen van onderwijsbehoeften van elke gedetineerde i.f.v. vraaggestuurd werken. Het *'oplossingsplan'* van vzw De Huizen brengt o.a. deze onderwijsnoden van een gedetineerde in kaart (Huizen, 2013). Een expert proponeert dat bewoners van detentiehuisen de mogelijkheid moeten hebben om te *verhuizen* naar een ander detentiehuis, *naargelang hun leernoden* en het proces dat ze doormaken. De mogelijkheid om een educatieve transfer aan te vragen wordt ook nu als een belangrijke pijler gezien (Vlaamse leidraad voor het onderwijsaanbod in de gevangenen, 2014). Ten slotte moet er een onderscheid gemaakt worden tussen de huidige *transitiehuizen* en de *toekomstige detentiehuisen*. Zowel de respondenten als Claes (persoonlijke communicatie, 2020) geven aan dat er in de transitiehuizen ingezet kan worden op tewerkstelling. In tegenstelling tot de detentiehuisen, waar de respondenten de mogelijkheid zien om langdurige onderwijstrajecten en sociale vaardigheidstraining te voorzien.

De respondenten en de Huizen (2013) verwachten een gedifferentieerde aanpak over de organisatie van het onderwijs in open of gesloten detentiehuisen. Voor de **gesloten detentiehuisen** is het voorstel om in te spelen op de moeilijkheden in verband met de omkaderingscoëfficiënt (Vlaamse Regering, 2000) door in te zetten op *individuele leertrajecten en afstandsonderwijs*. Dit sluit aan bij een pijler van de Vlaamse leidraad voor het onderwijsaanbod in de gevangenen (2014), waarbij het belangrijk is dat gedetineerden de mogelijkheid hebben om te leren op zelfstandige basis. Tegelijkertijd wil men het *groepsaanbod* behouden. Enkele respondenten zien het groepsonderwijs voornamelijk als extra ondersteuning en qua vakken belangrijk bij algemene vorming. Volgens Tournel (2009) heeft hoofdzakelijk de doelgroep van laaggeschoolde gedetineerden baat bij deze intensievere begeleiding. Verder geeft men aan dat alle aspecten van de opleidingen in de gesloten detentiehuisen nauw moeten *aansluiten met de samenleving*. Dit is

in lijn met de definitie van De Roeck (2011) voor kleinschaligheid, er moet een genormaliseerd klimaat zijn waarbij voorbeelden worden ontleent uit normale situaties in de maatschappij.

Alle respondenten willen de bewoners van de **open detentiehuisen** onderwijs buiten de muren van het detentiehuis laten volgen. Dit komt overeen met het voorstel in het boek van de Huizen (2013). Uit de resultaten bleek dat één respondent een nauwe samenwerking zou organiseren met een aantal specifieke instellingen waar gedetineerden terecht kunnen voor het volgen van onderwijs buiten de muren. Dit is gelijkaardig aan de organisatie van het onderwijs in één van de Nederlandse Exodushuizen (Moerings et al., 2006). Daarnaast verwachten de respondenten, hoewel dit niet aan bod kwam in de literatuurstudie, dat de gedetineerden bij het volgen van onderwijs buiten de muren een aantal beperkingen zullen ondervinden op vlak van: privacy, sociale contacten, financiële moeilijkheden en stage.

Vervolgens hadden de respondenten verschillende verwachtingen in verband met de **informatiekanalen** i.f.v. het onderwijsaanbod. Uit een onderzoek van El Marchouhi (2016) blijkt dat de gedetineerden in de reguliere gevangenissen niet voldoende bekend zijn met het onderwijsaanbod en de informatiekanalen. De respondenten stellen voor om de gedetineerden in de eerste plaats mondeling te informeren. Dit kan individueel of in groep. Schriftelijke en andere methoden kunnen dienen als aanvulling.

Enkele respondenten stellen voor dat gedetineerden die onderwijs zullen volgen in het reguliere aanbod zelf moeten instaan voor hun **inschrijving**. Anderen willen de gedetineerden hierin ondersteunen. Dit zou o.a. kunnen gebeuren door een onderwijscoördinator. Hun huidige kerntaak bestaat dan ook uit het optreden als verbindingsfiguur en het bieden van praktische en beleidsmatige ondersteuning (Van Acker, 2016). Voor gedetineerden die onderwijs binnen de muren van een gesloten detentiehuis volgen kan dit volgens de respondenten eenvoudiger, a.d.h.v. een mondelinge mededeling of een digitaal systeem. Het vereenvoudigen van de inschrijvingsprocedure kan inspelen op de barrières die gedetineerden, die slechts kort in de gevangenis verblijven, ervaren (Hendrickx et al., 2013).

De **onderwijscoördinatoren** verwachten dat er veel zal veranderen betreffende hun **rol in kleinschalige detentie**. In het personeelsplan van de Huizen (2013) wordt deze functie niet vermeld. Mogelijks zitten de taken van een onderwijscoördinator voor een deel verwerkt in de functie van de 'individuele planbegeleider'. Respondenten halen tegelijkertijd aan dat er meer nood zal zijn aan individuele leertrajecten.

1.2 Welke elementen ervaren leerkrachten, onderwijscoördinatoren en experts als cruciaal voor de organisatie van het onderwijs in kleinschalige detentie?

De resultaten tonen een aantal cruciale elementen op drie niveaus: binnen de muren, buiten de muren en vormen van ondersteuning.

Binnen de muren van kleinschalige detentiehuisen is in de eerste plaats een *onderwijsaanbod* voor de gedetineerden in gesloten detentiehuisen cruciaal. Verschillende respondenten vinden het belangrijk dat de gedetineerden een diploma kunnen halen. Szifris et al. (2018) bevestigen dat de mogelijkheid om een diploma te behalen één van de sterktes is van onderwijs tijdens detentie.

Daarnaast opteren enkele respondenten voor cursussen waarbij op een korte tijd een diploma kan behaald worden. Dit heeft dezelfde voordelen als het behalen van deelcertificaten, wat op dit moment ook een sterkte is van het onderwijs in detentie (Hendrickx et al., 2013). Verder kunnen volgens de respondenten verschillende theoretische en praktische opleidingen van belang zijn voor gedetineerden i.f.v. re-integratie. Er zou ook aandacht besteed moeten worden aan communicatieve vorming, al dan niet geïntegreerd in een andere opleiding. Het voorzien van deze cursussen kan bijdragen aan het positief effect van onderwijs op de sociale re-integratie van gedetineerden (Tournel, 2009). Verder wordt er gekeken naar de *infrastructuur* van de detentiehuisen. Zowel bij de open als de gesloten detentiehuisen willen de respondenten een studieruimte voorzien. Net als bij de huidige open leercentra kunnen studenten hier op hun eigen tempo en niveau werken (Cuypers, 2008). Voor de gedetineerden in gesloten detentiehuisen die onderwijs willen volgen, voorzien de respondenten minstens één leslokaal. Dit kan een theorie- of een praktijk lokaal zijn. Het onderzoek van Gilbert (2011) haalt dezelfde voorwaarden aan als de respondenten. Voor theorievakken is een standaard klaslokaal, zoals in een reguliere school, voldoende. Voor de praktijkvakken moeten vakspecifieke lokalen voorzien worden. Verschillende respondenten beamen dat deze voldoende groot dienen te zijn. Daarnaast wordt er door enkele respondenten op gehamerd dat het lokaal een aangename sfeer moet uitstralen. Het toevoegen van educatieve poster, kaarten, etc kan hiertoe bijdragen (Hendrickx et al., 2013). Ten slotte moeten de detentiehuisen uitgerust zijn met de nodige *les- en studiematerialen*. Dit blijkt momenteel nog een nood bij het onderwijs in de reguliere gevangenissen (Hendrickx et al., 2013). Voor de respondenten is het cruciaal dat gedetineerden toegang hebben tot een vorm van internet door middel van een computer, laptop of tablet. Van Acker (2016) bevestigt dat de digitalisering zorgt voor educatieve en pedagogische voordelen. In de detentiehuisen verwachten respondenten toegang tot leerplatformen i.f.v. het geven en volgen van goed onderwijs.

Hoewel dit niet beschreven wordt in de literatuur dienen er volgens een aantal respondenten enkele *cruciale aanpassingen* te gebeuren aan het regulier onderwijs voor gedetineerden die onderwijs **buiten de muren** zullen volgen. Ze menen dat deze aanpassingen in de eerste plaats *individueel* moeten bekeken worden. Zo wordt aangegeven dat het regulier onderwijs een zekere *flexibiliteit* moet tonen naar de gedetineerden (bv. voor deadlines). Sommige respondenten zouden *geen aanpassingen* maken aan de organisatie van het regulier onderwijs i.f.v. gedetineerden. Ze gaan er, net als de Huizen (2013), van uit dat het onderwijstraject van gedetineerden steunt op het normaliseringsprincipe.

Ten slotte is het voor de meeste respondenten cruciaal dat er een **vorm van ondersteuning** wordt voorzien voor gedetineerden die onderwijs volgen tijdens kleischalige detentie. Het onderzoek van Hendrickx et al. (2013) bevestigt het belang hiervan. Dit zou een positief effect hebben op de motivatie en volharding van de gedetineerden. Enkele respondenten zouden deze ondersteuning *individueel* organiseren. Ook de Vlaamse leidraad voor het onderwijsaanbod in de gevangenissen (2014) verklaart dat er ingezet dient te worden op individuele leertrajectbegeleiding aangezien de meerwaarde hiervan bewezen is. Sommige respondenten willen deze ondersteuning *permanent* voorzien. In het personeelsplan van de Huizen (2013) kan dit mogelijks opgevangen worden door verschillende profielen: de huisbegeleider, de individuele planbegeleider en de uit de samenleving

gecontracteerde begeleider. Enkele respondenten zouden de gedetineerden voornamelijk naar het *reguliere aanbod* doorverwijzen.

1.3 Wat zijn de noden van leerkrachten op het vlak van onderwijs in kleinschalige detentie?

In de resultaten worden **competenties en vaardigheden** aangehaald waar een leerkracht die met gedetineerden werkt, in moet excelleren: flexibiliteit, open minded, professionele afstand, vakkennis, gedifferentieerd werken en samenwerken. Ook uit een onderzoek van Triangle & Mattens (2010) blijkt dat het aangewezen is dat een aantal specifieke competenties cruciaal zijn voor deze leerkrachten. De respondenten verduidelijken dat deze leerkrachten geen bijkomende competenties en vaardigheden moeten verwerven i.f.v. het onderwijs in kleinschalige detentie.

Onderzoek van Triangle & Mattens (2010) geeft aan dat leerkrachten nood hebben aan een degelijke voorbereiding (bv. omgaan met de specifieke doelgroep) i.f.v. het lesgeven in detentie en de mogelijkheid om contact te hebben met collega's. De respondenten geven gelijkaardige **noden** aan, namelijk een klankbord en extra ondersteuning. Andere noden die gemeld worden zijn een betere samenwerking en een gericht rekruteringsproces.

Uit de literatuurstudie blijkt dat leerkrachten die lesgeven aan gedetineerden, meer dan aan reguliere cursisten, de gedetineerden moeten ondersteunen in hun leerproces. Daarnaast helpen ze de cursisten ook met praktische zaken (Aertsen, 2012). Enkele respondenten gaven aan dat de **invulling van het takenpakket** i.f.v. het onderwijs in kleinschalige detentie niet zal veranderen. Terwijl sommige respondenten menen dat er meer secundaire taken zullen zijn, zeggen anderen dat er juist minder zullen zijn. Dit onderscheid kan te wijten zijn aan de individuele planbegeleider die in het personeelsplan van de Huizen (2013) voorzien wordt.

Daarnaast verwachten de respondenten dat kleinschalige detentie positief zal **inspelen op de beperkingen** die leerkrachten in reguliere gevangenissen ervaren. In het onderzoek van Triangle & Mattens (2010) blijkt het *materiaal* een eerste beperking. De respondenten verwachten dat de drempels i.v.m. het aanvragen en gebruik van materiaal tot een minimum beperkt zullen worden. In verschillende onderzoeken wordt aangehaald dat de penitentiaire bewakingsassistenten op verschillende vlakken voor beperkingen zorgen i.f.v. het lesgeven (Aertsen, 2012; Triangle & Mattens, 2010). Er wordt vanuit gegaan dat het concept van de kleinschaligheid deze moeilijkheden zal voorkomen.

2 Beperkingen eigen onderzoek

Zoals bij ieder onderzoek bevat ook deze masterproef een aantal beperkingen. Drie beperkingen van dit explorerende onderzoek worden toegelicht.

In de eerste plaats is het belangrijk rekening te houden met de beperkingen van kwalitatief onderzoek. Resultaten zijn namelijk niet generaliseerbaar (Baarda et al., 2013). Bovendien is er een doordachte keuze gemaakt om enkel leerkrachten, onderwijscoördinatoren en experts te vragen. Andere betrokkenen, zoals de gedetineerden zelf, werden niet bevroegd in dit onderzoek.

Ten tweede zorgden de Corona-maatregelen (*Home | Coronavirus COVID-19, z.d.*) voor een praktische aanpassing bij de interviews. In plaats van face-to-face werden alle interviews

georganiseerd d.m.v. videobellen. Omwille van verminderde kwaliteit en technische storingen konden kleine delen uit de interviews niet opgenomen worden in de data-analyse.

Ten derde zou de input van leraren, onderwijscoördinatoren en experts uit het buitenland, die reeds ervaring hebben met onderwijs in kleinschalige detentie, een meerwaarde geweest zijn. Deze ondervindingen zouden kunnen vertaald worden naar de eigen specifieke context. Er werd contact opgenomen met Exodus Nederland (*Exodus hulp na detentie*, z.d.), echter kwam er geen respons.

3 Aanbevelingen verder onderzoek

Er is nood aan verder onderzoek m.b.t. het onderwijs in kleinschalige detentie. De combinatie van onderwijs in detentie en kleinschalige detentie komt zelden voor in bestaande studies. Deze masterproef formuleert enkele aanbevelingen.

Verder onderzoek met diverse partijen kan een meerwaarde zijn. Enerzijds kan d.m.v. een kwalitatief onderzoek de gedetineerde zelf bevraagd worden (Szifris et al., 2018; Tournel, 2009; Halimi, 2012; Nally et al., 2012). Anderzijds werd in dit onderzoek geen rekening gehouden met het centrum waaraan een participant verbonden is. Om een ander perspectief in kaart te brengen kan er onderzoek gedaan worden naar de visie van de verschillende onderwijspartners die de opdracht van Vocvo realiseren (Vocvo, z.d.).

Daarnaast was gedurende dit onderzoek nog geen uitgebreide ervaring met transitiehuizen in België aanwezig. Er wordt in dit onderzoek nu voornamelijk gefocust op het onderwijs in de detentiehuisen. Nu de transitiehuizen in Mechelen (sinds oktober 2019) en Edingen (sinds januari 2020) in gebruik zijn, kan er een verdiepend vervolgonderzoek uitgevoerd worden naar de mogelijkheden, verwachtingen en drempels van het onderwijs in de transitiehuizen (dehuizen.be, z.d.).

Dit onderzoek bestudeert enkel het formeel onderwijs in kleinschalige detentie. Het onderwijs kan ook informeel ingericht worden in de detentiehuisen. Een onderzoek van Crabtree et al. (2016) wijst op de voordelen van informele educatieprogramma's voor gedetineerden. Toekomstig onderzoek zou dus het informeel onderwijs in kaart kunnen brengen i.f.v. het formuleren van onderbouwde adviezen. (Szifris et al., 2018).

4 Praktische en beleidsaanbevelingen

Het onderwerp van dit onderzoek kwam tot stand door een samenwerking met vzw De Huizen. Bijgevolg zijn de aanbevelingen voornamelijk naar hen gericht. Aangezien er op dit moment nog geen detentiehuisen zijn zullen enkele praktische aanbevelingen verwoord worden i.f.v. de uitwerking van deze huizen.

Er kan geconcludeerd worden uit het onderzoek dat er bij leerkrachten voor gedetineerden vraag is naar extra ondersteuning (Triangle & Mattens, 2010). Ze blijken nood te hebben aan een aanspreekpunt en de mogelijkheid tot extra opleidingen. Dit zou ingevuld kunnen worden door één van de functies van het personeelsplan van vzw De Huizen. Dit zou de 'huisbegeleider' kunnen zijn aangezien deze functie bijna permanent aanwezig is en verbonden is aan één huis (Claus et al., 2013). Om in te spelen op de nood m.b.t. opleidingen voor leerkrachten in detentie kunnen de betrokken centra de mogelijkheid bekijken om meer vormingen rond educatie voor gedetineerden op te nemen in hun nascholingsplan (Nascholing – voor onderwijspersoneel, z.d.).

Verder geven de respondenten aan dat het wenselijk is om sterk in te zetten op de digitalisering in detentie. Het voorzien van internet met de bijhorende elektronica zou een deel van de huidige moeilijkheden en noden bij onderwijs in detentie wegnemen (Hendrickx et al., 2013). Er zal meer en kwalitatiever (afstands)onderwijs aangeboden kunnen worden (Van Acker, 2016). Bij het uitwerken van de kleinschalige detentieprojecten is het dus aangewezen om voldoende aandacht en budget te voorzien i.f.v. digitalisering.

Daarnaast kan er in het beleid voorzien worden om doelgericht in te zetten op de sociale en communicatieve vaardigheden van gedetineerden. Concreet kan dit volgens de respondenten voorzien worden door cursussen communicatieve vorming te organiseren of door dit te verwerken in de leerdoelstellingen van de bestaande opleidingen. Dit kan eventueel ook opgenomen worden in het 'oplossingsplan' van de gedetineerde: het werken aan sociale vaardigheden als voorwaarde om deel te nemen aan activiteiten in de samenleving (Claus et al., 2013).

5 Conclusie

Over kleinschalige detentie enerzijds en onderwijs in detentie anderzijds bestaan reeds verschillende onderzoeken. Een combinatie van beide thema's, namelijk onderwijs in kleinschalige detentie, werd weinig onderzocht. Deze masterproef peilt naar de mogelijke organisatie van het onderwijs in kleinschalige detentie volgens leerkrachten, onderwijscoördinatoren en experts. De verwachtingen en cruciale elementen voor dit onderwijs volgens deze profielen zijn in kaart gebracht. Ook de noden van leerkrachten bij het onderwijs in kleinschalige detentie zijn onderzocht.

De resultaten tonen net als de literatuur aan, dat onderwijs een belangrijke factor is m.b.t. de re-integratie van de gedetineerden. Dit steunt op een aantal bewezen sterktes zoals de mogelijkheid om tijdens detentie een diploma te behalen. Toch kampt het onderwijs in detentie met moeilijkheden. Zo staat de focus op veiligheid vaak in de weg van efficiënt onderwijs. Daarnaast ervaren de gedetineerden en leerkrachten verschillende noden. Deze noden hebben o.a. betrekking op de infrastructuur en digitalisering van het onderwijs. Uit de resultaten blijkt dat de respondenten er van uitgaan dat deze moeilijkheden en noden bij kleinschalige detentie beperkt zullen zijn. Zo wordt er verwacht dat er meer op maat gewerkt kan worden. Tenslotte zien de leerkrachten een aantal kleine veranderingen gebeuren aan hun takenpakket, zoals het evenwicht tussen het lesgeven en ondersteunen. Aan de competenties en het profiel van de leerkracht zien ze weinig aanpassingen i.f.v. kleinschalige detentie.

Verder onderzoek naar de organisatie van onderwijs in kleinschalige detentie i.f.v. het optimaliseren van de werking ervan is aangeraden. Zo is er nood aan een overzicht van het onderwijs in internationale kleinschalige detentieconcepten. Bovendien is het aangewezen om onderzoek te doen naar de huidige beleving van de gedetineerden, alsook mogelijks andere betrokken partijen. Door het in beeld brengen van noden en drempels kan het beleid rond onderwijs in transitiehuizen hierop afgestemd worden.

Referentielijst

- Aertsen, I. (2012). Een onderzoek naar de pedagogische principes in het onderwijs aan gedetineerden. 86.
- Aiello, B., & Duffy-Comparone, E. (2019). 'I Never Thought I Could Accomplish Something Like This': The Success and Struggle of Teaching College Courses in Jail. *Journal of Prison Education Reentry*. Vol. 5, No. 2 (20182019). <https://doi.org/10.25771/xhy3-nc18>
- AVSI Brasil. (z.d.). [AVSI Brasil]. PROJETOS / Detalhes do Projeto. Geraadpleegd 24 mei 2020, van <http://avsibrasil.org.br/projetos/?lnk=81&rg=158>
- Baarda, B., Bakker, E., Fischer, T., Julsing, M., Peters, V., Velden, T. van der, & Goede, M. de. (2013). *Basisboek Kwalitatief onderzoek: Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*. Noordhoff Uitgevers.
- Baerten, M. (2010). *Dromen van toiletdeuren. Kwalitatief onderzoek naar de behoeften van gedetineerden met het oog op de gevangenis van de 21ste eeuw*. Scriptieprijs. <https://www.scriptiebank.be/scriptie/2010/dromen-van-toiletdeuren-kwalitatief-onderzoek-naar-de-behoeften-van-gedetineerden-met>
- Berden, C., & Kok, L. (2013). *De waarde van leerwerkproject Learn2Work: Eindrapport. SEO Economisch Onderzoek*.
- Brosens, D., De Donder, L., & Verté, D. (2013). *Hulp- en dienstverlening gevangenis antwerpen: Een onderzoek naar de behoeften van gedetineerden*. Vlaamse overheid. https://k00118.login.kanooh.be/sites/default/files/media/db_onderzoeksrapport_behoefteonderzoek_gevangenis_antwerpen.pdf
- Bryman, A. (2016). *Social Research Methods (5de dr.)*. Oxford University Press.
- Cabral, P. (2019, juli 20). Brazil experiments with giving prisoners their keys. *CGTN America*. <https://america.cgtn.com/2019/07/19/brazil-experiments-with-giving-prisoners-their-keys>
- Claes, B. (2020, maart 27). Mail in verband met onderwijs in transitiehuizen [Persoonlijke communicatie].
- Claus, H., Beyens, K., De Meyer, R., Gryson, M., & Naessens, L. (2013). *Huizen*. ASP nv.

- Council of Europe. (2006). European Prison Rules. Committee of Ministers. https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805d8d25
- Crabtree, J. L., Ohm, D., Wall, J. M., & Ray, J. (2016). Evaluation of a Prison Occupational Therapy Informal Education Program: A Pilot Study. *Occupational Therapy International*, 23(4), 401–411. <https://doi.org/10.1002/oti.1442>
- Cuypers, R. (2008). Onderwijs aan mensen in detentie: Een blijvende uitdaging. 120, 19–22.
- Davis, L. M., Bozick, R., Steele, J. L., Saunders, J., & Miles, J. N. V. (2013). The Relationship Between Correctional Education and Recidivism. In *Evaluating the Effectiveness of Correctional Education* (pp. 27–40). RAND Corporation; JSTOR. <https://www.jstor.org/stable/10.7249/j.ctt4cgdz5.12>
- De Hantsetters, S. (2017, september 25). Job shadowing in de gevangenis in Noorwegen [Text]. EPALE - European Commission. <https://epale.ec.europa.eu/en/node/40706>
- De Roeck, E. (2011). Small is beautiful? Een onderzoek naar mogelijkheden en beperkingen van kleinschalige detentiemodellen. 86.
- Dehuizen.be. (z.d.). <https://dehuizen.be/nl/realisaties>
- Donckers, L. (2013). Een kwalitatief onderzoek naar de motivatie van gedetineerden om (niet) deel te nemen aan onderwijs in de gevangenis van Gent. https://storage.googleapis.com/smooty-1220.appspot.com/uploads/3090/1562758153_OnderzoekDonckersEenkwalitatiefonderzoeknaardemotivatievangedetineerdenomnietdeeltenemenaanonderwijsindegevangenisvanGent..pdf
- El Marchouhi, F. (2016). Bekendmaking hulp- en dienstverlening in de gevangenis van Antwerpen. Vrije Universiteit Brussel. https://storage.googleapis.com/smooty-1220.appspot.com/uploads/3090/1562689850_ElMarchouhiBekendmakinghulpdienstverleningindegevangenisvanAntwerpen.Eenkwalitatiefonderzoeknaardeinformatiekanalen..pdf
- Exodus hulp na detentie. (z.d.). [Text]. Geraadpleegd 2 juni 2020, van <https://www.exodus.nl/>

- Exodus Nederland. (z.d.). Informatieboekje voor (ex-)gedetineerden.
https://www.exodus.nl/sites/default/files/2018_juni_-_informatieboekje_voor_exgedetineerden_-_definitief_0.pdf
- Gedetineerden | Vocvo. (z.d.). Geraadpleegd 8 mei 2019, van
<https://www.vocvo.be/content/gedetineerden>
- Geens, K. (2019). Eerste Belgische transitiehuis opent deuren in Mechelen.
<https://www.koengeens.be/news/2019/09/09/eerste-belgische-transitiehuis-opent-deuren-in-mechelen>
- General Assembly. (1988). Body of Principles for the Protection of All Persons under Any Form of Detention or Imprisonment.
<https://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/bodyprinciples.pdf>
- Gilbert, E. (2011). Werken en leven in de gevangenis: De gebruikers aan het woord. Verslag van rondetafelgesprekken over de architecturale noden van de nieuwe gevangenissen. Koning Boudewijnstichting.
https://mensenrechten.be/bestanden/uploads/pdf/PUB_2011_3028_Gevangenis sen.pdf
- Gray, A. (2018, september 24). This Brazilian prison gives inmates the keys to their cells. World Economic Forum. <https://www.weforum.org/agenda/2018/09/in-these-humane-brazilian-prisons-inmates-hold-the-keys-to-their-cells/>
- Halimi, M. (2012). LEREN IN HECHTENIS: MOTIEVEN VOOR PARTICIPATIE AAN FORMELE EDUCATIE. 74.
- Hendrickx, M., Van Holewinckel, P., Sluyts, E., Geenen, K., Somers, S., & Neefs, I. (2013). 'Open leren maakt vrij' Interdisciplinair project—Eindrapport. Onderwijs op maat in de gevangenis van Antwerpen. https://storage.googleapis.com/smooty-1220.appspot.com/uploads/3090/1567879727_EindrapportIPOpenlerenmaaktvrij.pdf
- Home | Coronavirus COVID-19. (z.d.). Geraadpleegd 2 juni 2020, van /nl/
- Huishoudelijk reglement transitiehuis Mechelen. (2019).
https://dehuizen.be/files/Huishoudelijk_reglement_transitiehuis__Mechelen.pdf
- Janssens, F., & Beyens, K. (2009). Nieuwe tijden, nieuwe gevangenissen.
<https://www.oikos.be/tijdschrift/archief/jaargang-2009/oikos-51-4-2009/666-51-02-janssens-en-beyens-nieuwe-tijden-nieuwe-gevangenissen/file>

Kriminalomsorgen. (z.d.). Type fengsel og sikkerhet—Kriminalomsorgen.no. Geraadpleegd 24 mei 2020, van <http://www.kriminalomsorgen.no/index.php?cat=237877>

Langelid, T. (Red.). (2009). Nordic prison education: A lifelong learning perspective (2. ed). Nordic Council of Ministers.

Macaulay, F. (2013). Modes of prison administration, control and governmentality in Latin America: Adoption, adaptation and hybridity. Routledge. https://www.researchgate.net/publication/263350038_Modes_of_prison_administration_control_and_governmentality_in_Latin_America_Adoption_adaptation_and_hybridity

Masterplan gevangenen en internering. (2016, mei 13). Koen Geens. <https://www.koengeens.be/news/2016/05/13/masterplan-gevangenen-en-internering-terugdringen-overbevolking-gevangenen-en-aange>

Moerings, M., Wingerden, S. G. C. van, & Vijfhuizen, P. J. (2006). Exodus, op de goede weg?: Eindrapportage van het evaluatieonderzoek naar Exodus. Boom Juridische uitgevers.

Nally, J., Lockwood, S., Knutson, K., & Ho, T. (2012). An Evaluation of the Effect of Correctional Education Programs on Post-Release Recidivism and Employment: An Empirical Study in Indiana. *Journal of Correctional Education*, 69–89.

Nascholing – voor onderwijspersoneel. (z.d.). Geraadpleegd 3 juni 2020, van </nl/nascholing-de-rol-van-school-en-leraar>

Over Albeda. (2016, juli 13). Albeda - Rotterdam, Schiedam, Vlaardingen, Naaldwijk, Maassluis, Rijnmond. <https://www.albeda.nl/over>

Szifris, K., Fox, C., & Bradbury, A. (2018). A Realist Model of Prison Education, Growth, and Desistance: A New Theory. <https://doi.org/10.25771/qac7-9w77>

Tilley, L. (2017). Een prospectief onderzoek naar de organisatie van hulp- en dienstverlening in een transitiehuis. 109.

Tournel, H. (2009). Vorming, opleiding en arbeidstoeleiding in zeven Vlaamse gevangenen. [file:///Users/sofiecarbonez/Downloads/PUB2009%201883%20VormingGevangenis%20\(2\).pdf](file:///Users/sofiecarbonez/Downloads/PUB2009%201883%20VormingGevangenis%20(2).pdf)

- Triangle, E., & Mattens, J. (2010). Behoeftonderzoek bij onderwijzers: Specificiteit van onderwijs aan gedetineerden. Katholieke Universiteit Leuven. https://storage.googleapis.com/smooty-1220.appspot.com/uploads/3090/1562758895_TriangleBehoeftenonderzoekbijonderwijzers.Specificiteitvanonderwijsaangedetineerden.pdf
- Vaismoradi, M., Turunen, H., & Bondas, T. (2013). Content analysis and thematic analysis: Implications for conducting a qualitative descriptive study. *Nursing & Health Sciences*, 15(3), 398–405. <https://doi.org/10.1111/nhs.12048>
- Van Acker, I. (2016). Onderwijs in de Vlaamse en Brusselse gevangenissen: Mijneveld of werf van de toekomst? 150, 10–15.
- Van Belle, A. (2017). Kleinschalige detentievormen geëvalueerd. Universiteit Gent. https://dehuizen.be/files/KleinschaligeDetentievormenG_eëvalueerd_VanBelle_Amber.pdf
- Van Haegendooren, M., Lenaers, S., & Valgaeren, E. (2001). Werk in de gevangenis. https://www.steunpuntwerk.be/system/files/overwerk_2001_1-2_47.pdf
- van Wingerden, S., Verweij, S., Wartna, B., & Moerings, M. (2017). Nazorg voor ex-gedetineerden door Exodus: Maakt het verschil?: Recidiveonderzoek onder ex-gedetineerden die bij Exodus verbleven in de periode 1999-2012. *PROCES*, 96(4), 307–317. <https://doi.org/10.5553/PROCES/016500762017096004006>
- Vlaamse leidraad voor het onderwijsaanbod in de gevangenissen. (2014). <http://klasbak.net/doc/Vlaamse%20leidraad%202014.pdf>
- Vlaamse Regering. (2000). Hulp- en dienstverlening aan gedetineerden. https://storage.googleapis.com/smooty-1220.appspot.com/uploads/3090/1562922698_Strategischplanhulpdienstverlening.pdf
- vocvo. (2017). Evaluatie van het onderwijsaanbod in de gevangenissen in Vlaanderen en Brussel in functie van de Vlaamse leidraad voor het onderwijsaanbod in de gevangenissen. Syntheserapport. Vocvo. <http://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=1267768>
- Weltjens, K. (2011). Kleinschalige detentie in Scandinavië: Een eye-opener?! https://dehuizen.be/files/Katrien_Weltjens.pdf

Bijlagen

Bijlage 1: Rekrutering respondenten

Beste

Ik (Sofie Carbonez) ben een masterstudente Agogische wetenschappen aan de Vrije Universiteit Brussel.

In kader van mijn thesis doe ik onderzoek naar het onderwijs binnen De Huizen, een organisatie die streeft naar een menswaardige/doeltreffende manier van detentie door middel van kleinschalige detentie.

Om een beter zicht te krijgen op de noden, wensen en visie van leerkrachten en onderwijscoördinatoren over het onderwijs wil ik een aantal interviews afnemen, met als doel om de mogelijke vormgeving van het onderwijs in kleinschalige detentie in kaart te brengen.

Concreet zal ik in deze interviews eerst een korte toelichting geven van het doel van dit onderzoek. Vervolgens zal ik vragen naar de visie van de respondent op de mogelijke organisatie en verwachtingen van het onderwijs in kleinschalige detentie. Daarna wordt er verder ingegaan op de noden van leerkrachten en de rol van de geïnterviewde binnen het nieuwe concept van kleinschalige detentie. Dit zal ongeveer 1 tot 1u30 uur in beslag nemen.

Alles gebeurt uiteraard in volledige anonimiteit. Om achteraf een analyse te kunnen doen zullen de interviews opgenomen worden met een audiorecorder. Namen of andere gegevens worden niet opgenomen of opgeschreven. Na afloop van het onderzoek worden de audiobestanden verwijderd.

Graag hoor ik van u of u al dan niet wilt deelnemen aan dit onderzoek en wanneer u de komende weken beschikbaar bent voor een interview.

Alvast bedankt voor uw moeite en medewerking.

Met vriendelijke groeten

Sofie Carbonez

Studente Agogische Wetenschappen

Vrije Universiteit Brussel

Onder begeleiding van Promoter Prof. dr. Dorien Brosens en begeleider Flore Croux.

Bijlage 2: Informed Consent respondentent

Beste

U neemt deel aan een onderzoek van Sofie Carbonez, een studente Agogische wetenschappen aan de Vrije Universiteit Brussel. Dit in het kader van haar masterproef, onder het promotorschap van Prof. dr. Dorien Brosens.

Situering van het onderzoek

Het doel van dit onderzoek is om een beeld te krijgen van de mogelijkheden van het onderwijs in kleinschalige detentie. Er wordt gekeken naar de noden en verwachtingen van leerkrachten en onderwijscoördinatoren met betrekking tot de organisatie van het onderwijs in kleinschalige detentie. Alsook naar de verschillende elementen die een rol spelen in de organisatie van het onderwijs voor gedetineerden in kleinschalige detentie.

Wat houdt uw deelname in?

Het gesprek zal ongeveer één uur in beslag nemen en wordt opgenomen (audio-opname) om uw ervaringen zo correct mogelijk weer te geven. Na het gesprek worden de opnames uitgetypt, uw anonimiteit wordt te allen tijde bewaard: persoonlijke gegevens, zoals uw naam, zullen niet gebruikt worden in de rapportering maar vervangen worden door een andere naam. Alle opnames worden na het einde van het onderzoek gewist.

Is deelname verplicht?

Dit onderzoek is niet verplicht. Deelname is vrijwillig. U kan op elk moment stoppen zonder negatief gevolg en zonder dat u daarvoor een reden dient op te geven. Indien er vragen zijn waarop u liever niet antwoordt, is dit geen probleem. Indien u na het onderzoek uw deelname wil terugtrekken, is dit ook mogelijk. De verzamelde informatie zal dan vernietigd worden. Door het ondertekenen van dit document (of het geven van een mondeling consent bij opname), verklaart u alleen op de hoogte te zijn van de aard van het onderzoek en bereid te zijn deel te nemen.

Toegang tot de resultaten

Op het einde van het onderzoek zullen de resultaten neergeschreven worden. Indien u dit wenst, kan u toegang krijgen tot de finale masterproef. Gelieve uw adres of e-mailadres op het einde van het toestemmingsformulier achter te laten.

Indien u vragen en/of opmerkingen heeft over het onderzoek, kan u contact opnemen met Sofie Carbonez – Telefoon: 0473248048 – E-mail: Sofie.Marie.Carbonez@vub.be.

Indien u na het interview graag met iemand van buiten het onderzoek wil praten over het interview of indien u vragen hebt over kleinschalige detentie, kan u contact opnemen met Manu Pintelon via manu@dehuizen.be.

Als er nog vragen zijn, stel ze gerust.

Hartelijk dank voor uw vertrouwen.

TOESTEMMINGSFORMULIER

Ik (naam),(geboortejaar),
verklaar hierbij dat ik:

- Goed geïnformeerd ben over het onderzoek en weet dat ik bijkomende informatie kan vragen.
- Vrijwillig deelneem aan dit onderzoek en mijn deelname ieder moment kan stopzetten.
- Toestemming geef voor het maken van een audio-opnamen tijdens het gesprek.
- Toestemming geef om de informatie die verzameld wordt op een anonieme wijze te verwerken in het kader van dit onderzoek.
- Ervan op de hoogte ben dat ik een finale versie van de masterproef kan verkrijgen.

Gelezen en goedgekeurd,

Datum:

Naam en handtekening respondent
onderzoeker

Naam en handtekening

Sofie Carbonez
Sofie.Marie.Carbonez@vub.be

Adres of e-mailadres van de respondent (indien u graag de resultaten van het onderzoek wenst).

.....

Bijlage 3: Interviewschema

INLEIDING

Ik verwelkom de respondent en bedank hem dat hij wil deelnemen aan dit onderzoek.

Mijn naam is Sofie en ik ben een masterstudente Agogische wetenschappen aan de Vrije Universiteit Brussel. Agogische wetenschappen is bekijken hoe mensen of groepen van mensen veranderen en hen daar in sturen en begeleiden. Zo kan verandering brengen in gevangenissen of scholen een voorbeeld zijn.

Omdat ik voor deze opleiding al ben afgestudeerd als leerkracht vind ik het interessant om onderzoek te doen naar onderwijs. Via een kennis ben ik bij het project rond kleinschalige detentie terecht gekomen, De Huizen. Bent u reeds bekend met kleinschalige detentie?

Zo niet (uitleg a.d.h.v. het boek): De Huizen streeft naar een vorm van detentie waarbij iedere gedetineerde begeleid wordt aan de hand van een 'oplossingsplan' met differentiatie als norm. Ze gaan dus specifiek kijken naar de noden en krachten van elk individu. Tien gedetineerden wonen samen in een 'huis' om een efficiëntere re-integratie te bekomen en recidive zo min mogelijk te maken. Het doel is om gedetineerden gedurende de volledige lengte van hun straf in kleinschalige detentie onder te brengen. Op dit moment bestaat een dergelijk 'Huis' in Mechelen en Edingen voor gedetineerden die op enkele maanden van het einde van hun straf zitten.

Ik ga dus onderzoeken hoe het onderwijs past en georganiseerd kan worden binnen kleinschalige detentie.

Vervolgens overlopen we het IC, zowel ik als de respondent krijgen een kopie.

Ik vraag of de respondent nog vragen heeft. Ik start de audio opname.

DEEL 1: ALGEMENE VRAGEN

- Wat is uw functie?
 - Hoe lang vervult u reeds deze functie?

DEEL 2: KLEINSCHALIGE DETENTIE

- Wat vindt u van een idee zoals kleinschalige detentie? (KORT bevragen)
 - Waarom vindt u dat?
 - Wat zullen volgens u de voordelen hiervan zijn?
 - Wat zullen volgens u de nadelen hiervan zijn?
 - Wat verwacht u van kleinschalige detentie?

DEEL 3: ONDERWIJS IN KLEINSCHALIGE DETENTIE

In het boek De Huizen wordt er beschreven dat er verschillende vormen van detentiehuisen ontworpen kunnen worden. In de open Detentiehuisen stellen ze voor om onderwijs buiten de muren te organiseren. Er zijn gesloten (niet zwaar beveiligde) Detentiehuisen met

beroepsopleidingen binnen de muren en gesloten, goed beveiligde Detentiehuisen, eveneens met beroepsopleidingen binnen de muren.

ORGANISATIE & VERWACHTINGEN

- Hoe zou volgens u onderwijs in kleinschalige detentie georganiseerd moeten worden? Hoe ziet u onderwijs in kleinschalige detentie?
 - Waar zou onderwijs voor gedetineerden in kleinschalige detentie moeten plaatsvinden? Waarom daar?
 - Zou u het onderwijs buiten kleinschalige detentie organiseren voor gedetineerden in een open detentiehuis?
 - Waarom wel of niet?
 - Wat zijn de voordelen hiervan?
 - Wat zijn de nadelen hiervan?
 - Zou u het onderwijs binnen kleinschalige detentie organiseren voor gedetineerden in een gesloten detentiehuis?
 - Waarom wel of niet?
 - Wat zijn de voordelen hiervan?
 - Wat zijn de nadelen hiervan?
 - Wat is volgens u de beste manier om gedetineerden te informeren over de onderwijsmogelijkheden in kleinschalige detentie?
 - Waarom op deze manier?
 - Zal dit anders zijn in de open detentiehuisen, indien gedetineerden onderwijs buiten de muren zullen volgen?
 - Zo ja, op welke manier?
 - Waarom op deze manier?
 - Hoe zouden gedetineerden zich moeten inschrijven voor een onderwijscursus in kleinschalige detentie?
 - Waarom op deze manier?
 - Wat zijn de voordelen hiervan?
 - Wat zijn de nadelen hiervan?
 - Zal dit anders zijn in de open detentiehuisen, indien gedetineerden onderwijs buiten de muren zullen volgen?
 - Zo ja, wat zal er anders zijn?
 - Indien onderwijs **binnen** kleinschalige detentie georganiseerd wordt: Wat is er volgens u nodig in een detentiehuis om gedetineerden van onderwijs te voorzien?
 - Welke onderwijscurricula zouden er aangeboden moeten worden in kleinschalige detentie?
 - Moet het onderwijsaanbod in kleinschalige detentie er anders uitzien dan hoe het nu is in de gevangenis?

- Waarom wel of niet?
 - Wat moet er volgens u veranderen?
- Hoe zou u het detentiehuis inrichten in functie van onderwijs? (apart les-lokaal, bib, computerlokaal, aparte ruimte om te studeren...)
- Welke les- en studiematerialen zouden er ter beschikking moeten zijn tijdens een onderwijsstudie in kleinschalige detentie? (computer, internet, bib, leerplatformen...)
 - Waarom?
 - Wat zijn de voordelen hiervan?
 - Wat zijn de nadelen hiervan?
- Indien *gedetineerden onderwijs **buiten** kleinschalige detentie volgen*: Hoe zal dit volgens u georganiseerd worden?
 - Waar zou dit kunnen plaatsvinden?
 - Waarom daar?
 - In welke mate kan een gedetineerde deelnemen aan het reguliere curriculum? (doelstellingen, tijd...)
 - Dienen er aanpassingen te gebeuren?
 - Zo ja, welke?
 - Waarom deze aanpassingen?
 - Zullen de gedetineerden moeilijkheden of beperkingen ondervinden bij het volgen van onderwijs buiten de muren?
 - Waarom wel of niet?
 - Indien wel, welke moeilijkheden kunnen zich voordoen?
 - Hoe kunnen we dit voorkomen?
- Welke vormen van ondersteuning zouden er geboden moeten worden aan gedetineerden tijdens het volgen van onderwijs in kleinschalige detentie? (motiveren, praktische ondersteuning, informatieve ondersteuning...)
 - Waarom?
 - Door wie moeten deze vormen van ondersteuning geboden worden?
 - Waarom?
 - Wat zijn de voordelen hiervan?
 - Wat zijn de nadelen hiervan?
- Zal de organisatie van het onderwijs in kleinschalige detentie verschillen naargelang de doelgroepen? (vrouwen/mannen, gedetineerden tussen 18-25/gedetineerden ouder dan 25)
 - Waarom wel of niet?
 - Indien wel, wat zal er veranderen per doelgroep?
 - Verandert de invulling van uw job naargelang de doelgroep?
 - Op welke manier?

- De transitiehuizen zijn er op dit moment enkel voor gedetineerden die op 15-18 maanden van het einde van hun straf zitten. In welke mate zal het onderwijs anders georganiseerd worden wanneer gedetineerden vanaf het begin van hun straf in kleinschalige detentie zitten?
 - Waarom wel/waarom niet?
 - Zal uw functie hierdoor een andere invulling krijgen? Zo, ja wat zal er veranderen?
- *(vraag ter verdieping indien nodig)* Wat verwacht u van onderwijs tijdens kleinschalige detentie?
 - Wat lijken volgens u de voordelen van het volgen van een onderwijscursus tijdens kleinschalige detentie?
 - Wat lijken volgens u de nadelen van het volgen van een onderwijscursus tijdens kleinschalige detentie?

NODEN

- *Indien onderwijs binnen kleinschalige detentie:* Over welke competenties moet een leerkracht die les geeft binnen de muren van kleinschalige detentie beschikken?
 - Verschillen deze competenties met die van de huidige leerkrachten in de (reguliere) gevangenissen?
 - Waarom wel of niet?
 - *Eventueel extra vraag ter verdieping:* Zou u iets veranderen aan het huidig profiel van de leerkrachten in functie van kleinschalige detentie?
 - Waarom wel/niet?
 - Indien wel: Wat zou u veranderen?
- Zal er iets veranderen aan het profiel van een reguliere leerkracht (buiten detentie) wanneer gedetineerden onderwijs buiten de muren van kleinschalige detentie zullen volgen?
 - Zo ja, wat zal er veranderen?
 - Zullen er nieuwe moeilijkheden zijn?
 - Zo ja, wat zullen deze moeilijkheden zijn?
- Wat zullen volgens u de (primaire) taken zijn van een leerkracht in kleinschalige detentie?
 - Is dit verschillend met de (primaire) taken van een huidige leerkracht in (reguliere) gevangenissen?
 - Waarom wel? Waarom niet?
 - Wat zullen volgens u de secundaire/bijkomende taken zijn van een leerkracht in kleinschalige detentie? (bv. bijsturen, vertalen...)
 - Is dit verschillend met de secundaire/bijkomende taken van een huidige leerkracht in (reguliere) gevangenissen?

- Zullen de beperkingen (materiaal, i.v.m. veiligheid...) van leerkrachten in kleinschalige detentie anders zijn dan die van leerkrachten in reguliere gevangenissen?
 - Zo ja, wat zal er anders zijn?

ROL VAN DE RESPONDENT (*bevragen bij onderwijscoördinatoren en andere experts*)

- Hoe ziet u uw rol binnen kleinschalige detentie?
 - Zal er iets veranderen aan de huidige invulling van uw functie?
 - Zullen uw taken/opdrachten anders zijn?
 - Waarom wel of niet?
 - Zal u over andere/nieuwe competenties moeten beschikken?
 - Waarom wel of niet?
 - Zullen er zich nieuwe of andere moeilijkheden voordoen?
 - Zo ja, wat zullen deze moeilijkheden zijn?
 - Waarom zullen deze zich voordoen?

AFSLUITING

Dit was de laatste vraag. Ik vraag of de respondent nog iets wil toevoegen.

Ik bedank de respondent nogmaals voor zijn deelname.

Bijlage 4: Een uitgeschreven interview

Transcript interview 18 – 07/04/2020 – 1u 11m 05s

Respondent: Ik ben XXX (*naam*) en ik geef toestemming om deel te nemen aan het onderzoek van Sofie Carbonez.

Interviewer: Dan ga ik al direct beginnen met eerst een praktische vraag om u wat beter te kennen, wat is precies uw functie?

Respondent: Ik ben leerkracht bij XXX (*naam centrum*) Ik weet niet of u dat kent , dus onze doelgroep zijn laaggeletterde volwassenen, ik werk daar nu XXX (*duur ervaring*) waarvan bijna die hele tijd ook als leerkracht in gevangenis XXX (*naam gevangenis*), we hebben daar een opdracht, decretaal moeten wij daar staan en in het begin was dat helemaal alleen en nu zijn er nog een aantal collegas van XXX (*naam centrum*) die les geven in XXX (*plaatsnaam*) of XXX (*plaatsnaam*) op dit moment XXX (*plaatsnaam*) niet omdat het stilligt in september maar ik geef daar dus 2 verschillende groepen dat is een groep lezen en schrijven dat past onder nt1 en een groep communicatie en assertiviteit.

Interviewer: Hoe vaak doet u dat in de week?

Respondent: Die frequentie verschilde van jaar tot jaar, laat ons zeggen dat ik gemiddeld 2 keer per week naar binnen ging, soms 3 keer per week soms 1 keer en het ging af van de lengtes van de modules, dus een module communicatie assertiviteit is 60 uur in totaal en de module lezen en schrijven was eigenlijk doorlopend dus daar kan ik geen aantal uren op plakken, maar nu pakweg 6 a 9 uren per week.

Interviewer: Toch amai dat is veel en u geeft al XXX jaar al les in de gevangenis?

Respondent: Ja, met helaas een aantal buizen omwille van stakingen enzovoort euh maar laat ons zeggen dat dat allemaal bij mekaar XXX (*ervaring*) jaar is nu.

Interviewer: Ja oké en dan nog een kleine vraag of grote vraag als opwarming , want vindt u van het idee van kleinschalige detentie?

Respondent: Dat dat eindelijk, eindelijk mag worden doorgevoerd, daar zitten wij al jaren op te wachten, de situatie in de gevangenissen zeker in gevangenis XXX (*naam gevangenis*) is desastreus als het gaat om omkadering en begeleiding en humane behandeling van gedetineerden op alle vlakken hé dus ook op het vlak van onderwijs euh als ik dan zie hoe het eraan toegaat in veel Scandinavische landen en ook veel andere landen ook, ja dan euh, bloedt mijn hart hé, dan denk ik ja waarom zijn wij nog niet zover waarom zijn de geesten nog niet gerijpt om wat voor de hand ligt aan te bieden. Ik verwittig je, als je mij eenmaal gestart krijgt op mijn stokpaardje dan gaan wij hier 3 uur zitten maar dat is ook niet de bedoeling maar jij moet mij afremmen he?

Interviewer: Ja oké, ik zal dat doen maar de bedoeling is wel echt zeker vanuit uw positie als leerkracht fantaseren van dit zou voor mij het ideaalbeeld zijn in de toekomst binnen de kleinschalige detentie. Ziet u nadelen voor kleinschalige detentie in het algemeen?

Respondent: Tja dat is een goede vraag daar heb ik nog niet bij stilgestaan. Ik denk het niet euh , neen ik denk het eigenlijk niet waar het, de insteek bij XXX (*naam centrum*) in het algemeen is

altijd die geweest, je gaat af op de leernoden die daar en dan voor jou zitten, wat hebben zij daar en dan nodig, daar vertrek je van en daar bouw je een module mee op. Dat geldt voor ons algemene publiek maar dat geldt des te meer voor mensen die in een verlies situatie zitten zoals in de gevangenis. Zij hebben dringende noden en vanuit die dringende noden kan je daar een antwoord op bieden door lespakket op te bouwen en dan spreek je automatisch van bijna geïndividualiseerd onderwijs of in elk geval kleinschalig onderwijs, als je te grote groepen maakt dan kan je onmogelijk op al die individuele noden inspelen. Ik merk dat, ik heb eigenlijk 6, 7, 8 mensen in mijn groepen dat is eigenlijk bijna het maximum om zowel een goede groepsdynamiek te behouden als op individuele behoeften in te spelen.

Interviewer: Dan meer over onderwijs in kleinschalige detentie ook, heeft u al eens het idee gehoord van de huizen zelf wat hun idee is?

Respondent: Specifiek over onderwijs eigenlijk wat te weinig, ik ken het algemene concept van de Huizen maar daar mag je mij over wat vertellen als je wil.

Interviewer: Ja, ik ga dat straks doen, om u niet te beïnvloeden wil ik eerst uw gedacht eerst horen en daarna ga ik hun idee eens voorstellen en eens kijken wat u daar van vindt, maar een heel vage vraag. Hoe zou het onderwijs in die kleinschalige detentie moeten georganiseerd worden?

Respondent: Oké, dus een van de allereerste vertrekpunten is wat we net gezegd hebben dus afgaan op individuele behoeften, eventuele noden dus breng voor dat je aan een lessenreeks alle onderwijzen in het algemeen begint, breng in kaart wat, welke gedetineerde nodig heeft, waar hij of zij naar toe wil, wat zijn of haar talenten of capaciteiten zijn en als je dat in kaart hebt gebracht, dan kan je euh zowel geïndividualiseerde leerlijnen opstellen als een groepsaanbod aanbieden. Dat is 1 ding, het 2e ding wat dat aanwezig moet zijn en dat is eigenlijk gelijklopend, dat is daarnaast één van de pijnpunten in de meeste gevangenis is dat je het middenkader, de bewakers, eigenlijk is bewaarders een beter woord, bewakers dat je die van bij het begin bij zo een leertraject betreft, dat je hen probeert duidelijk te maken dat elke vorm van aanbieden van wat buiten normaal is en wat binnen dus ook normaal zou moeten zijn dat dat een wissel is op de toekomst, dat je daardoor juist er voor zorgt dat euh mensen euh eerder normaal dan abnormaal terug in de maatschappij verschijnen, dat ze echt aan resocialisatie kunnen beginnen, echt re-integratie kunnen beginnen. Als je niets aanbiedt dan kan het eigenlijk alleen maar erger worden in de gevangenis, dus je moet dat middenkader erbij betrekken op een actieve manier eigenlijk zou je ook moeten kunnen euh hetzelfde soort traject aanbieden aan bewakers, daar is nu een enorm braakliggend terrein, ik weet niet of je weet dat euh van het budget het jaarbudget van 2017, hou je vast, 0,002 procent en dat budget is al klein ging naar opleiding van het kader, dat is belachelijk, dat is echt een aansluiting. Als je dat kader er niet bij betreft dan zal welke les je ook opbouwt en hoe goed dat je dat ook allemaal in kaart brengt, zal dat mislukken, als je die steun niet hebt, dat vertrouwen niet hebt van de cipers van de bewakers dan zal het nooit van een leien dakje lopen, dus dat is een tweede element dat absoluut cruciaal is. Een derde element en daar wordt ook zeker in de gevangenis XXX (*naam gevangenis*) totaal niet aan voldaan is, dat je een minimale infrastructuur moet hebben, je moet een degelijk lokaal hebben dat degelijk uitgerust is, dat van de 21ste eeuw is, waar je EINDELIJK alsjeblieft digitaal kan werken, weet je dat wij nog altijd met pen en papier werken in de gevangenis, dat is belachelijk, is echt belachelijk, dus je moet

infrastructuur en materiaal hebben wat je ook buiten aanbiedt aan cursisten, dat is de normaliseringsgedachte. Zij hebben recht op een lessenpakket, op onderwijs wat op precies dezelfde basis gestoeld is als buiten euhm en dat is dus een derde factor, we hebben de infrastructuur 1,2,3 eens kijken en verder moet je eigenlijk ervoor zorgen dat is een 4de belangrijke, dat wie les gaat geven aan gedetineerden daar klaar voor is. Het is niet evident, het is een heel lastige omgeving, het is een hele moeilijke evenwichtsoefening tussen professioneel zijn en alles doen wat je kan doen en tegelijk een professionele afstand bewaren, want je krijgt een hoop miserie op je af en er zijn een hoop mensen die hun hart bij jou uitstorten en toch moet je ook dan de afstand bewaren en professioneel blijven en zeggen binnen die les bied ik alles aan wat ik heb en wat ik kan, maar buiten die les is het ook gedaan, ik ben geen maatschappelijk assistent, ik ben geen aalmoezenier, ik ben geen psycholoog, ik ben een leerkracht in de gevangenis. Dus eigenlijk moet er ook en daar wordt aan gewerkt hoor, er zijn een aantal goede cursussen ook vervoer werkt daaraan, euhm eigenlijk moet er een heel degelijk opleiding komen voor mensen die van plan zijn om in de gevangenis aan de slag te gaan als leerkracht en ik denk dat als je die 4 dingen bij mekaar hebt, als je dus euhm individueel leertraject hebt dat mooi in kaart is gebracht, als je middenkader meehebt en uiteraard ook de directie, dat is nummer 5 dan, middenkader, als je een degelijk geëquipeerd lokaal hebt met alles wat nodig is om op een moderne manier les te geven en als je de leerkrachten een opleiding geeft en zeg dan maar inderdaad nummer 5 als je de directie kan overtuigen van de noodzaak ervan, ja als het dan nog niet lukt weet ik het niet meer.

Interviewer: Oké, u beschrijft heel mooi, de stapjes die ik eigenlijk ging overlopen in mijn interview, ge zijt mij al voor, behalve de bewaking eigenlijk, heb ik inderdaad gelezen dat dat eigenlijk een knelpunt is. Om eens te gaan kijken hoe de Huizen het ziet, het sluit zeer nauw aan bij u hoor, hetgeen wat in het boek beschreven staat is dus dat er 3 soorten detentiehuisen zullen zijn, dus ver in de toekomst. Een open detentiehuis waar ze de gedetineerden naar buiten sturen, dus voor onderwijs volledig naar buiten, een halfopen of ja gesloten maar niet zwaar beveiligd waar ze beroepsopleidingen binnen de muren organiseren en een zwaar beveiligd volledig gesloten detentiehuis voor degenen die echt niet buiten kunnen of helemaal in het begin van hun straf zitten met ook beroepsopleidingen binnen de muren. Nu ik heb ook al met een aantal mensen van de Huizen zelf gesproken zij hebben dan voor mij nog iets verduidelijkt en geconcretiseerd, hoe zij het dus zien is, wanneer een gedetineerde zijn straf krijgt, wordt er dan onmiddellijk besproken, kijk wat wilt ge bereiken gedurende uw detentie, zoals u ook beschreef, en wat is uw traject, wat is uw toekomstbeeld? Bijvoorbeeld een anderstalige, ik zeg maar die dierenarts wil worden oké, hij moet eerst Nederlands kunnen dan zal die bijvoorbeeld in een detentiehuis geplaatst worden met anderstaligen waar die basis Nederlands wordt georganiseerd en dan kan die eventueel transfereren naar andere detentie huizen met dat Nederlands en eventueel een opleiding bso dierenzorg om dan desnoods als die dan nog wil of eventueel persoonlijk of allez zou verder op te bouwen, u begrijpt wat ik wil zeggen hé. Eerste vraag kan u daar inkomen bij de open detentiehuisen alles buiten te organiseren?

Respondent: Euh ja absoluut, dat is euh dat borduurt verder op de normaliseringsgedachte, dus wat je buiten aanbiedt moet je ook binnen kunnen aanbieden maar die muren tussen buiten en binnen kunt ge maar beter zo laag mogelijk worden gemaakt euh ik neem aan dat justitie zijn werk

ook grondig doet namelijk dat iedereen die in aanmerking komt voor zo een traject grondig wordt bekeken en besproken om de haalbaarheid, ik ben geen onnozelaar ik ben niet naïef in de zin van jaja laat iedereen maar daarvoor in aanmerking komen, zo werkt het ook niet, dat weet ik wel, wij hebben niet met de, we hebben vaak te maken met mensen die zware criminele feiten hebben gepleegd daar moeten we niet licht over gaan, maar als justitie zijn werk goed doet en als justitie in eer en geweten mensen euhm klaar acht of niet klaar acht om voor zo een regime in aanmerking te komen, ja natuurlijk en biedt dan alstublieft zoveel mogelijk aan euh wat die mensen terug euhm op weg kan helpen.

Interviewer: Ja hoe zij het ook zeiden, wat eigenlijk logisch zou zijn, is hoe zwaar de straf ook, voordat de persoon in vrijheid komt moet die in zo een open detentiehuis terecht kunnen anders kan die gewoon niet in de maatschappij, dat is wat u juist zegt. Wat gaan de grootste voordelen zijn van het volgen van onderwijs buiten de muren?

Respondent: Opnieuw mensen, wat ik nu merk is dat als mensen een tijdje afgesloten zitten van de maatschappij euh dat ze heel simpelweg de voeling met de maatschappij volledig kwijtraken en dan spreken we van een aantal maanden eigenlijk al van detentieschade, dus dat is een begrip dat je in de literatuur vaak terug vindt maar in de literatuur wordt daar een termijn van 3 jaar aangekoppeld. Ik merk eigenlijk al na een aantal maanden dat detentieschade optreedt en om die detentieschade te beperken is het absoluut noodzakelijk dat mensen zoveel mogelijk en zo vaak mogelijk naar buiten te kunnen om op een nuttige en aangename manier hun leven terug vorm te geven en dat gaat niet alleen over onderwijs dat gaat over heel veel andere dingen hé, daar kan je familiehelp bij inschakelen euh vaak moet er aan budgettering worden gedaan, ook heel praktische hulp naar het zoeken van een appartement ook euh hoe ga je opnieuw, ga je opnieuw met je oude vriendenclub aansluiten of niet en hoe zit dat dan en hoe kun je dat vermijden als dat slechte vrienden waren, dus daar komt heel veel bij kijken euhm maar als je dat niet doet dan wordt die detentieschade alleen maar groter en als maatschappij wil je dat eigenlijk niet, het gezond verstand zegt eigenlijk gewoon van: als je wil vermijden dat mensen slechter worden moet je daar in investeren, punt aan de lijn en als je dan kan investeren door mensen buiten aan een aantal activiteiten te laten deelnemen dan moet je dat doen punt.

Interviewer: Oké gaan er nadelen aan verbonden zijn voor het volgen van onderwijs buiten de muren?

Respondent: Euh ik zou dat geen nadeel noemen ik zou dat, ik zie wel enkele uitdagingen hé euhm wat nu moeilijk ligt wat euh ik zie dat de komende decennia nog altijd moeilijk liggen, dat is één van de grootste uitdaging dat is de publieke opinie ervan overtuigen dat dat de way to go is, dat je eigenlijk met die repressieve logica, dat die er vandaag is, geen stap verder komt integendeel dat je eigenlijk een restauratieve logica moet hanteren en dat je dus moet investeren als maatschappij in mensen die ook al hebben ze fouten soms zware fouten gemaakt, maar mensen die je nu wegzet in de hoek zet en het moeilijke is dat mensen nog altijd na al die jaren, want ik stop soms met verhalen te vertellen over de gevangenis omdat je dat zo beu bent, na al die jaren nog altijd zeggen ja maar in de gevangenis het is toch gemakkelijk voor hun en ze liggen daar in hun luie zetel en op hun luie kont en ze krijgen daar gratis eten en gratis kost en inwoon, dan zeg ik hou al maar op, dat is gewoon zo ver van de waarheid, hun vrijheid is afgenomen dat is al erg genoeg daar blijf ik bij, het is ook verschrikkelijk, wij merken nu een heel klein beetje hoe het is om geïsoleerd te zitten,

heel klein beetje, maar we kunnen nog vrij rond lopen in huis we kunnen nog naar buiten gaan, maar als je dat x10 doet dan kom je een beetje in de buurt van wat gedetineerden gemiddeld meemaken, dus de grootste uitdaging denk ik en de grootste moeilijkheid zal zijn de publieke opinie er van te overtuigen dat dat de manier is dat dat is wat we moeten doen, euhm en dan heb ik heel concreet over ja alle mensen die euh in verbinding staan met de arbeidsmarkt en die mensen toe leiden naar daar naar arbeidsmarkt en de toekomstige bazen, de patrons van de gedetineerden die aan zo een traject deelnemen, stagebegeleiders noem maar op, alle mensen die rechtstreeks in contact gaan komen met gedetineerden moeten er van overtuigd worden dat dit de echte moeite waard is, nu gaat dat over enkelingen die weten van jaja ondanks zijn verleden neem ik hem aan en geef ik hem een tweede kans maar eigenlijk zou dat de meerderheid moeten zijn van de publieke opinie maar dat is een werk van lange adem, ik besef dat.

Interviewer: Oké, zou u dan ook het onderwijs binnen de muren organiseren voor die gesloten detentiehuisen?

Respondent: Ja en dan, dan zo ver gaan als je kan gaan door mensen de kans te geven naar binnen te komen, de echt goede lesgevers en mensen die weten waar ze het over hebben, de kans te geven om deel uit te maken van zo een traject, ik zeg maar wat euh wij hebben tot nu toe de kans gehad om met Trace samen te werken die zorgt voor arbeidsbemiddeling euh er zijn mensen van De Brug die zorgen voor psychosociale ondersteuning, De Rode Antraciet die zorgt nu voor het binnen brengen van sport en cultuur in de gevangenis, wel zeker in zo een gesloten setting moet dat, moet dat een voorwaarde zijn dat die mensen mogen binnenkomen om toch in de mate van het mogelijke, de echte wereld binnen de muren na te bootsen.

Interviewer: Oké, stel dat we dan een keer het traject volgen eigenlijk van een gedetineerde, hoe moet die geïnformeerd worden over de onderwijsmogelijkheden in kleinschalige detentie?

Respondent: Euhm zo persoonlijk mogelijk, dus je kan natuurlijk wat we nu ook al doen hé, je kan natuurlijk werken met euh brochures en flyers en posters en de gewone kanalen euh maar wat het grootste verschil maakt is het persoonlijk contact. XXX (*naam v.e. onderwijscoördinator*) die heeft er altijd XXX (*verwijzing naar persoon*) werk van gemaakt, XXX (*verwijzing naar persoon*) heeft dat super goed gedaan ook altijd om individueel bij de gedetineerden langs te gaan in de cel een babbeltje te maken, mensen op hun gemak te stellen, dat is zoongelofelijk belangrijk en zo krijg je de mensen naar de les maar ook naar andere activiteiten, dus dat is eigenlijk, eigenlijk zou een beleid dat gericht is op het informeren van gedetineerden daarop moeten zijn gericht. Er zijn nog andere manieren denkbaar hoor, er is ergens als ik mij niet vergis in Mechelen dat ze jail tv hebben en jail tv is eigenlijk een euh wacht eens even, neen in Leuven Centraal, in Leuven Centraal hebben ze hun eigen televisiekanaal en daar worden interviews afgenomen van mensen die cursussen volgen en die dan een beetje via dat televisiekanaal reclame maken voor een bepaalde cursus, fantastisch initiatief goed gedaan, zo zijn er nog andere manieren denkbaar zolang die persoonlijke touch daar is en dan denk ik nu ook nog wat in de kinderschoenen staat bij ons hier in België maar wat wel al in het buitenland vaker gebeurt dat je eigenlijk zou kunnen een aantal gedetineerden die al langer in het systeem zitten, die al langer opgesloten zitten, zou kunnen inschakelen als persoonlijke begeleider bij nieuw binnenkomende gedetineerden hé het buddy systeem dus dat buddy systeem dat is in andere landen al goed uitgebouwd, bij ons staat dat nog in de

kinderschoenen, als je dat zou kunnen als gedetineerden die al lang meedraaien in het systeem euh beroep zouden kunnen doen op hun kennis en hun vaardigheden dan hoe het in elke aparte gevangenis aan toe gaat om nieuwe gedetineerden op te vangen en te begeleiden ja dan is dat eigenlijk een win win hé, want dan geef je eigenlijk terug zelfvertrouwen aan die oudere gedetineerde en stel je ook de nieuw binnengekomen gedetineerde op hun gemak, dus dat soort initiatieven ja zijn super hé.

Interviewer: Zal er verschil zijn op vlak van informeren wanneer een gedetineerden naar een open detentiehuis of wanneer hoe ziet u dat juist?

Respondent: Euhm in vergelijking met die andere vormen van detentie?

Interviewer: Ja of bent u het eens met het gedacht van in het begin moet er in de eerste plaats zoveel mogelijk al een traject uitgewerkt worden moet er dan daarna nog speling zijn om te veranderen of zo hoe ziet u dat juist ?

Respondent: Ja je moet, ja dat is sowieso de essentie van een individueel traject, je moet dat op regelmatige basis bijsturen hé , je moet openblijven voor ja, legt die cursist wel de weg af die hijzelf zei te zullen afleggen of had verwacht, zijn die verwachtingen ondertussen bijgestuurd wat wij in XXX (*naam centrum*) noemen, de onderliggende vraag, detecteer de onderliggende vraag, misschien zegt een cursist op een bepaald moment van ja, maar ik heb last met schrijven of ik heb last met rekenen, ik kan niet goed rekenen en komt er pas na een maand of anderhalve maand naar boven dat die eigenlijk graag zijn eigen zaak zou opstarten, oké maar dan kan je inderdaad in functie daarvan zijn leertraject bijsturen dan moet ge dat ook doen , dus het is zaak van bij zo trajecten de vinger aan de pols te houden en ervoor te zorgen dat iedereen op zijn wenken bediend wordt, dat je ook doorvraagt dat je ook heel goed in beeld krijgt wat die gedetineerde waar die naar toe wil en wat die daarvoor nodig heeft en dan pas komt de expertise van leerkracht in beeld.

Interviewer: Oké, hoe moet dan de volgende stap, de inschrijving verlopen, stel dat de gedetineerde buiten de muren onderwijs zal volgen wie is er daar verantwoordelijk?

Respondent: Euh goh wie kan daar voor verantwoordelijk zijn? Ik denk dat dat best nog via een onderwijscoördinator verloopt die er misschien niet alleen dan moet voor staan hé, maar zolang er maar, het maakt mij eigenlijk niet zo veel uit wie, zolang er maar iemand is die voeling heeft met gedetineerden die er dicht bij staat en zolang het ook iemand is die ervan overtuigd is dat je dat persoonlijk contact moet behouden een beetje zoals dat XXX (*naam v.e. onderwijscoördinator*) dat tot nu toe gedaan heeft en niet alleen XXX (*verwijzing naar persoon*) hé er zijn nog mensen binnen die ik ken binnen XXX (*naam gevangenis*) en XXX (*naam gevangenis*), XXX (*naam*) van de Vlaamse gemeenschap die doet dat ook supergoed, X volgt ook zo goed mogelijk individueel op euh XXX (*naam*) die er zopas is bijgekomen, XXX (*naam*) van de XXX (*functie*), dat zijn allemaal persoonlijke contacten en op die manier eigenlijk euh nemen ze een stuk stress en spanning weg, want je kan niet onderschatten wat een shock het voor 95% van de gedetineerden is om plots opgesloten te worden, hun hele systeem gaat in shock en als je er dan in slaagt om, en dat heeft vaak een aantal weken nodig hoor, maar als je er dan in slaagt mensen op hun gemak te stellen en een gewoon luisterend oor te bieden en om een rustige babbel te doen dan ben je al een heel eind op weg euh het is niets spectaculairs dat ik hier zit te vertellen hé, het is eigenlijk gewoon, het gezond verstand

zegt ook van ja doe een goede babbel met die mensen, wees menselijk met die mensen dus een humaan detentiebeleid dat is een chique woord maar eigenlijk gaat dat daarom hé.

Interviewer: En stel dat gedetineerde besloten heeft van bijvoorbeeld ik ga bij de VDAB een opleiding gaan volgen maar dat is met infosessie, inschrijvingsprocedure moet hij daar alleen voor staan, zegt u van kijk, die mag daar volledig zelf alleen naar toe gaan, die kan zijn plan daar trekken of moet daar toch nog iets van ondersteuning zijn zoals u zei?

Respondent: Er zullen gedetineerden opnieuw , dat is individueel te bepalen, dus er zullen gedetineerden zijn die zelfstandig genoeg zijn en genoeg zelfvertrouwen hebben om dat op hun eentje voor mekaar te krijgen dat zou super zijn, euh hoe zelfstandiger hoe beter ben ik geneigd om te zeggen, maar je kan niet aan de realiteit voorbij dat een aantal andere gedetineerden gewoon ofwel helemaal voeling met de maatschappij kwijt zijn, niet eens weten hoe je mailt of hoe je whats app wat is dat, ik bedoel die vallen dan uit de lucht dan hé, hoe ziet ge video conferencing, wat is dat, hoe doe je dat ,dus voor zo mensen natuurlijk moet je begeleiding hebben en moet je iemand erbij zetten die tegelijk die dunne balans bewaakt en bewaart, dus iemand begeleiden en iemand in zijn waardigheid laten, dat is een moeilijke hoor, dat is heel moeilijk hé als lesgever of als begeleider voel je je vaak in een heel gevaarlijke positie staan van ik weet het allemaal en ik ken het en jij niet en voor je het weet, voor je het weet is daar die, zonder het bedoeld te hebben als daar zo een beetje die patriarchistische houding van, kom ik zal je wel op sleeptouw nemen, terwijl het daar niet over gaat hé. Het gaat over iemand opnieuw sterker maken en om dat zelf te kunnen, maar dat is een hele moeilijke hé. Ik trap soms nog in die val.

Interviewer: Als we dan eens specifiek gaan kijken naar de mogelijkheden voor het onderwijs binnen de muren, dus in die gesloten detentiehuisen, welke onderwijs cursussen moeten daar zeker aangeboden worden volgens u?

Respondent: Alles wat buiten de muren ook wordt aangeboden, ja alles misschien moet daar misschien moet daar een prioriteit inzitten hé, eens kijken, als je statistisch waarschijnlijk, als je statistieken zou maken van wat hebben de meeste gedetineerden het dringend nodig zou je wel uitkomen op een aantal vakken of vaardigheden of kennis die dringender zijn dan andere, waarschijnlijk en dat zou dan waarschijnlijk wel zo zijn dat je zeker en vast moet zwaar inzetten op alles wat digitalisering is, ICT, op alles wat euh gaat over omgaan met cijfers en budgetteren en boekhouden zeker en vast, dat je ook absoluut euh lezen en schrijven, dat je daarvoor zorgt dat die sleutelvaardigheden die basisvaardigheden minimaal al in orde zijn en dan spreek ik ook voor mijn eigen vak communicatie en assertiviteit euh is absoluut is absoluut noodzakelijk heb ik gemerkt euh de meesten gedetineerden weten niet of weinig of slecht hoe ze best communiceren en de wereld hangt aan elkaar van de communicatie of ze verwarren assertiviteit met agressiviteit, ja dan ben je nog geen stap verder, dus die cursussen zeker en vast, ik denk dat ook sport euhm absoluut noodzakelijk is, al is het maar om die stress wat weg te nemen en op die manier rustig te worden en voor mij persoonlijk maar dat is gewoon, dat is mijn dada altijd al geweest, ik ben ook, ik weet niet of ge dat weet maar ik ben ook XXX (*andere functie*) voor mij is euh cultuur in de breedste zin van het woord ABSOLUUT noodzakelijk dat is geen luxe, dat is absolute noodzaak euh maar dat is een heel ander verhaal dan zitten we hier zeker en vast nog.

Interviewer: Ja het is niet mijn onderzoeksveld ook.

Respondent: Voor die vakken zou ik zeker en vast al gaan, ik ben er misschien nog wat aan vergeten hé. Ik heb ook gehoord en gelezen van een aantal gevangnissen in het buitenland waar euh alles wat te maken heeft met planten, met werken met groen en alles wat te maken heeft met het verzorgen van en bezig zijn met dieren dat dat enorm veel succes heeft en dat is ook redelijk logisch, ik denk dat dat mooie stappen zijn in het hersocialiseren in het humaniseren van die populatie, dus ik denk dat dat ook wel bij dat pakket zou kunnen horen.

Interviewer: Oké, u sprak daarnet als infrastructuur als een van de belangrijkste doelstellingen? Mijn vraag is dan, hoe zou u het detentiehuis inrichten in functie van onderwijs?

Respondent: Goh krijg ik carte blanche ?

Interviewer: Ja zullen we misschien beginnen met de open detentiehuizen.

Respondent: In een open detentiehuis, dat is wat we al gezegd hebben, in een open detentiehuis is de logica zelve dat je gewoon een , dat je een basis, dat moet niets spectaculairs aan zijn, een basislokaal hebt, een plek waar dat je kan samenzitten en waar je kan met beveiligde internetverbinding kan werken, omdat daar juist zo zwaar moet ingezet worden op naar buiten kunnen gaan, dus daar is de noodzaak om een euh 21ste eeuws ingericht klaslokaal te hebben, misschien een stuk minder groot, met mensen die, ja helaas helemaal opgesloten moeten zijn, wat een lokaal buiten de evidente dingen euh uiteraard een smart board, uiteraard iedereen zijn eigen laptop of tablet, uiteraard mooi en degelijk studiematerialen dan gaat het stomweg over mappen en papier en noem het maar allemaal op, over scharen kunnen we dan nog eens praten oké, maar die basisnoodzakelijkheden die je ook buiten aanbiedt daar komt het altijd weer op neer hé, wat je buiten aanbiedt in een goed geëquipeerde klas moet je ook binnen kunnen aanbieden en een punt waar vaak aan voorbij wordt gegaan is, denk ik ook, dat een klas in de eerste plek, een plek van hen moet kunnen worden, met andere woorden dat moet een gezellige plek kunnen worden, gewoon stomweg gezellig, ze moeten zich daar thuis voelen als ze naar de klas komen moet het kunnen zijn alsof ze heel eventjes hun miserie kunnen vergeten, dus een klas, een gezellige klas met wat groen en met wat..., en voor de rest perfect geëquipeerd.

Interviewer: Ook binnen de gesloten detentiecentra dan en voor de beroepsopleidingen waarvan u sprak hoe ziet u dat?

Respondent: Bij beroepsopleidingen zou het ideaal zijn als je een soort atelier had in de gevangenis er is een gevangenis, ik ben nu even aan het twijfelen of het Hoogstraten is of Merksplas of Wortel, één van de gevangnissen in De Kempen in elk geval waar ze ateliers hebben waar ze die ook kunnen inrichten euh dat zijn halfopen regimes hé, euh dus bijvoorbeeld ik zeg maar wat als je dakdekker wil worden dat je een groot atelier hebt waar alles klaar ligt van hout en van dakpannen en noem maar op, misschien zonnepanelen leren installeren, euhm dat dat materiaal aanwezig is, dat daar de instructeurs aanwezig en opgeleid zijn en dat je de plek hebt om op je gemak, zodat dat hier in ateliers ook gaat, die technieken te leren en kan leren hoe je een dak dekt en hoe je zonnepanelen legt, dat is maar 1 voorbeeldje, hoe kan je iets bedenken multifunctioneel atelier waar mensen de kneepjes van het vak leren onder begeleiding van mensen die de kneepjes van het vak kennen.

Interviewer: En volgt u dan het idee van de medewerkers van de huizen om bijvoorbeeld per detentiehuis, per huis eigenlijk één soort atelier in te richten en dat gedetineerden transfereren volgens hun interesses?

Respondent: Ja dat lijkt mij niet slecht, je kan onmogelijk in elke plek in elk transitiehuis of in elk huis kan je onmogelijk 16 soorten ateliers inrichten, dat is belachelijk, dat is gewoon totaal niet praktisch. Maar ik kan mij inbeelden dat als je dat goed uittekent en dat is een slimme planner, als zo een beetje iemand die verstand heeft van urbanisatie of iemand die verstand heeft van de logistiek hé, welke verplaatsingen komen daar bij kijken, hoeveel verplaatsingen en wat is de afstand van die verplaatsingen, iemand die dat goed in kaart brengt, kan ik mij inbeelden dat je een aantal detentiehuisen hebt met elk hun specialisatie, waar je dan aan bepaalde transitiehuisen, bepaalde huizen bepaalde ateliers verbonden zijn en dat je dan na je bevraging van die individuele cursist kijkt van ha die kan daar naar toe, die naar daar, die is dit atelier, die kan daar wat bijleren enzovoort, dat lijkt mij inderdaad een mooi model.

Interviewer: Zijn er nog andere dingen qua les en studiemateriaal, ik denk dat u ongeveer alles besproken heeft hé. Dus u sprak ook al van die computers met beperkt internet. Leerplatformen?

Respondent: Ja absoluut, en ook op alle niveaus hé want er wordt vaak vergeten dat er natuurlijk helemaal niet alleen laaggeletterde cursisten in de gevangenis zitten euhm wij hebben ook wel echt hooggeschoolde cursisten in de gevangenis die moeten ook de kans krijgen om open university te volgen of cursussen op hun niveau euhm, dus er moeten op alle niveaus worden ingezet op een individuele leerlijn.

Interviewer: Oké, om dan eens meer te gaan kijken naar de onderwijsorganisatie en mogelijkheden wanneer ze buiten de muren gaan, maar waar overal moeten ze terecht kunnen of bij welke instellingen?

Respondent: Euhm overal hé, ja is er een plek waar ze dan, neen als je neen, gewoon opnieuw de volledige normaliseringsgedachte, overal waar wij toegang toe hebben moeten zij ook toegang toe hebben, ik kan me nog inbeelden hhm, ik kan me inbeelden dat je bij bepaalde euhm groepen gedetineerden, uhm dat je bepaalde groepen gedetineerden uitsluit van bepaalde onderwijsvormen.

Interviewer: U spreekt over bepaalde stages?

Respondent: Ik ben gewoon luidop aan het nadenken, maar dat geldt ook voor mensen die niet, ik denk aan pedoseksuelen oké, dat is een heel moeilijk onderwerp altijd euh ik heb er zo een aantal gehad en ik heb mezelf in het begin ook de vraag gesteld van euh hoezeer, hoezeer staat een normaal functioneren van mij als leerkracht mijn afschuw in de weg voor wat die mensen uitgestoken hebben? Dat is een heel moeilijke vraag euh en ik heb op een bepaald moment de klik omgedraaid en gezegd van neen als ik, euh dit is een test voor mijn professionaliteit als ik euh blijf staan achter de standpunten waar ik achter sta namelijk iedereen heeft recht op onderwijs ongeacht, en dan een hele lijst, dan moeten ook die mensen recht hebben op onderwijs. Bon dat is de theorie. In de praktijk kan ik mij inbeelden dat je mensen die dat profiel hebben dan absoluut de toegang ontzegt tot alle vormen van onderwijs die gericht zijn op peuter, kleuter en ga zo maar door, natuurlijk dat is ook gewoon het gezond verstand dat dat zegt, maar eigenlijk geldt dat ook, vreemd genoeg maar het is wel zo, eigenlijk zou dat ook moeten gelden voor mensen die nu gewoon

vrij rondlopen en van wie we soms pas veel te laat merken dat ze dat profiel hebben, snapt ge wat ik bedoel. Dus eigenlijk zou je die lijn ook voor niet gedetineerden moeten doortrekken maar dat is een hele moeilijke want je grijpt in op, ja je zit daar op de dunne scheidslijn tussen privéwereld en niet hé, voilà, dus laat ons zeggen op die paar procent na, euhm ben ik geneigd om te zeggen geef ongeveer alle gedetineerden tot ongeveer alle onderwijsrichtingen toegang.

Interviewer: Ja ik kan u volgen, ik heb datzelfde gesprek ook met iemand gehad van de huizen, er moet weer individueel bekeken worden, een mannelijke verkrachter moet je niet verpleger laten worden op een vrouwenafdeling bijvoorbeeld.

Respondent: Precies, ja dat is inderdaad het soort uitzonderingen waar je gewoon meer het gezond verstand van zegt: ja natuurlijk niet.

Interviewer: In welke mate kan een gedetineerde deelnemen aan het reguliere onderwijstraject bijvoorbeeld bij het CVO kan een gedetineerde daar normaal mee met de doelstellingen, de tijdsbeperkingen?

Respondent: Bedoel je op dit moment?

Interviewer: In de toekomst in kleinschalige detentie?

Respondent: In de toekomst is dat (*onverstaanbaar*). Ja, in volledige mate een gedetineerde zou de kans moeten krijgen zowel binnen basiseducatie als binnen CVO om het volledige traject af te leggen en dan hangt het maar af van zijn regime of hij op afstand zal moeten deelnemen aan examens en proeven en testen of niet, dat zijn praktische regelingen die perfect te overbruggen zijn, zoals wij hier nu zitten te praten ook op afstand moet dat ook denkbaar kunnen zijn in de gevangeniscontext. In Beveren trouwens ik ben daar 1 keer, ik weet niet of je de kans al hebt gehad om naar de gevangenis van Beveren te gaan? Als je de kans hebt moet je dat absoluut eens doen euhm dat is een hypermoderne gevangenis, het absolute tegendeel van XXX (*naam gevangenis*) en XXX (*naam gevangenis*) en daar hebben alle gedetineerden individueel op cel euh toegang tot prison cloud, prison cloud is wat het zegt, dat is een cloud een ict cloudsysteem waarbij alle gedetineerden, euhm alle functies van die we ook buiten hebben en die we hier ook op onze computer hebben, daarvan gebruik kunnen maken, dus je zou al bijvoorbeeld al kunnen zeggen als je dat uit zou rollen over alle gevangenschappen dat alle gedetineerden toegang hebben tot prison cloud, dan kan je ook perfect voor gedetineerden die binnen moeten blijven of in een gesloten regime zitten euh one on one les organiseren, we zijn nu volop bezig, helaas noodgedwongen om allerlei afstands euh vormen van afstandsonderwijs te regelen, ja laat dat dan asjeblijft ook gelden voor gedetineerden hé, dat is de logica hé. Nu wordt daar eigenlijk niet aan gedacht opnieuw niet hé en ik vind dat zo erg omdat ik dan, ik lees dan van ja gedetineerden bieden zich dan zelf aan om mondkmaskers te maken, super mannen goed gedaan tof hé, daar staan we allemaal achter, kunt ge nu ook een keer efkes andersom denken eigenlijk? Allez wat bieden we al niet aan wat wij eigenlijk ook aan hen zouden moeten aanbieden namelijk dit allemaal. Dat steekt bij mij dan omdat ik dan weet hoe ze daar zitten.

Interviewer: Ja dat zien mensen niet hé, zij helpen nu met mensen die iets tekort komen maar ze komen zelf iets tekort en zij worden dan niet geholpen op dat moment.

Respondent: Ze komen erg veel tekort en de heersende publieke opinie is helaas nog altijd van: ja maar euh ze hebben ook fouten gemaakt en ook iets fout gedaan, zij hebben criminele feiten

gepleegd hé, dat ziet ge van hier, ze hebben hun straf verdiend en ze moeten die maar uitzitten ook, diepe zucht ja zo kunt ge redeneren, zo kunt ge inderdaad redeneren en hebt ge uzelf al eens de vraag gesteld of ge dan als maatschappij vooruitkomt of niet? en hebt ge daar dan een antwoord op gevonden.? Ik ga dat antwoord niet geven want ik kan dat voor u niet geven maar probeer dat eens echt heel eerlijk uit te denken dan komt ge altijd uit bij hetzelfde namelijk : ja, ze moeten wel een nieuwe kans krijgen. Ge kunt daar niet onderuit zij, zij moeten eerlijk (*onverstaanbaar deel*) als gij en ik hebben fouten gemaakt, hoe vaak ik niet heb gedacht persoonlijk, van als het allemaal wat meer had tegengezeten in mijn leven, als ik op een andere plek was geboren euh met andere mensen rond mij, dan had het heel goed gekund dat ik op hun plaats had gezeten en zij op de mijne, zoveel scheelt het echt allemaal niet, echt niet.

Interviewer: Zeker, waar gaan zij nog andere beperkingen of moeilijkheden ondervinden wanneer zij buiten de muren les gaan volgen, praktische dingen of zo?

Respondent: Jajaja, die fameuze digitale kloof is groot en wordt steeds groter dat is 1 ding euh kwestie van menselijke contacten euh de vraag die gedetineerden mij altijd stellen is ja euhm wat zetten wij op onze euh een eerste vraag die ze stellen: is het certificaat dat zij krijgen staat daar op dat wij in de gevangenis hebben behaald, dan zeg ik altijd van neen ge moet daar niet ongerust over zijn dat staat daar niet op, maar dat brengt ons wel bij de vraag, ja maar ja, als ge gaat ergens solliciteren, wat doet ge dan met dat gat in uw cv, wat doet ge met die periode die niet ingevuld is, vermeldt ge dat ge gedetineerd zijt geweest of vermeldt ge dat niet, gaat ge dat pas in een persoonlijk gesprek doen, dat is geen simpele afweging hé, dus zij gaan te maken krijgen met een hoop vooroordelen en zei gaan te maken krijgen met de eigen persoonlijke vraag euh hou ik dat potje liever gedekt en lieg ik eigenlijk strikt genomen over mijn verleden of neem ik het risico, ga ik het heel eerlijk vertellen waar ik gezeten heb en waarom.

Interviewer: Is dat ook bij onderwijs, u spreekt van tewerkstelling is dat ook bij het volgen van een cursus?

Respondent: Bij tewerkstelling is dat veel meer uitgesproken, bij onderwijs kan je nog altijd, er zijn zelfs mensen met enkelband die onderwijs volgen, van wie niemand van de andere cursisten het weet op de leerkracht na, daar is het minder uitgesproken.

Interviewer: Welke vormen van ondersteuning moeten er geboden worden aan gedetineerden die een onderwijstraject volgen tijdens kleinschalig detentie?

Respondent: Opnieuw, dat is individueel te bepalen, hopelijk staat de cursist euh in zijn zelfstandigheid en hoe is het met zijn zelfvertrouwen gesteld, dat is absoluut de basis altijd, euh wat heeft hij voor vaardigheden in huis, heeft hij de basisvaardigheden, heeft hij sleutelvaardigheden, kan hij goed communiceren, kan hij samenwerken, kan hij overweg met ICT enzovoort enzovoort, als je dat in kaart hebt gebracht dan kan je aan de hand daarvan bepalen hoeveel ondersteuning nog iemand nodig heeft.

Interviewer: Gaat de organisatie van het onderwijs verschillen naargelang de doelgroep bijvoorbeeld toekomstig , het eerste project dat de Huizen heel graag zouden realiseren is een huis voor de jongerendoelgroep dus 18 tot 25 jarigen , de meest kwetsbare bijna. Gaat de insteek daar anders zijn voor het onderwijs?

Respondent: Als groep hé, als leeftijdsgroep?

Interviewer: Bijvoorbeeld vrouwen, mannen, ouderen?

Respondent: Ja daar moeten we niet onnozel overdoen, ik heb nu bijvoorbeeld ook buiten de gevangenis geef ik ook les aan jongeren van XXX (*naam organisatie*) heet dat en XXX (*naam organisatie*) is een initiatief voor vaak niet begeleide minderjarige jongeren uit oorlogsgebieden euh we hebben een aantal Syriërs en een aantal Afghanen en ga zo maar door en die zijn tussen de 15 en de 22 jaar. Onze aanpak daar is helemaal anders dan bij de volwassenen van 30, 40, 50 jaar aan wie we lesgeven, dus vanzelfsprekend zal er met 18-25 jarigen een andere, hoe zal ik het noemen, leerstijl moeten gehanteerd worden dan mensen die verder staan in hun leven euh ik denk dan alleen maar aan mensen van 18 tot 25 jaar, ik weet niet hoe oud jij bent Sofie he maar over het algemeen genomen, ik moet voorzichtig zijn met wat ik nu zeg, maar zijn mensen tussen de 18 en de 25 euh nog niet helemaal volwassen.

Interviewer: Dat is ook zo hé.

Respondent: Kan ik het zo zeggen, letterlijk, fysiek zijn hun hersenen nog niet afgewerkt, zeker in het geval van jongens/jongemannen euh en ge zal daar dus moeten intensiever begeleiden, je zal actiever moeten begeleiden, je zal veel meer moeten en mogen inzetten op sport, de interesses zullen op een ander vlak liggen hoogstwaarschijnlijk, werk daar alsjeblieft met de grote interesses van hun leven, namelijk met hun muziek met hun , vertrek vanuit die interesses en die zullen heel ergens anders liggen waarschijnlijk dan bij andere leeftijden, maar nogmaals dat is weer een veralgemening ook binnen die groep van 18 tot 25 zullen mensen met een atypisch profiel zitten en breng dat profiel ook in beeld, misschien zit er wel een 22 jarige die niet liever doet dan euh op zijn gemakje tuinieren en boeken lezen en weet ik veel wat, dat kan best.

Interviewer: Zou, als ik nu ook al zei de transitiehuizen die er nu al zijn oa in Mechelen is enkel voor gedetineerden op 15 à 18 maanden voor het einde van hun straf, in welke mate gaat dat onderwijs anders zijn wanneer gedetineerden van in het begin van hun straf in kleinschalige detentie terechtkomen, bijvoorbeeld nu heb ik ook al al gemaild met een van de verantwoordelijke van het huis in Mechelen, is de insteek ja geld hé, als ze al een onderwijsvorm volgen wat al zelden is, is dat iets bij de VDAB dat het geld opbrengt ik ga het zo zeggen, gaat het anders zijn dan wanneer ze van het begin van hun straf daar zitten, die motivatie, die insteek, de organisatie?

Respondent: Wat je zegt is dat ze vooral geïnteresseerd zijn in wat geld opbrengt, of wat?

Interviewer: Ja voorlopig.

Respondent: Ja voorlopig hé ja, eerst en vooral zou ik willen zeggen dat het een beetje een gek idee is van pas in de periode voor de vrijlating zo een trajecten aan te bieden, je moet dat eigenlijk, misschien niet van het begin begin hé, niet van de eerste dag dat ze binnenkomen, daar wijd ik mij niet over uit, ik merk dat de grootste schok bij de meeste gedetineerden begint weg te ebben na 3 à 4 weken. Laat ons zeggen dat je die 3 à 4 weken een eerste hulp bij psychische ongevallen aanbiedt of zoiets en dat je daar inzet op menselijke benadering, rustig worden, stressreleef euh dat soort dingen, maar dat je na die maand euh zeker en vast volle bak inzet op waar ze naar toe willen en als je een plan maakt, kan dat een plan zijn op korte termijn, middellange, lange termijn maar maakt allemaal niet uit, maar hoe nuttiger gedetineerden hun tijd besteden hoe beter ze dat

zelf leren indelen, hoe meer ze zelf in de hand leren nemen, hoe meer je het risico verkleint op vervreemding van de maatschappij en dus op het vervallen in oude foute patronen.

Interviewer: Dan wil ik nu iets meer gaan kijken naar de leerkracht, over welke competenties zal een leerkracht moeten beschikken in kleinschalige detentie, wanneer die daar gaat les geven? U sprak in het begin moet zoveel mogelijk van buiten naar binnenkomen zoals normaal is. Hoe ziet u dat concreet welk profiel moet dat zijn?

Respondent: Euh je moet als leerkracht sowieso euh in een context buiten de gevangenis beschikken over een aantal basiskwaliteiten, die gelden precies evenveel binnen als buiten en dan gaat dan over, je moet euh aandacht hebben voor mensen, je moet op een menselijke manier en voor iedereen met zijn eigen talenten en temperamenten en beperkingen oog hebben en daarvoor openstaan, je moet een goede luisteraar zijn euh dat is het menselijke aspect, je moet euh als basiskwaliteit hebben dat je je vak zo goed mogelijk beheerst, dat spreekt voor zich, maar dat betekent ook dat je blijft in je vak en dat je dus you don't take anything for granted, dat je jezelf verplicht om bij te blijven, dat je dus je eigen vak au serieux neemt met andere woorden, euh verder moet je eigenlijk ook maar dat krijg je, ik denk dat je dat maar pas in de vingers krijgt met het te doen, euh moet je eigenlijk ook euh zo goed mogelijk worden in het omgaan met groepen en in het omgaan met groepsdynamiek, euh want dat is een heel andere dynamiek dan individueel hé, ik herinner mij bijvoorbeeld in de eerste paar jaren dat ik kleine groepen gedetineerden had, dat ik me nogal vaak liet verleiden om euh ja om te ventileren, laat gedetineerden maar ventileren, laat ze maar effe zeggen wat op hun lever ligt, euh dat zal hun goed doen, het is al zo moeilijk voor hen om dan te merken als ik daar geen paal en perk aan stelde dat andere gedetineerden daar vlotjes aan meededen en dat ik eigenlijk niet meer toekwam aan mijn lesinhoud en dat ik ze eigenlijk na afloop van de les terug naar hun cel moest sturen helemaal down want ze hadden mekaar naar beneden gepraat, een soort vicieuze cirkel en dat doe ik nu natuurlijk niet meer en dat heb ik wel gemerkt als je daar niet, als je die groepsdynamiek niet in het oog houdt en niet zegt oké mannen een kwartiertje zeuren en zagen is het gedaan nu gaan we echt wel een beetje werken waarvoor jullie gekomen zijn en waarvoor ik ook gekomen ben na dit en dit en dit? op een positieve manier, dus je leert als leerkracht eigenlijk, je moet als leerkracht ook oog hebben voor dat soort groepschemie en groepsdynamiek, dan leer je eigenlijk pas, daar is geen school, daar is geen opleiding voor denk ik, dat leer je met het te doen, maar dat zijn eigenlijk wat ik allemaal opsom vaardigheden die je buiten ook moet hebben hé. Ik zoek naar iets waar je binnen, wat specifiek binnen de gevangeniscontext euh nodig is wat misschien niet buiten nodig is en dan kom ik uit bij euh ja, dan kom ik uit bij een soort euh ingebouwde antenne voor bullshit en een ingebouwde afstand, ik weet niet of ik nu in raadsels spreek hé, maar je leert antennes ontwikkelen voor mensen die er heel hun leven een gewoonte van hebben gemaakt om mensen te misleiden en te manipuleren en dat is een soort 6e zintuig dat voortdurend aan moet staan en dat is een hele moeilijke want dat zit soms in de weg van het vertrouwen geven hé, dus dat is eigenlijk een hele moeilijke oefening en dat leer je met vallen en opstaan en het andere is dus inderdaad euh ja die professionele afstand hé, ik heb wel vaker gemerkt dat mensen die pas beginnen in de gevangenis wat een goede leerkrachten dat ook zijn dat ze voor deze of gene sympathie opvatten en dat die sympathie overgaat in euh uit het oog verliezen van wat die persoon nodig heeft op professioneel vlak en dat eigenlijk die grens tussen privé en professioneel veel te blurry wordt, dat is echt geen, dat is echt, dat moet je echt weg blijven en je kan sympathie opvatten maar je moet sympathie

opvatten voor iedereen in de gevangeniscontext en je mag eigenlijk echt geen verschil maken tussen wie wat mispeuterd heeft in zijn leven, normaalgezien weet je dat ook niet hé, maar vaak komen ze dat zelf vertellen hé, eigenlijk mag je daar geen onderscheid in maken want je begeeft je op heel glad ijs en dat is een moeilijke hé dat is, dat is zo verdomd moeilijk he want gedetineerden komen erg veel aandacht te kort en natuurlijk gaan ze als je hen aandacht geeft nog meer aandacht vragen en nog meer aandacht vragen en toch moet je op een bepaald moment dan zeggen van voor de duur van de les geef ik wat ik heb, krijg je die aandacht, gelijk verdeeld over iedereen, niet speciaal voor jou extra maar gelijk verdeeld voor iedereen en als mijn les hier afgelopen is, is hier ook mijn job afgelopen, dat is een hele moeilijke en ik denk dat dat specifiek voor de gevangeniscontext, de grootste valkuil is.

Interviewer: En zal er bijvoorbeeld iets veranderen voor u wanneer u in een reguliere gevangenis in een kleinschalige detentie zou gaan lesgeven?

Respondent: Ik zit erop te wachten hahahahaha.

Interviewer: Zal er iets veranderen aan de invulling van uw job?

Respondent: Ik hoop het hahah

Interviewer: Op welk vlak dan?

Respondent: Maar ik hoop dat ik gewoon één dat ik de kans krijg om opnieuw les te geven in de gevangenis op zich al, maar ik hoop ook dat ze met die megagevangenis dat ze in Haren aan het bouwen zijn en waar ze dan toch blijkbaar euhm ruimte hebben gelaten voor degelijke ingerichte lokalen dat ze ook de filosofie zoals we ze nu mooi uiteengezet hebben euh dat ze daar ook achter staan en dat ik die kleinschaligheid daarin zal terugvinden en euhm dat ik daarin gewoon verder als leerkracht mijn job kan doen ik vraag niet meer, alleen zitten de omstandigheden nu zo tegen en is het zo moeilijk werken onder andere ook met het personeel en met de bewakers dat eigenlijk, dat je eigenlijk van bijna een klein mirakel moet spreken als er één geslaagde les bij zit en dat is ook niet de bedoeling hé, het wordt je soms zo moeilijk soms zo onmogelijk gemaakt om normaal al je les te geven dat je eigenlijk, ja dat je niet meer toekomt aan het lesgeven zelf, maar 1 klein voorbeeld euhm ik weet niet wie de regel heeft ingesteld maar bij mijn lessen in XXX (*naam gevangenis*) mochten gedetineerden tussen 1 en 4 niet naar toilet gaan, gewoon niet, ja wat gebeurt er dan, mensen komen gewoon niet meer opdagen voor de les euh daar moet je niet eens een zwakke blaas voor hebben hé ik bedoel als je niet naar het toilet mag gaan tijdens de les, 3 uur hé, ja dan blijven sommigen mensen gewoon daarvoor vooral weg, hoe belachelijk is dat, regel dat ze naar toilet kunnen verdomme, zorg dat er een toilet in de buurt is waar ze naar toe kunnen en geef dat vertrouwen dat ze niet op dat toilet en zorg ervoor dat dat beveiligd is, natuurlijk en geef dat vertrouwen dat ze niet op dat toilet iets anders zullen doen weet ik veel wat, maar dat bedoel ik maar dat is die basis van vertrouwen die je moet geven en dat kan in kleinschaligheid, maar dat kan pas in kleinschaligheid als de hele filosofie van het restauratieve er achter zit, daar zijn we nog ver van af op dit moment, ik zit weer op mijn stokpaard.

Interviewer: Ik vind het wel grappig dat dat van dat toilet heel vaak terugkomt ook in literatuur heb ik daar al veel over gelezen en zoals u het zegt heb ik al letterlijk gelezen en iemand zegt ja ze komen naar de les omdat er in dat gebouw betere wc's zijn.

Respondent: Hoe kan je de zaken zo op hun kop draaien, ja of hoe erg is het om dat te moeten zeggen. Ik bedoel dat moet de evidentie zelve zijn dat daar een degelijk hygiënisch toilet is, wat is me dat nu toch.

Interviewer: Dus als ik mag begrijpen u hoopt en verwacht in kleinschalige detentie dat al die moeilijkheden al die dingen gaan wegvallen?

Respondent: Ja natuurlijk dat is zo vanzelfsprekend, dat is gewoon dat is zelfs niet humaan dat is basic, ja natuurlijk moet dat in orde zijn verdomme, toch moeten we daar zelfs nog over spreken.

Interviewer: Het blijft nu cru gezegd voorlopig toekomstperspectief, want het is nog niet zo hé. Zal er iets moeten veranderen aan het profiel van de reguliere leerkracht wanneer gedetineerden bij hen in de klas komen of 1 gedetineerde, dus in het reguliere onderwijs hé bijvoorbeeld bij het CVO of bij VDAB?

Respondent: Ja ik denk dat het euh, dat is een gevaarlijke hé, het is zo een beetje het verhaal van: denk nu niet aan een roze olifant, waardoor je eraan aan gaat denken. De vraag is dan als je dan aan een leerkracht zegt van ja er gaat iemand met enkelband in jouw les komen zitten, gaat die dan daardoor niet juist die persoon anders gaan behandelen, wat je net niet wil. Je wil eigenlijk net dat die gedetineerde ook gewoon zonder dat iemand anders daarvan op de hoogte is de kans krijgt om zijn leven opnieuw op orde te krijgen. Anderzijds kan je ook niet maken van leerkrachten te overvallen, ja er zit plots een gedetineerde in jouw les, euh omdat veel mensen daar op af zullen knappen of zullen schrikken of in paniek misschien zullen slaan en dat mag je eigenlijk ook niet doen hé, dus ergens moet je daar zeer voorzichtig, euhm zeer voorzichtig in zijn en ik denk goed informeren maar ook niet overinformeren, zeker niet opblazen euh zorg dat je vooraf een privé gesprek hebt met de lesgever, zorg dat je dat zo, zo discreet mogelijk en zo simpel mogelijk houdt, vraag of die leerkracht dat ziet zitten, als die leerkracht dat persoonlijk niet ziet zitten, ja kan je dan daar tegen in gaan? Ik denk het niet hé. Ik denk als iemand persoonlijk of in zijn familie ooit slachtoffer is geweest van criminele feiten, dan kan je toch moeilijk verwachten dat iemand zonder slag of stoot zegt van: oh ja geen probleem, laat die maar in de les bijkomen. Dus ik kan mij heel goed scenario's inbeelden waarbij iemand zegt van neen voor mij hoeft het niet en dat je dat dan ook moet respecteren, dat is echt een afwegen tussen euhm daar kan je alleen maar achter komen in een goed gesprek denk ik.

Interviewer: En stel dat die toch zegt van kijk, het is oké, die mag bij mij in de klas komen gaat die op andere of moeilijkheden stoten die hij nog niet was tegengekomen?

Respondent: Dat zou best kunnen, dat zou best kunnen en daarom is het ook belangrijk om euh die leerkracht de kans te geven om regelmatig bij te praten van kijk als er wat is bel me alsjeblief of laat ons na een paar weken eventjes terug gaan samen zitten om terug te merken of alles nog gaat en als je met vragen zit, alsjeblieft aarzel niet om te bellen of om een gesprek aan te vragen, die dienstverlening moet er absoluut zijn vind ik wel ja.

Interviewer: Daarnet had u ook al heel mooi beschreven hé dus iets typisch aan leerkrachten is dat primaire takenpakket (lesgeven, bijsturen waar nodig, eventueel toch wat traject begeleiden) en die secundaire of bijkomende taken zoals u zei een keer laten ventileren een luisterend oor aanbieden, vaak bij taalleerkrachten ook helpen vertalen

van brieven of opstellen van brieven, of gewoon uitleg geven) hoe gaat dat, gaat dat anders zijn in kleinschalige detentie?

Respondent: Euh dat denk ik niet, ik zie niet in hoe dat dat anders zou moeten verlopen omdat dat uitgaat van de kwaliteiten die je als leerkracht sowieso moet hebben, euhm ik zie daar geen wezenlijk verschil eigenlijk eerlijk gezegd, neen.

Interviewer: Oké, dus die balans zal ook hetzelfde zijn?

Respondent: Ja ik denk het wel.

Interviewer: Dan heb ik nog een laatste vraag. U heeft ook al een paar keer aangehaald er zijn heel veel beperkingen hé voor leerkrachten qua materiaal, materiaal mee te nemen wat ook wel afhankelijk is van gevangenis tot gevangenis, met veiligheid, door stakingen dat de lessen niet doorgaan, die moeilijkheden met cipers, in welke mate, eigenlijk heeft u het al beantwoord, moet en zal dit anders zijn in kleinschalige detentie?

Respondent: Euhm ik hoop dat kleinschalige detentie euh, de druk van de ketel haalt in die zin dat alle niveaus euh opnieuw naar waarde worden geschat en hun job in alle rust en sereniteit goed kunnen uitvoeren, dan heb ik het over de gedetineerden, over de begeleiders, over de bewakers, over de directie euh wat je nu merkt is dat al die niveaus mekaar om van alles benijden, om van alles vliegen willen afhangen, om van alles boos worden en geïrriteerd op mekaar en als je een kleinschalige detentie uitbouwt komt er energie en ruimte vrij om dat niet te hoeven doen. Raak geen energie kwijt aan nutteloze gevechten die je moet voeren met mekaar, wat nu het geval is hé, euh ik merk heel vaak eigenlijk is het, een goed voorbeeld: Vorst is veranderd van een arresthuis naar een strafhuis een paar jaar geleden dat wil zeggen dat daar van 500 in de vijftig, neen zelfs meer dan 700 gedetineerden op een bepaald moment voor een capaciteit van 500 en een beetje is men daar gegaan naar een kleine 200 gedetineerden, die dan wel veel langer daar zitten, er is veel minder verloop maar in Vorst kan nu abstractie maken van de verouderde infrastructuur, kan nu wel eindelijk wat rust weerkeren waardoor de ruimte ontstaat om een klein aanbod aan te bieden, zowel op het gebied van onderwijs als sport en cultuur, dat is nu het geval en eigenlijk zijn er in Vorst nu veel minder moeilijkheden dan dat er vroeger waren. Als je die lijn doortrekt dan heeft dat eigenlijk vooral te maken met het feit dat er voor veel minder mensen tegelijk moet worden gezorgd, zowel vanuit het standpunt van veiligheid als vanuit het standpunt van welzijn, want dat blijven 2 logica's die aan mekaar tegengesteld zijn, alleen moeten de geesten alsjeblieft wel snel rijpen dat we allebei hetzelfde willen, we willen allebei dat onze maatschappij zo goed mogelijk blijft draaien en zo veilig mogelijk blijft draaien, veiligheid is het woord van de dag helaas en van de laatste weken, maar als we willen dat die maatschappij zo veilig mogelijk blijft verder draaien dan moeten we ook, dan moeten we ook heel grondig beseffen dat je mensen die je een tijdje verwijdert van die maatschappij enkel terug constructief maakt als je daar aandacht aan besteedt en kennis en kunde en vaardigheden insteekt. Als je iets wegzet voor een bepaalde tijd wordt het er nooit beter van of iemand, als je daarentegen iemand andere mogelijkheden aanbiedt dan komen die wel terug beter in de maatschappij en dan kan je wel weer veiliger en beter worden als maatschappij, zolang die, een voor mij heel eenvoudige logica hoor, zolang die niet is doorgedrongen en zolang de meeste bewakers en de meeste directies blijven denken hoe minder beweging voor een gedetineerde hoe beter geraken we niet voort, het is het omgekeerde: hoe meer beweging hoe beter, maar dat is een moeilijke om mensen daarvan te overtuigen.

Interviewer: Iedereen moet perfect op diezelfde golflengte zitten voordat er iets van kan komen eigenlijk?

Respondent: Ja, er moet zelfs geen perfectie zijn, in een democratisch systeem haal je dat niet, maar toch een betere kritische massa, iedereen heeft het nu over de kritische massa voor het virus, wel laat asjeblijft een beetje een kritische massa ontstaan van mensen die overtuigd zijn van het feit: ja we moeten met die mensen iets doen en liefst zo goed mogelijk.

Interviewer: Oké, dat was mijn laatste vraag is er iets dat je echt nog wil gezegd hebben of iets dat je nog wil toevoegen over het onderwijs?

Respondent: Een gevaarlijke vraag bij mij hé.

Interviewer: Iets dat ik nog moet weten voor mijn onderzoek?

Respondent: Neen ik ben mijn ei dankzij dit gesprek echt wel een beetje kwijt alweer, dat is goed.

Interviewer: Neen dat is tof.

Respondent: Neen ik denk dat je wel alles aangeraakt hebt, ik hoop, ik hoop, ik hoop dat die huizen dat dat van de grond komt, ik hoop dat dat hét model is waarop gaat worden verder gebouwd, ik hoop dat de geesten rijpen zowel bij de ministers als bij, ik vind Koen Geens helemaal geen slechte hoor, maar er zitten zoveel niveaus tussen en onder, van gevangenisdirecteurs en van bewakers. Ik hooop dat er geïnvesteerd wordt in opleiding van bewaking, diepe zucht, want zij hebben de sleutel in handen hé, als dat gebeurt in de toekomst dan zie ik dat allemaal zo somber niet in hoor, we zullen zien hé, we spreken elkaar binnen een jaar of 20 hahahah.

Interviewer: Ja ze spreken soms van 10 jarenplan van de huizen, maar ik denk dat het al een xx aantal jaren plan zal zijn.

Respondent: Neen, neen, je moet op lange termijn, ja kan niet anders dan in de gevangeniswereld op lange termijn denken, als (*andere functie*) denk ik altijd aan een uitspraak van, ik weet niet of je Peter Brook kent, dat is ondertussen een heel oude man die al heel zijn leven theater maakt en Peter Brook heeft op een bepaald moment gezegd, ik weet niet of ik het letterlijk kan citeren: euhm anything wacht hé, anything worth investing in is not finished in a lifetime en dan denk ik van ah ja kijk eens ja neen inderdaad euh investeren in het opvoeding van je kinderen daar zie je misschien nooit echt een resultaat van, dat is wel heel zwartgallig, neen ik bedoel dat is een levenslang proces, investeren in wat de moeite waard is, ook in de gevangenis is een proces waar je soms het resultaat niet van ziet voor 5, 10, 15, 20 jaar of te weinig resultaat. Dat is typisch dat sommige mannen die er een paar maanden zitten in XXX (*naam gevangenis*) of in XXX (*naam gevangenis*) euh beginnen te klagen en te zagen van: ja maar hier staat alles stil, hier gaat nooit iets vooruit en dat ik dan moet zeggen die er al XXX (*periode*) zit van: jawel, jawel en dan moet ik zeggen van ja maar je zit hier niet lang genoeg om dat te merken, met andere woorden het gaat veel te traag voor jou om dat te merken dat het hier vooruitgaat, maar ik weet waar we vandaan komen, dus ik zie op XXX (*periode*) tijd wel een weg die we hebben afgelegd maar bijgod wat gaat dat traag en bijgod wat is het niet genoeg hé, dus eigenlijk mag het voor mij wel een heel stuk sneller gaan, beginnen gaan en voilà dat is eigenlijk, dat is de boodschap.

Interviewer: Ja oké, we kunnen maar hopen en we zijn vertrokken hé met al 2 detentiehuizen, goed oké dan ga ik nu de opname stopzetten.